

НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ «ОБЛІК І ФІНАНСИ»
УНІВЕРСИТЕТ ШРИВІДЖАЯ (ІНДОНЕЗІЯ)
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

*Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(24 грудня 2021 р., м. Київ)*

Посвідчення УкрІНТЕІ № 941 від 23 листопада 2021 року

Київ
ТОВ «ВІПО»
2021

Матеріали публікуються в авторській редакції

Рекомендовано до друку Редакційною колегією журналу «Облік і фінанси» (протокол № 10 від 28.12.2021 р.)

Розвиток економічної науки в епоху глобальних викликів:
Р 64 матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (24 грудня 2021 р.; м. Київ) / Відпов. за вип. С. Остапчук. К.: ТОВ «ВІПО», 2021. 120 с.

Вміщені у збірнику доповіді торкаються теоретичних і практичних аспектів розвитку економічної науки в епоху глобальних викликів. Зокрема, серед об'єктів наукових досліджень: механізми та методи антикризового управління, гейміфікація бізнес-процесів, екологічний облік, бюджетна підтримка та державні закупівлі, методи фінансового шахрайства, криптовалюта, інноваційні технології, цифровізація управлінських процесів, кадрова політика та інші.

Видання призначене для науковців, практиків, викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей, а також для широкого кола читачів, які цікавляться розвитком економічної науки.

Development of economic science in the era of global challenges:
Conference proceeding (December 24, 2021; Kyiv) / Ed. by S. Ostapchuk. Kyiv: "VIPO" LLC, 2021. 120 p.

The reports of the participants of this conference concern the theoretical and practical aspects of the development of economic science in the era of global challenges. In particular, among the objects of research: mechanisms and methods of crisis management, gamification of business processes, environmental accounting, budget support and public procurement, techniques of financial fraud, cryptocurrency, innovative technologies, digitalisation of management processes, personnel policy and others.

The conference proceedings are intended for scientists, practitioners, teachers, graduate students and students of economic specialities, and a wide range of readers interested in the development of economic science.

ЗМІСТ

На замітку студентам та аспірантам	5
--	---

Секція I. Управління підприємством в епоху глобальних викликів

<i>Бондаренко Л.А., Ніколаєнко В.І.</i> Вплив зовнішніх чинників на діяльність поліграфічного підприємства	6
<i>Бондаренко Л.А., Оленич Ю.Г.</i> Особливості розробки стратегії розвитку підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища	10
<i>Бондаренко С.М.</i> Гейміфікація бізнес-процесів на підприємствах легкої промисловості	13
<i>Воркунова О.В., Ярова Н.В., Коцюбенко К.О.</i> Забезпечення фінансової стратегії підприємств портової діяльності	17
<i>Іванюта Є.П.</i> Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності організації	20
<i>Кіріна І.В.</i> Механізм управління прибутковістю підприємства в контексті фінансової безпеки	23
<i>Хоменко Л.М., Циган Р.М., Лижова Є.М.</i> Напрями державної підтримки органічного агровиробництва	27
<i>Ширяєва Л.В., Толкунова Г.Г.</i> Економічна розвідка як елемент конкурентоспроможності підприємства	30

Секція II. Обліково-аналітичне забезпечення прийняття антикризових рішень

<i>Висоцька А.Ю.</i> Достатність та відповідність аудиторських доказів як невід’ємна складова аудиту	33
<i>Ілляшенко К.В.</i> Обліково-аналітичне забезпечення в умовах цифровізації економіки	35
<i>Канцедал Н.А.</i> Роль інституційного середовища у формуванні нових запитів до облікових систем	38
<i>Олійник А.В.</i> Удосконалення системи антикризового управління в банківській діяльності	42
<i>Пінчук Т.А., Шаля Ю.О.</i> Особливості екологічного обліку на підприємстві	48

Секція III. Фінанси та оподаткування: пошук балансу інтересів бізнесу і держави

<i>Білоусова О.С.</i> Взаємодія держави та підприємств в умовах глобальних торгових війн	53
<i>Глухова В.І.</i> Посилення бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів закладів охорони здоров’я через систему Prozorro	56

<i>Глухова В.І., Мар'янченко С.Г.</i> Аналіз податкових надходжень фізичних осіб у бюджеті України	61
<i>Кравченко Х.В., Глухова В.І.</i> Сучасний стан державного фінансування охорони навколишнього природного середовища на прикладі міста Кременчука	66
<i>Кравчук С.П.</i> Соціально-економічні передумови виникнення та шляхи вирішення боргової кризи в країнах ЄС	70
<i>Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б.</i> Роль єдиного податку у формуванні доходів місцевих бюджетів	74
<i>Макурін А.А.</i> Криптовалюта як об'єкт обліку	78
<i>Матушевський О.В., Юрчишена Л.В.</i> Теоретичні аспекти перекладання податків	81
<i>Сергєєва О.С., Криса К.М.</i> Методи фінансового шахрайства в умовах COVID-19	85
<i>Сергєєва О.С., Чепразова Д.І.</i> Мотиви шахрайства в банківській практиці: світовий та вітчизняний досвід	88
<i>Юшко С.В., Криворучко О.С.</i> Проблематика формування доходів бюджетів територіальних громад в умовах децентралізації	91

Секція IV. Інноваційні технології виробництва та просування товарів і послуг

<i>Дементьєва О.М.</i> Роль і місце фінансових технологій у глобальному інноваційному середовищі	95
<i>Ковбич Т.К.</i> Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток фаху працівників у Європейському Союзі	99
<i>Мних О.Б., Ярич Б.М., Лаврик К.Р.</i> Результативність інноваційного маркетингу і трансферу ІТ-технологій: досвід глобальних компаній	102
<i>Мриглоцька О.А.</i> Аналіз та перспективи розвитку інноваційної діяльності в економіці України	105
<i>Шумак Л.В., Філіппов О.В.</i> Інноваційні технології та просування послуг проектних підприємств у будівниці в епоху глобальних викликів	110

Секція V. HR-менеджмент в умовах карантину

<i>Бондаренко Л.А., Шикунова К.Є.</i> Тенденції удосконалення кадрової політики підприємства в сучасних умовах розвитку ринкової економіки	116
--	-----

НА ЗАМІТКУ СТУДЕНТАМ ТА АСПІРАНТАМ

ШАНОВНІ ДРУЗИ!

Пропонуємо вашій увазі матеріали чергової міжнародної конференції, організованої фаховим науково-виробничим журналом «Облік і фінанси», в яких розкрито теоретичні та практичні аспекти розвитку економічної науки в епоху глобальних викликів. Учасники заходу, поряд із дослідженням загальновідомих проблем бухгалтерського обліку, оподаткування, фінансів, менеджменту, маркетингу та інших економічних спеціалізацій, приділяють увагу таким питанням як: механізми та методи антикризового управління, гейміфікація бізнес-процесів, екологічний облік, бюджетна підтримка та державні закупівлі, методи фінансового шахрайства, криптовалюта, інноваційні технології, цифровізація управлінських процесів, кадрова політика.

Результати досліджень учасників з Індонезії, що були представлені на конференції, опубліковані в журналі **Облік і фінанси № 4(94), 2021**.
<http://www.afj.org.ua/ua/journals/2021/4/>

Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток економічної науки в епоху глобальних викликів» у 2021 році продовжує цикл наукових конференцій, започаткований редакцією журналу «Облік і фінанси» в рамках програми підтримки наукових пошуків молодих дослідників. Співорганізаторами даного заходу виступають **Університет Шривіджая (Індонезія)** та **Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського**. Організаційний комітет висловлює щиро подяку за сприяння в проведенні конференції завідувачу кафедри обліку і фінансів КрНУ імені Михайла Остроградського, кандидату економічних наук, доценту – **Глуховій Валентині Іванівні!**

До уваги!!! Журнал «Облік і фінанси» спільно з ВНЗ регулярно проводить науково-практичні конференції, публікує результати досліджень українських і зарубіжних науковців і практиків, бере участь у громадських заходах.

Пропонуємо допомогу щодо:

- публікації статей (в т. ч. студентів) в Облік і фінанси й інших фахових виданнях України (консультування по журналах Scopus & WoS);
- підготовки та оформлення рукописів статей;
- підбору УДК, JEL коду, перекладу анотацій та інших метаданих на англійську, оформлення списку джерел;
- інших різноманітних питань наукової діяльності.

Наші конференції: <https://conf2018.webnode.com.ua>

Сайт журналу: <http://www.afj.org.ua>

Контакти: (097)-752-28-14 magazine@faaf.org.ua

Запрошуємо до співпраці!

Секція І. Управління підприємством в епоху глобальних викликів

БОНДАРЕНКО Л.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри туризму та економіки підприємства,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

НІКОЛАЄНКО В.І., студентка групи 051М-20з-2,
кафедри туризму та економіки підприємства,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІГРАФІЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Як відомо, кожне підприємство функціонує в умовах зовнішнього та внутрішнього середовища, які визначають можливості та обмеження для його діяльності. При цьому, у ході функціонування підприємства відбувається безперервний процес обміну із зовнішнім середовищем, що є необхідною умовою підтримки потенціалу та виживання підприємства.

В сучасних умовах нестабільності та мінливості економіки дуже важливим для кожного суб'єкта господарювання, на нашу думку, є своєчасне реагування на зміни у зовнішньому середовищі та швидке пристосування до них. З огляду на це, актуальним для кожного підприємства є проведення аналізу зовнішнього середовища із застосуванням PEST-аналізу, який ґрунтується на вивченні впливу чинників зовнішнього середовища за наступними напрямками: політика, економіка, соціально-культурні особливості та технологічне середовище.

Важливість вивчення політичного чиннику полягає в необхідності чіткого розуміння намірів органів державної влади стосовно розвитку суспільства та засобів, за допомогою яких держава буде реалізовувати свою політику.

На жаль, українська сучасність характеризується нестабільністю правового середовища, регулярними внесеннями змін до законів та інших нормативних документів. У зв'язку з цим усім вітчизняним суб'єктам господарювання доводиться постійно пристосовуватися до нових законодавчих актів, що потребує додаткових накладних витрат, пов'язаних із приведенням до відповідного стану звітних документів

підприємства, проведення семінарів та навчань щодо застосування нових норм законів, користування послугами юристів тощо. Доволі часті зміни в законодавстві спричинюють іноді появу у підприємства штрафних санкцій у зв'язку з неправильним трактуванням того чи іншого нормативного акту, не дотримання термінів виконання зобов'язань з цієї причин та інших порушень, пов'язаних зі сплатою податків та зборів.

Зміна керуючої політичної сили призводить до перебудови в усіх державних структурах, органах місцевого самоврядування, в податковій та фінансовій системах, тобто відбувається повна зміна політичного середовища функціонування суб'єктів господарювання.

Проблемою вітчизняної поліграфії є і відсутність імпорتنих обмежень на фоні відчутності умовних бар'єрів із сусідніми державами. Внаслідок цього ринок заповнений імпортною поліграфічною продукцією. Іноземним підприємствам також вигідно відкривати філіали на території України та створювати власні розповсюджувальні мережі, що значно підвищує конкуренцію в галузі та знижує попит на вітчизняну продукцію.

Основна причина вивчення економічних факторів під час проведення PEST-аналізу є створення картини розподілу ресурсів, доступ до яких є найважливішою умовою функціонування підприємства.

Одним із важливих економічних чинників зовнішнього середовища для підприємства є діяльність його конкурентів. Станом на 2020 рік в Україні нараховувалося близько 7 тисяч поліграфічних підприємств, які пропонують різні види послуг. Пороги входу на ринок поліграфії є невисокими, тому реальних учасників ринку набагато більше і, як свідчить практика, їх кількість постійно зростає завдяки появі на ринку невеликих суб'єктів господарювання, що надають послуги друку.

Також важливим є наявність на ринку праці кваліфікованої робочої сили. Як показали дослідження, існує дефіцит кваліфікованих працівників поліграфічної галузі, а послуги спеціалістів галузі експлуатації високотехнологічного поліграфічного обладнання є доволі дорогими.

Для успішного функціонування та розвитку підприємствам необхідно використовувати не лише власні кошти, а й залучати довгострокові позики.

Ще одним чинником, який впливає на фінансові результати підприємств, є нестабільність валютного курсу. Внаслідок необхідності придбання закордонного поліграфічного обладнання для підтримки

ефективної діяльності та конкурентоспроможності, підприємствам доводиться залучати кредити в іноземній валюті.

За допомогою такої компоненти PEST-аналізу, як соціально-культурні тенденції визначаються ціннісна орієнтація населення, ставлення людей до роботи та якості життя, рівень освіченості населення тощо. Саме соціально-культурні тенденції формують споживчі переваги і величину попиту на продукцію підприємства, забезпечуючи йому можливість реалізувати її.

Серед соціально-культурних тенденцій, які впливають на діяльність поліграфічних підприємств, можна виділити рівень моральності та освіченості населення країни. Моральний, духовний та освітній рівень українців падає, про що свідчать статистичні дані: середньостатистичний німець за рік купує книжок на 119 євро, у маленькій п'ятимільйонній Фінляндії, яка за освіченістю вважається сьогодні першою країною відповідно до рейтингів ЮНЕСКО, громадянин у середньому купує книжок на 105 євро, у Південній Кореї, яка серед лідерів у технологічному та науковому розвитку – в межах 95 євро, в Польщі – на 32 євро, а середньостатистичний українець за рік купує книжок на 2,9 євро.

Соціологічні дослідження, проведені Research & Branding Group, показують, що 50,9% українців зовсім не читають книг. Із тих, хто читають, 86,7% віддають перевагу традиційним паперовим книгам, а інші електронним гаджетам та аудіо-книгам.

За даними Держкомстату, питома вага витрат домогосподарств на задоволення культурних потреб, у тому числі придбання книг та відпочинок, за останні роки становить 2,4%. Основними причинами низького попиту на книги є нестача коштів (19%), висока вартість необхідних видань (11%), відсутність потреби в книжковій продукції взагалі (50%) та те, що книги українською мовою до сих пір є менш популярними порівняно з російськомовними виданнями.

Розвиток людини і надані їй сучасною поліграфією технічні можливості призводять до скорочення тиражів звичайних книг і журналів, проте при збільшенні кількості їхніх назв. Людина очікує від поліграфіста підвищення якості видання, збільшення барвистості, скорочення терміну розширення асортименту видань. Тому підприємства поліграфії повинні постійно регулювати свої стратегічні та оперативні цілі, вирішувати завдання для задоволення потреб споживачів.

Аналіз технологічної компоненти дозволяє своєчасно побачити ті можливості, які розвиток науки та техніки здійснює на виробництво та збут продукції.

Постійний розвиток поліграфічного обладнання спрощує та скорочує процес виробництва поліграфічної продукції, максимально автоматизує його, пришвидшує швидкість та якість друку.

Сьогодні виробники поліграфічного обладнання спрямовують свої сили на вдосконалення обладнання на замовлення, яке дозволяє використовувати його для друку невеликих обсягів продукції.

Іншим напрямом розвитку поліграфічного устаткування є створення цифрових носіїв, цифрового паперу, який започаткує нову еру в електронних засобах читання. З огляду на це, для успішного функціонування на ринку, підприємствам необхідно своєчасно реагувати на потреби споживачів та оновлювати технологічну базу відповідно до сучасних тенденцій.

Людство живе в еру інформаційного суспільства, відбувається масова комп'ютеризація життя людей, поява глобальних інформаційних мереж та багато іншого, що призводить до зміни інтересів людини, її світогляду і потреб.

На основі проведеного аналізу зовнішніх чинників на діяльність підприємства було створено матрицю PEST-аналізу (табл. 1).

Таблиця 1

PEST-аналіз діяльності поліграфічних підприємств

Політика	Економіка
1. Нестабільність правового середовища	1. Зростання конкуренції
2. Нестабільність політичної ситуації	2. Низький рівень інвестицій в галузь
3. Державна підтримка поліграфії	3. Дефіцит спеціалістів
4. Членство України в СОТ	4. Висока вартість банківських кредитів
5. Відсутність імпорتنих обмежень на друковану продукцію	5. Нестабільність валютного курсу
Соціально-культурні тенденції	Технологічні інновації
1. Зниження рівня моральності й освіченості населення України	1. Висока вартість поліграфічного обладнання
2. Низький рівень платоспроможності населення	2. Безперервний розвиток технологій друку та устаткування для нього
3. Зміна вимог споживачів до поліграфічної продукції	3. Масова комп'ютеризація життя

Таким чином, в табл. 1 узагальнені чинники зовнішнього середовища, що впливають на функціонування поліграфічних підприємств у сучасних вітчизняних умовах господарювання.

Проведений аналіз зовнішнього середовища поліграфічних підприємств показав, що існує дуже багато загроз, основною причиною яких є нестабільне політичне становище та низький розвиток економіки країни. У зв'язку з цим, основною вимогою для ефективної діяльності підприємств є їх гнучкість та здатність швидко та вчасно пристосовуватися до динамічного зовнішнього середовища. Проте, відповідно до оцінки значущості чинників, можна зазначити, що жодний з них не загрожує існуванню підприємств, за умови прийняття зважених стратегічних та оперативних рішень на основі постійного моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства.

БОНДАРЕНКО Л.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри туризму та економіки підприємства,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ОЛЕНИЧ Ю.Г., студентка групи 051м-20з-2,
кафедри туризму та економіки підприємства,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

В сучасних нестабільних, невизначених, мінливих і разом з тим динамічних умовах господарювання життєво важливим для кожного підприємства є саме вибір стратегії, яка дозволяє йому найкраще використовувати свій стратегічний потенціал й адаптуватися до умов зовнішнього середовища з урахуванням можливих майбутніх змін у ньому. З огляду на це, в умовах нестабільності зовнішнього середовища необхідний комплексний підхід до розробки стратегії розвитку підприємства.

На жаль, зовнішнє середовище українських підприємств відрізняється високим рівнем нестабільності. Це, в свою чергу, вимагає від підприємств чіткого формулювання і постановки стратегічних завдань.

Як свідчить практика провідних компаній, комплексна розробка стратегії розвитку підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів управлінської діяльності у сфері стратегічного планування. Саме зазначені елементи забезпечують обґрунтовану розробку стратегій розвитку підприємства в цілому одночасно із орієнтацією на задоволення потреб ринку, найменший стратегічний ризик та найвищу ефективність діяльності у перспективі якраз в умовах нестабільності [1].

Взагалі, розробка стратегії розвитку підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища передбачає декілька етапів: стратегічного аналізу, діагностики рівня нестабільності зовнішнього середовища, визначення стратегічних орієнтирів підприємства, формування стратегічного набору, безпосередньо реалізація розробленої стратегії. Зупинимось на окремих етапах більш детально.

Так, наприклад, стратегічний аналіз і діагностика рівня нестабільності передбачають систематизований збір, обробку та інтерпретацію необхідної інформації, проведення стратегічних досліджень для прийняття зважених та обґрунтованих стратегічних рішень і своєчасного пристосування підприємства до мінливого зовнішнього середовища.

Формування стратегічних орієнтирів підприємства передбачає формування нової або перегляд чинної місії, розробку стратегічних цілей, ранжування стратегічних задач і на цій основі визначення стратегічних орієнтирів з урахуванням результатів стратегічної діагностики і довгострокових планів підприємства. Як показує досвід підприємств, стратегічні орієнтири повинні ґрунтуватися на найбільш повному узгодженні зовнішніх можливостей підприємства з його внутрішнім потенціалом.

Формування стратегічного набору передбачає безпосередньо формування стратегії, тобто планової її частини, формування адаптивної частини стратегії, узгодження стратегії і на цій основі формування стратегічного набору.

Безпосередньо реалізація стратегії розвитку підприємства також включає ряд кроків, зокрема: розробку на основі стратегії стратегічних планів, програм і проєктів; розподіл ресурсів і відповідальності і створення так званого стартового майданчика.

На нашу думку, саме такий підхід до розробки стратегії розвитку підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища сприяє, перш за все, удосконаленню процесу розробки стратегії на сучасних підприємствах, підвищенню обґрунтованості стратегічних рішень,

досягненню довгострокових конкурентних переваг, які ґрунтуються на зовнішніх стратегічних можливостях і внутрішньому стратегічному потенціалі підприємства.

Зазначимо, що стратегія розвитку підприємства у стабільному середовищі (загальна стратегія) й у нестабільному (антикризова стратегія) відрізняється, тобто стратегії розвитку підприємства, залежно від умов формування, мають свої особливості і відмінності (табл. 1) [2-5].

Таблиця 1

Відмінності між стратегіями розвитку підприємства

Показники	Стратегія підприємства у стабільному середовищі	Стратегія підприємства у нестабільному середовищі
Мета стратегії	Збалансоване функціонування підприємства, його постійний прогрес	Швидкий вихід з нестабільного стану
Основний акцент	Довгострокові програми і проекти	Сектори і етапи робіт для подолання проблем і недоліків
Ресурси	Частіше за все із зовнішніх джерел	Частіше за все із внутрішніх джерел
Бізнес	Бізнес, орієнтований на великі сегменти ринку	Диверсифікація, створення дрібно-серійних виробництв для багатьох невеликих сегментів ринку
Виробництво	Масовість виробництва, лідерство за витратами	Диверсифікація виробництва, підвищення якості продукції, орієнтація на товарно-диференційований маркетинг

Продовжуючи дослідження можна констатувати, що значення стратегії розвитку підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища зумовлюється безліччю чинників.

Як уже зазначалося, дана стратегія дає можливість в тому числі виявити і розвивати в подальшому ринкові переваги, що є головним аспектом в конкурентній боротьбі і налагодженні правильних стосунків з конкурентами [2].

На нашу думку, стратегія розвитку підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища повинна бути швидкою і дієвою реакцією на виникаючі проблеми і зміни в зовнішньому оточенні підприємства. Забезпечити це можливо завдяки розробці альтернативних варіантів управлінських рішень на зазначені зміни та

проблеми. Безперечно, що дану стратегію необхідно формувати не лише з огляду зовнішнього середовища підприємства, але й урахувати показники його діяльності. І те, і інше варто оцінювати як на даний момент часу, так і з точки зору ймовірності виникнення змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства у майбутньому. Іншими словами, стратегія розвитку підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища є певним чином не лише гарантом вирішення проблем, але і певним чином недопущення та упередження багатьох проблемних та кризових моментів. Крім того, успішна діяльність підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища повинна стати його характерною особливістю, яку необхідно постійно підтримувати й удосконалювати відповідно до тих змін, які відбуваються в конкурентному середовищі підприємства, в його цінностях і можливостях.

Список використаних джерел:

1. Фоломкіна І. С., Інілеєв П. Р. Комплексна система розробки стратегій управління підприємствами в умовах нестабільності зовнішнього середовища. URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/strateg/4457-kompleksna-sistema-rozrobki-strategij-upravlinnya-pidpriemstvami-v-umovakh-nestabilnosti-zovnishnogo-seredovishcha.html>
2. Зосимова Ж. С. Засади розробки антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2013/Economics/10_134685.doc.htm
3. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К.: КНЕУ, 2001. 580 с.
4. Сторчак Н. О. Місце антикризового управління в економічній стратегії фірми. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*. 2009. № 3(19). С. 59–63.
5. David & McLarty Robert Grant Business Basics. Oxford: University Press, 2009. 88 p.

БОНДАРЕНКО С.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління та смарт-інновацій,
Київський національний університет технологій та дизайну

ГЕЙМІФІКАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Гра є одним із основних видів діяльності людини, починаючи з дитинства. На сьогоднішній день поруч з традиційними великого поширення набувають комп'ютерні ігри. Гейміфікація представляє собою застосування принципів відеоігр для вирішення задач у

реальному житті, у бізнесі та у навчанні, що дає змогу виконання функціональних обов'язків із рутини перетворити на позитивні емоції та захоплення.

Проблемами гейміфікації займалися такі вчені як К. Вербах, Ю. Капкаєв, О. Орлова, Н. Пеллінг, К. Сален, В. Титова, Е. Циммерман, Ж. Хамарі, Д. Хантер та інші. Питанням гейміфікації як основного драйвера високої якості бізнес-процесів та чинника забезпечення конкурентних переваг підприємства присвячені праці [1-9].

Термін «гейміфікація» запропонував у 2002 році Нік Пеллінг. Широке поширення гейміфікація отримала у 2010 році. Кевін Вербах та Ден Хантер сформулювали найбільш поширене визначення гейміфікації як використання ігрових елементів та ігрових механізмів в неігровому контексті [3]. Ж. Хамарі навів визначення гейміфікації як стратегічної спроби вдосконалити системи, послуги, організації та діяльність з метою мотивації та залучення користувачів [9].

Автори курсу по гейміфікації Кевін Вербах та Ден Хантер стверджують, що бізнес став би більш ефективним, якщо робота була б грою із системою винагород, так як гейміфікація має за мету отримувати задоволення на роботі, що дозволяє перетворювати бізнес-процеси на дещо захоплююче [3]. Гейміфікація – набір сучасних потужних інструментів, які доцільно застосовувати для вирішення існуючих завдань на підприємствах будь якої сфери діяльності. Гейміфікація перетворює рутинні процеси в задоволення і народжує залученість до процесу роботи. Залученість – це велика цінність для бізнесу. Як би всі були так залученими в роботу, так у комп'ютерні ігри, то продуктивність праці була б набагато більшою.

Ігри активізують в мозку людини вироблення гормонів задоволення та радості – дофаміну і ендорфіну. Досягнувши мети гри або пройшовши певний її рівень, геймер відчуває задоволення, проявляє цікавість до гри, що, в свою чергу, мотивує на подальші дії. Гейміфікація дає змогу людям відчувати позитивні емоції, що само по собі і є ефективним мотиватором.

Існує гейміфікація внутрішня, зовнішня та змінююча поведінку людини. Зовнішня гейміфікація – це переважно спонукання покупців зробити покупки продукції фірми-виробника. Для цього використовуються такі типи заохочень, як рівні, бали, біджі, звання, віртуальні гроші, які при купівлі продукції перетворюються на знижки.

Внутрішня гейміфікація мотивує персонал підприємства до більш ефективного та якісного виконання завдань. Це може бути рейтинг

серед робітників за розробленими показниками, присвоєння звання «кращий робітник», занесення на дошку пошани та ін.

Гейміфікація, яка змінює поведінку людини, дає змогу в ігровій формі позбутися шкідливих звичок, більш легко виконувати те, що є важким, проте корисним для здоров'я, наприклад заняття спортом, виконання фізичних вправ та ін. Показовим є приклад компанії модної індустрії Nike, яка запропонувала своїм споживачам мобільний додаток, що використовує крокоміри для вимірювання руху людини у взутті цієї компанії. Споживачі можуть відслідковувати свої досягнення в ходьбі та бігу в реальному часі, порівнювати їх з досягненням інших споживачів, спонукаючи бігти далі та швидше. Система працює так, що створює зацікавленість споживачів і у подальшому купувати наступну пару кросівок Nike у випадку, якщо старе взуття зносилось, адже система об'єднує пари кросівок у єдине інтегроване середовище.

Задачі, які вирішує використання ігрових практик у бізнесі:

- Підтримує цікавість людей;
- забезпечує високу залученість працівників у процеси;
- мотивує людей до виконання завдань;
- сприяє креативному мисленню;
- формує лояльне відношення;
- розділяє складні проблеми на окремі прості задачі;
- сприяє командній роботі;
- персоналізує досвід кожного учасника та ін.

В основі гейміфікації знаходиться мотивація. Мотивація в основному зовнішня. Але вона може перерости у внутрішню. Особливо це стосується гейміфікації, яка змінює поведінку людей. При цьому у людини обов'язково повинен бути свідомий вибір – грати у гру чи ні.

На підприємствах легкої промисловості можна використовувати гейміфікацію в наступних бізнес-процесах:

- навчання персоналу;
- стимулювання покупців;
- підвищення якості продукції;
- забезпечення екологічно відповідальної поведінки підприємства;
- просування здорового способу життя серед персоналу підприємства та ін.

Гейміфікація не вирішує важливих завдань бізнесу, не може замінити такі функції управління як планування, виконання, контроль. Проте з використанням гейміфікації можна виконати поставлені завдання в бізнесі та досягти успіху набагато ефективніше і приємніше. Особливо ефективна гейміфікація для людей покоління Z (з 2000 року

народження і молодші), які виростили в епоху Інтернет, мають необмежений доступ до інформації, з дитинства користуються цифровими технологіями та грають у комп'ютерні ігри. Це покоління вже сьогодні активно купує товари переважно онлайн та поступово виходить на ринок праці.

«Гейміфікація моди» вже тривалий час іде повним ходом. Успішних кейсів, які використовують компанії модної індустрії, достатньо багато: наприклад, у грі Drest можна одягати аватарів в одяг з Farfetch і таким чином робити покупки, Gucci створюють ностальгічні ігри в стилі 1980-х (Gucci Arcade, Gucci Ace), Louis Vuitton - колекцію одягу для героїв гри League of Legends та інше. Одні формати створені для прямих покупок, інші для отримання нової аудиторії, яка в геймінгу досить велика і платоспроможна – від 18 до 35 років. [7]. Louis Vuitton до свого 200-ліття запропонував своїм шанувальникам гру, яка знайомить з історією бренду. За допомогою гейміфікації у 2019 році французький бренд Kenzo розпродав лімітовану колекцію кросівок за рекордно короткий час. Не відстають від трендів використання гейміфікації також компанії індустрії краси. Так, використовуючи соціальну платформу WeChat, в 2017 році Guerlain випустили гру, що нагадує «Тетріс», до запуску помад.

Отже, гейміфікація відрізняється від відомих раніше ігрових форм. Реальність не перетворюється на гру, а ігрові установки вводяться в бізнес-процеси, покращуючи та удосконалюючи їх. Гейміфікація дає змогу удосконалити бізнес-процеси на підприємствах модної індустрії та вирішувати поставлені задачі у більш зручний спосіб.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко С. М., Касич А. О. Використання концепції загального управління якістю (TQM) в органах місцевого самоврядування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 2. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1029> (дата звернення: 22.12.2021)
2. Бондаренко С. М. Ділова досконалість підприємств як фактор конкурентоспроможності національної економіки України. *Економічний простір*. 2016. № 116. С. 200-208.
3. Вербх К., Хантер Д. Вовлекай и властвуй. Игровое мышление на службе у бизнеса. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2015. 224 с.
4. Капкаев Ю. Ш., Лешинина В. В., Бенц Д. С. Геймификация образовательного процесса. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/geymifikatsiya-obrazovatelno-go-protsess-a/viewer> (дата звернення: 22.12.2021)
5. Касич А. О., Харькова Ж. В. Управління конкурентними перевагами підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. № 2. С. 79-85.

6. Орлова О. В., Титова В. Н. Геймификация как способ организации обучения. *Вестник ТГПУ*. 2015. № 9(162). С. 60-64.
7. Полная геймификация. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4408349> (дата звернення: 22.12.2021)
8. Управление криками и кроссовки за победу: тренд на геймификацию в рекламе. URL: <https://www.thinkwithgoogle.com/intl/ru-ru/marketing-strategies/video/gamification/> (дата звернення: 22.12.2021)
9. Namari J. Gamification. Blackwell Pub. In *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, 2019. Malden. pp. 1-3. <https://doi.org/10.1002/97811405165518.wbeos1321> (дата звернення: 22.12.2021)

БОРКУНОВА О.В., к.е.н, доцент,
доцент кафедри економіки і фінансів,
Одеський національний морський університет

ЯРОВА Н.В., к.е.н, доцент,
доцент кафедри економіки і фінансів,
Одеський національний морський університет

КОЦЮБЕНКО К.О.,
аспірант кафедри економіки і фінансів,
Одеський національний морський університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ ПОРТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми обумовлена необхідністю формування фінансової стратегії, спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів, укріплення конкурентних позицій, створення відповідного механізму, який конкретизується комплексними програмами та напрямками дій щодо нівелювання ризиків, тобто удосконалити основи фінансової стратегії з урахуванням специфіки підприємств портової діяльності для забезпечення необхідного рівня підвищення конкурентоспроможності на ринку транспортних послуг.

Вибираючи конкурентну стратегію, слід врахувати вплив зовнішнього середовища та оцінити внутрішні ресурси, якими володіє підприємство. Від того, наскільки внутрішнє середовище відповідатиме конкурентній стратегії, залежать можливості розвитку підприємства.

Доцільно зазначити, що на практиці вибір та розробка стратегії щодо реалізації конкурентних переваг повинні базуватися на результатах діагностики фінансового стану підприємств та їх споживчої привабливості, що проводиться в рамках оцінки конкурентоспроможності. Проте в даний час це пов'язане з рядом проблем. По-перше, в науковій літературі не відображена модель, що характеризує взаємозв'язок і взаємозалежність конкурентоспроможності та інструментів її досягнення, по-друге, відсутня комплексна кількісна методика її оцінки, що ускладнює дослідження переваг і недоліків в порівнянні з конкуруючими підприємствами, по-третє, не визначені рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності, які зумовлені виявленням конкурентних переваг, по-четверте, не сформований вибір конкурентної стратегії, яка спрямована на досягнення довгострокових конкурентних позицій підприємства в конкретній галузі.

Стратегія в широкому сенсі – це образ дій, який зумовлює цілком визначену і відносно стійку лінію поведінки організації на досить тривалому проміжку часу.

Реалізація стратегії повинна сприяти досягненню такої стратегічної мети як підвищення конкурентоспроможності підприємства. При розробці заходів щодо реалізації стратегії необхідно приділяти увагу оптимізації головних параметрів, які визначають конкурентоспроможність комплексу продукції, тобто якості обслуговування, витрат на транспортування, часу доставки т.д.

Фінансова стратегія підприємств дозволяє визначити в довгостроковому плані стратегічні цілі, оцінити необхідні для досягнення ресурси і встановити джерела їх поповнення. В даний час успішна діяльність будь якого підприємства без добре продуманої стратегії неможлива. Щоб ефективно реалізувати поставлені цілі, необхідно визначити найбільш важливі (пріоритетні) види діяльності, що забезпечують перспективний розвиток підприємства, і сконцентрувати на них зусилля.

В рамках концепції визначення фінансової стратегії були розроблені оптимальні пропозиції по формуванню портфеля фінансових стратегій забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Існують різні визначення фінансової стратегії. За припущенням економістів Р. Кларка, В. Вільсона, Р. Дейнс, фінансова стратегія, виступаючи ґрунтом для вибору альтернативного напрямку організації фінансових відносин, визначає картину становлення підприємства в майбутньому.

Але є і більш вузьке уявлення призначення фінансової стратегії, яка зводиться лише «до використання власних і залучених зовнішніх фінансових ресурсів для досягнення стратегічної конкурентної переваги». При формуванні фінансових стратегій і аналізі забезпечення конкурентоспроможності підприємства необхідно звернути увагу на те, що всі підсистеми постійно розвиваються відповідно до динамічності розвитку ринкових відносин і конкурентного середовища з метою задоволення споживачів в товарах і послугах.

При формуванні фінансових стратегій необхідно враховувати наступні фактори:

- орієнтація фінансової стратегії на загальну стратегію розвитку підприємства на ринку;
- рівень нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності; економічної і політичної ситуації в країні;
- тип ринкової позиції підприємства;
- стадії життєвого циклу підприємства і продукції, яку воно виробляє;
- ресурсне забезпечення та галузеву приналежність підприємства;
- фінансовий стан і конкурентні переваги підприємств-конкурентів, надійність постачальників і покупців; рівень ризику діяльності, обумовлений інфляційними коливаннями, різкими стрибками курсу валют, ризиками неплатежів, ймовірністю настання фінансової кризи і тощо.

Існує поняття «стратегічний портфель», який є поєднанням сукупності різних фінансових стратегій забезпечення конкурентоспроможності підприємства. При його формуванні необхідно дотримуватися таких принципів:

- визначеність (наявність критеріїв ефективності системи);
- гнучкість;
- цілеспрямованість;
- одночасність і сумісність;
- альтернативність;
- оптимальність і раціональність;
- відповідальність;
- оперативність.

Вибір фінансових стратегій відповідно до ринкової ситуації пов'язаний з оцінкою її переваг і ризиків, аналізом її відповідності ситуації на ринку, а також рівня організації виробництва на підприємстві та управління їм.

За допомогою фінансових стратегій можна сформуванати інструменти і механізми збільшення конкурентоспроможності, які б враховували специфіку сучасних економічних умов, пов'язаних з посиленням міжнародної конкуренції і процесами глобалізації економіки. При виборі базової фінансової стратегії доцільно виходити з того, наскільки вона здатна стимулювати адаптацію можливостей підприємства до конкретних ринкових умов.

Таким чином, успішне функціонування підприємства в ринкових умовах можливо за рахунок формування і реалізації зваженого портфеля фінансових стратегій забезпечення конкурентоспроможності підприємства, який враховує всі фактори діяльності підприємства, спрямовані на забезпечення зростання його конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі. Фінансові стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства повинні бути чіткими, логічними, збалансованими і обґрунтованими.

ІВАНЮТА Є.П. *, студентка

кафедри управління та смарт-інновацій,

Київський національний університет технологій та дизайну

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Основною метою будь-якого підприємства є виробництво конкурентоспроможної продукції, зміцнення конкурентних позицій та підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Одним із визначальних чинників забезпечення конкурентоспроможності є інновації, які можуть бути у вигляді нової або вдосконаленої продукції, технології її виробництва, модернізації у сфері організації виробництва, реалізації та ін.

Теоретичні основи інноваційної діяльності підприємств розроблені у дослідженнях зарубіжних і вітчизняних вчених, а також у нормативних документах національних та міжнародних організацій. Основні аспекти інновацій як основного чинника забезпечення конкурентоспроможності сформульовано у працях [1-9].

* Науковий керівник – Підкуйко О.О., к.держ.упр., доцент, доцент кафедри управління та смарт-інновацій, Київський національний університет технологій та дизайну.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» наводиться наступне визначення інновації: «Інновація – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [3].

На сьогоднішній день інновації є надпотужним інструментом конкурентної боротьби, який дозволяє отримати перемогу над конкурентами. Дослідження показують, що інноваційна діяльність позитивно впливає на фінансово-економічні показники роботи суб'єктів господарювання, дає змогу проводити ефективну господарську діяльність.

У науковій літературі існує велика кількість класифікацій інновацій за поширеністю, за місцем у виробничому циклі, за рівнем новизни для ринку, за сферою застосування, за причиною виникнення, за очікуваним охопленням частки ринку та ін.

Найбільше практичне застосування знаходять інновації технологічного характеру – освоєння нових технологій, матеріалів, устаткування. До організаційних інновацій належать розробка та впровадження нової організаційної структури управління підприємством; до економічних – використання прогресивних систем і форм оплати праці, методів управління витратами виробництва; до маркетингових – освоєння нових ринків та способів просування та реклами; до соціальних – застосування методів мотивації праці, що раніше не використовуються; до екологічних – використання нових технологій у сфері охорони навколишнього середовища; до інформаційних – використання нових інформаційних технологій та ін.

Стратегічні інновації носять перспективний характер і призначені задля забезпечення конкурентоспроможності продукту чи послуги підприємства; реактивні інновації виникають як реакція на дії конкурентів.

Для здійснення ефективної інноваційної діяльності підприємства повинні мати інноваційний потенціал, який є сукупністю природних, трудових інформаційних ресурсів, що беруть участь в інноваційній діяльності підприємства та їх ефективних комбінацій.

Джерелами впровадження інновацій на підприємстві є етапи життєвого циклу продукції. Інновації з удосконалення діяльності на всіх її етапах призводять до підвищення якості товару, зниження ціни, тобто до підвищення конкурентоспроможності. В різних галузях конкретні види діяльності мають різне значення. Так, в одних галузях

вирішальною є технологія, в інших маркетинг, надання сервісного обслуговування тощо. Життєвий цикл продукції – це система видів діяльності, а це означає, що між окремими видами діяльності є взаємозв'язки. Управління ними може стати вирішальним джерелом конкурентоспроможності. Такі зв'язки не одразу звертають на себе увагу, а тому конкуренти можуть їх спочатку й не помітити. Управління зв'язками потребує умілого здійснення організаційних процедур і здатності йти на ризик, вкладень коштів заради прибутків у майбутньому та ін.

Важливою складовою інноваційної діяльності є рівень знань, досвіду, креативного мислення та творчого потенціалу персоналу підприємства. Розвитку творчих здібностей та інноваційної діяльності сприяють такі чинники:

- можливість персоналу самостійно обирати способи виконання поставлених керівництвом завдань;
- створення на підприємстві умов до генерування нових ідей та активізації креативного мислення;
- мотивація персоналу до креативності;
- всебічна підтримка самостійності працівників;
- наявність на підприємстві сприятливого інноваційного клімату та креативної організаційної культури;
- участь співробітників в процесах управління підприємством і т. д.

Як показують дослідження, підприємство є конкурентоспроможним, у тому випадку, якщо спостерігається позитивна динаміка у зростанні кількості інновацій, що забезпечує конкурентоспроможність продукції, підвищення показників фінансово-господарської діяльності, зростання ділової репутації підприємства, позитивну тенденцію у розвитку тощо. Багато підприємств втрачають свою конкурентоспроможність через відсутність інновацій.

Отже, можна зробити висновок про те, що у сучасних умовах функціонування підприємств інновації є основним методом забезпечення конкурентних переваг та досягнення конкурентоспроможності. Впровадження інновацій на постійній основі допомагає підвищити конкурентоспроможність підприємства у стратегічній перспективі. Персонал підприємства є основним джерелом інновацій, тому для підвищення інноваційної активності підприємства необхідні співробітники з творчими здібностями та креативним мисленням.

Список використаних джерел:

1. Бурачек І. В., Біленчук О. О. Конкурентоспроможність продукції підприємств: сутність, методи оцінки та зарубіжний досвід управління. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 14. С. 288-293. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/60.pdf>
2. Буднікевич І. М., Школа І. М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні. Чернівці: Зелена Буковина, 2002. 200 с.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
4. Boslaugh S., Innovation / Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/innovation-creativity>
5. Касич А. О., Харькова Ж. В. Управління конкурентними перевагами підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. № 2. С. 79-85.
6. Підкуйко О. О. Інноваційні практики забезпечення розвитку територіальних громад в Україні. Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю «Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики» (Київ, 27 травня 2011 р.). Київ: НАДУ, 2011. Т. 2. С. 55-57.
7. Скворцов Д. І. Інновація, інноваційність та інноваційний розвиток з позиції економічної теорії. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/24636/1/46-309-314.pdf>
8. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd edition. OECD. URL: <https://www.oecd.org/science/inno/2367614.pdf>
9. Пілецька С. Т., Ткаченко Є. В. Інноваційний потенціал підприємства в системі антикризового управління. *Облік і фінанси*. 2020. № 1(87). DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1\(87\)-178-184](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1(87)-178-184)

КІРІНА І.В., студентка кафедри фінансів,
факультет фінансів і обліку,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

**МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ**

Забезпечення стабільного фінансового розвитку неможливе без досягнення головної мети будь-якого суб'єкта підприємництва – максимізації прибутку. Створення безпечних умов для виконання цього завдання проходить в рамках управління фінансовою безпекою підприємства.

У своїх працях питанням фінансової безпеки приділяли увагу багато провідних науковців, серед яких: Кузенко Т. Б. [1], Мунтіян В. І. [2] та інші. Вони розглядали ефективність функціонування фінансових систем, фінансові інтереси суб'єктів, методи виконання поставлених задач та забезпечення фінансової стійкості. Однак, незважаючи на велику кількість публікацій, залишаються проблемними аспекти зв'язку між категоріями «фінансова безпека» та «прибутковість» в рамках механізму управління підприємством, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Кузенко Т. Б. та Мунтіян В. І. розглядають фінансову безпеку як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виявлений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління і використання основних та оборотних коштів, структури капіталу, норми виплат за цінними паперами підприємства [1, 2].

Категорію «прибутковість» Єпіфанова І. Ю. та Гуменюк І. Ю. трактують як показник, який характеризує ефективність діяльності підприємства з точки зору його здатності приносити прибуток та забезпечувати ефективне відтворення використаних ресурсів [3].

Підвищення прибутковості забезпечується за рахунок впливу на два показники – прибуток та рентабельність, що є абсолютним та відносним показниками відповідно.

Візуальне представлення механізму управління прибутковістю підприємства в контексті фінансової безпеки подано на рис. 1.

Основною метою виступає забезпечення фінансової безпеки шляхом підвищення рентабельності та максимізації прибутку суб'єкта господарювання. Так, важливо оцінювати вплив таких змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах, що можуть стати на заваді досягнення основної мети.

Серед фінансових методів виділяють управління прибутком та витратами, що безпосередньо є складовими управління прибутковістю підприємства. Саме за рахунок оптимізації витрат, стимуляції продажів та максимізації прибутку може здійснюватися вплив на прибутковість діяльності.

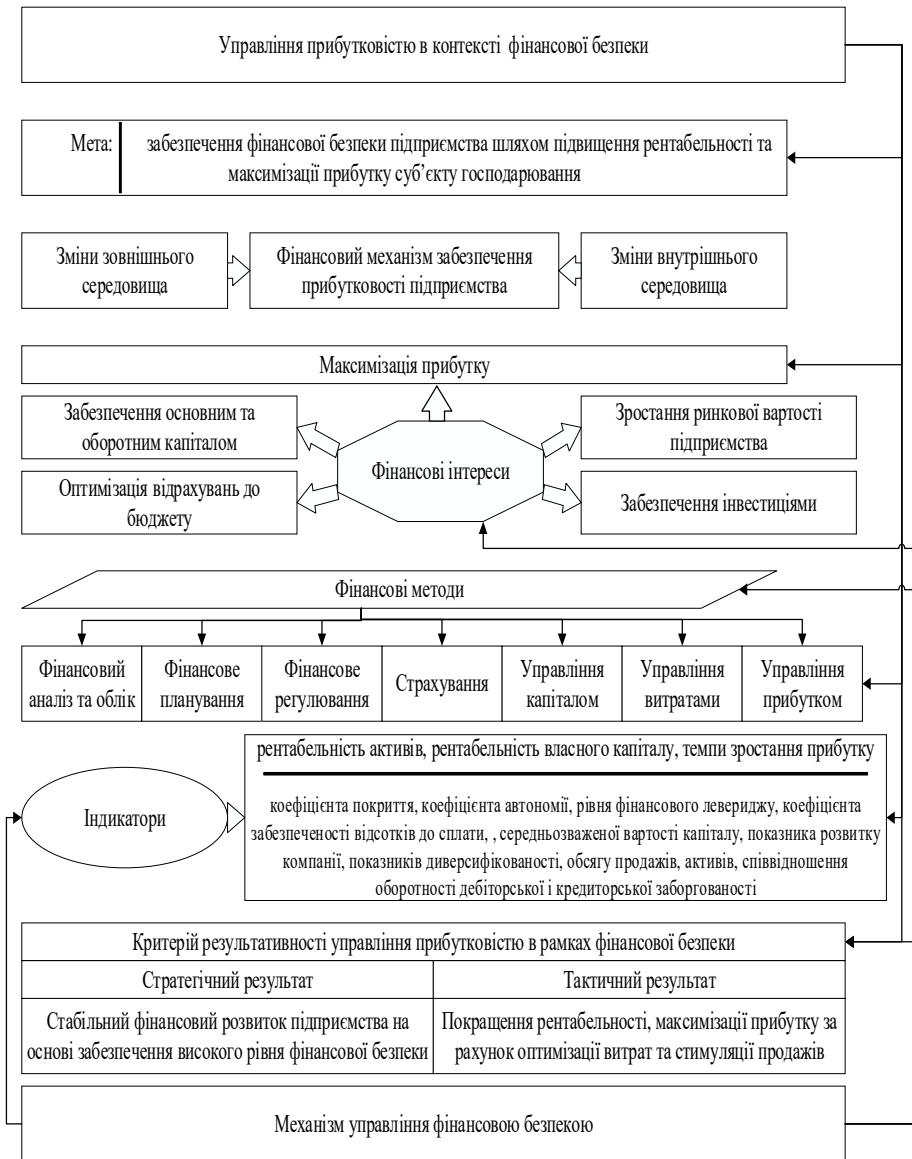

Рис. 1. Механізм управління прибутковістю підприємства в контексті його фінансової безпеки

Для оцінки фінансової безпеки суб'єкта господарювання використовують граничні значення таких індикаторів: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, темпи зростання прибутку та інші показники фінансової стійкості та успішності проведення діяльності підприємством. Відповідно, при збільшенні значень показників прибутковості суб'єкт підприємництва прийнято вважати з більшим рівнем фінансової безпеки.

Таким чином, результативність оцінюється за двома складовими – тактична, що полягає в підвищенні рентабельності та максимізації прибутку та стратегічна, яка характеризується стабільним фінансовим розвитком на основі забезпечення високого рівня фінансової безпеки підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В. Фінансова безпека підприємства: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 123 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/25172/1/2020-%D0%9A%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A2%20%D0%91%2C%20%D0%A1%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%9D%20%D0%92.pdf> (Дата звернення: 20.12.2021)
2. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. Київ: КВІЦ, 1999. 464 с.
3. Спіфанова І. Ю. Гуменюк І. Ю. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3. С. 189-192.
4. Ходзицька В. В., Івченко Л. В. Стратегічний управлінський облік в системі комплексного менеджменту суб'єктів господарювання. *Облік і фінанси*. 2014. № 1(63). С. 50-55.

ХОМЕНКО А.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та фінансів,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

ЦИГАН Р.М.,
старший викладач кафедри обліку та фінансів,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

ЛИЖОВА Є.М., студентка,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ОРГАНІЧНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА

При виготовленні органічних продуктів застосовуються певні природні методи виробництва, за яких вони мінімально оброблюються, що здійснює значний вплив на собівартість такого виду ведення господарства. У розвинених країнах здійснюється підтримка органічного агровиробництва як на державному, так і на регіональному рівнях. Наразі ринок органічної продукції в західних країнах розвивається з швидкими темпами, тому з метою конкурентоздатності українських аграріїв як в Україні, так і за її межами необхідно здійснювати певні заходи впливу на агровиробників.

Отже, з для забезпечення сталого розвитку органічного руху є необхідним створення та реалізація державних і регіональних цільових програм з підтримки органічних виробників, розвитку органічного сільського господарства та підвищення якості споживаних населенням продуктів (рис. 1). Таким чином, інструментами державного впливу на органічне агровиробництво є заходи стимулу та заходи покарань (санкції). У свою чергу, заходи стимулювання поділяють на заходи прямої та непрямой дії.

Рис. 1. Інструменти державного впливу на органічне агровиробництво

Таким чином, можна виділити такі шляхи підтримки органічних виробників: фінансова підтримка, удосконалення законодавства, проведення закупівель органічної продукції, здійснення досліджень, мотивація до співпраці, стимулювання збутової діяльності з врахуванням особливостей (рис 2).

Рис. 2. Шляхи державної підтримки органічних виробників

Отже, стимулювання розвитку органічного агровиробництва в Україні на даному етапі його розвитку потребує державної підтримки, оскільки більша частина експортованої органічної продукції не є високотехнологічною. Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення державної підтримки європейських країн та на особливості ціноутворення органічної продукції.

Список використаних джерел:

1. Милованов Є. В. Найкращі світові практики державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва та перспективи для України. *Mechanism of Economic Regulation*. 2018. № 2. С 14-33.
2. Милованов Є. В. Регіональна підтримка органічного агровиробництва у світі. *Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія Економіка*. 2018. Вип. 2(52). С. 63-74.

ШИРЯЄВА Л.В., *д.е.н, професор,
професор кафедри економіки та управління,
Одеський національний морський університет*

ТОЛКУНОВА Г.Г.,
*здобувач 2-го РВО (магістр) ННІМБ,
Одеський національний морський університет*

ЕКОНОМІЧНА РОЗВІДКА ЯК ЕЛЕМЕНТ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан розвитку суспільства характеризується збільшенням ролі інформаційної сфери, яка є одним з основних факторів життя суспільства та має вплив на стан політичної, економічної, соціальної та інших складових безпеки суб'єкта господарювання. У світі спостерігається інформаційна боротьба між державами, підприємствами та компаніями у захист власних інтересів [1].

Останнім часом, для запобігання проблем, що зв'язані з безпекою підприємства, великого поширення набуло використання економічної розвідки, метою якої є аналітичний моніторинг діяльності підприємств конкурентів та забезпечення конкурентної переваги – у цьому полягає актуальність даної роботи.

Економічну розвідку використовують як інструмент для виявлення реальних і потенційних чинників, які впливають або можуть вплинути на здатність суб'єкта господарювання бути фінансово стійким [2].

Але треба зазначити, що на даний час не існує загально визначеного трактування вченими-економістами сутності понять «конкурентоспроможність» і «економічна розвідка». Але, проблемам конкурентоспроможності як елементу управління діяльністю підприємства присвячено багато авторів робіт, серед яких можна відзначити: І. Ансоффа, Дж. Блайта, Д. Джоббера, П. Дойля, Дж. Еванса, Ф. Котлера, М. Портера, А. Стрікланда, А. Томпсона та ін. [2].

В даній роботі під конкурентоспроможністю будемо розуміти – здатність суб'єктів господарювання протистояти іншим конкурентам. Конкурентоспроможність – це ринкова категорія, що має динамічний, мінливий характер.

Серед методів оцінки конкурентоспроможності підприємства особливе місце надається економічній розвідці. Її головним є отримання стратегічно важливої інформації, яка забезпечує

конкурентну перевагу для підприємства – це процеси виробництва економічних благ, розподілу і обігу; цінова політика; стратегія розвитку; сильні і слабкі сторони виготовлюваної продукції або послуг, що надає конкуруюче підприємство тощо [5].

Економічна розвідка повинна забезпечити швидке та ефективне вирішення проблем, з якими суб'єкт господарювання може зіштовхнутися, незалежно від того, яка його сфера діяльності.

Тому, для оцінки конкурентних сил іншого підприємства використовуються різні способи отримання необхідної інформації, такі як: оточення, документація, доступні відкриті джерела, річні звіти компаній, виробничі відходи, технічні носії тощо. Ще одним способом здобуття інформації є агентурна розвідка. Вона відбувається шляхом переговорів з конкурентами та їх співробітниками, користуванням безкоштовними відкритими базами даних, холодні дзвінки до call-центрів тощо [3].

Плануючи економічну розвідку слід визначити послідовність дій та їх мету. Перш за все необхідно, проаналізувати для чого буде проводитися розвідувальна діяльність. Другим етапом є виявлення, які саме дані необхідні для досягнення цілей підприємства. Завершальний крок – це визначення джерел отримання необхідної інформації.

Економічна розвідка буде ефективною при дотриманні її основних принципів: підпорядкованості завдань і цілей ключовим економічним інтересам; конфіденційності; стимулюванні діяльності, яку спрямовано на одержання розвідувальної інформації суб'єктами господарювання; законності – є невід'ємним елементом фінансово-економічної безпеки підприємства.

Порушення саме законності та принципів проведення економічної розвідки перетворює її на промислове шпигунство - незаконний цілеспрямований збір секретної та закритої інформації про діяльність суб'єкта господарювання з метою використання здобутої інформації у своїх цілях.

На сьогоднішній день, сучасні тенденції в політичному та економічному середовищах ставлять за необхідне проводити аналіз факторів, що мають вплив на ефективність роботи підприємства та рівень його фінансово-економічної безпеки. Аналіз даних розвідки є конфіденційною інформацією для кожного суб'єкта господарювання, який має бути обмежений для сторонніх осіб [6].

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що економічна розвідка – це складовий елемент комплексної системи безпеки підприємства, сутність якої полягає в системному зборі інформації, її структуруванні,

аналізу даних про внутрішнє й зовнішнє середовище суб'єкта господарювання та надання керівництву необхідної інформації про стан підприємства та конкурентів, що надає можливість своєчасно вплинути та прийняти необхідні рішення щодо управління ризиками у діяльності підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Беседіна А. О. Конкурентна розвідка в системі забезпечення стратегічного розвитку підприємства. *Бізнесінформ* 2012. № 10. С. 277-279.
2. Голота В. В., Тимкован В. І. Конкурентна розвідка як елемент фінансово-економічної безпеки підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Економічні науки.* 2016. № 16(38). С. 56-59.
3. Захарченко В. І., Меркулов М. М., Ширяєва Л. В., Захарченко Н. В. Економічна безпека та конкурентна розвідка: конспект лекцій / за ред. В. І. Захарченка. О.: Бахва, 2018. 520 с.
4. Колосок А. М., Скорук О. В., Блянюк І. Я. Конкурентна розвідка як елемент комплексної системи фінансово-економічної безпеки підприємства. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/82.pdf>
5. Леонова Ю. О. Конкурентна розвідка як ключовий інструмент формування конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки.* 2016. № 20. Ч. 1. С. 108-110.
6. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. Львів, 2011. 380 с.

Секція II. Обліково-аналітичне забезпечення прийняття антикризових рішень

ВИСОЦЬКА А.Ю., студентка 3 курсу
спеціальності «Менеджмент»,
факультет управління та економіки,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

ДОСТАТНІСТЬ ТА ВІДПОВІДНІСТЬ АУДИТОРСЬКИХ ДОКАЗІВ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА АУДИТУ

У сучасному світі багато підприємців звертається за послугами до аудиторських компаній, що є досить актуальним та поширеним у різноманітних сферах нашого життя. У загальному розумінні аудиторська діяльність – це підприємницька діяльність, яка включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг (аналіз фінансової звітності та ведення відповідних документів) [1]. Водночас, аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України.

Однією з важливих та найбільш необхідних складових проведення ефективного аудиту є їхні докази, які повинні бути достовірними та містити повний обсяг інформації. Тобто, аудиторські докази – це інформація, одержана аудитором при підготовці висновків, на яких базується аудиторський звіт та які відповідають відповідним джерелам [2, ст. 55].

Актуальність цієї теми полягає у тому, що лише за допомогою повноцінних, надійних та прийнятних доказів, аудитор може надати якісний та об'єктивний висновок щодо діяльності висновків. Існують безліч різноманітних способів отримання необхідних доказів для проведення аудиторської перевірки, серед найбільш ефективних виділяють: перевірка, спостереження, запити і відповідно підтвердження та методика обчислення (підрахунків). Крім цього, важливою ознакою аудиторських доказів є аналітична *обґрунтованість та відповідність*.

Серед факторів, які впливають на якість та швидкість отримання аудиторських доказів виокремлюють людський фактор, особливості процесу проведення перевірки та конкретних обставин за яких вона здійснюється. Щодо такого критерію доказів аудитора як достатність, що передбачає міру необхідної кількості аудиторських доказів, яка буде безпосередньо залежати від рівня ризику [3, ст. 60]. Адже чим більший рівень суттєвого викривлення інформації, тим більше необхідність залучення аудиторських доказів.

Важливим чинником, що впливає на якість доказів є наявність досвіду аудитора та його рівня професіоналізму. Адже відповідними, надійними та достовірними доказами можуть вважатися лише ті, що стосуються перевірки та інформація яка має цінність [5]. Водночас, достатність та прийнятність є взаємозалежними поняттями, що доповнюють один одного з метою ефективного проведення аудиторської перевірки.

Тобто, одне з головних завдань аудиту фінансової звітності – це одержання та документування достатніх та прийнятних аудиторських доказів для висловлення незалежної аудиторської думки. Слід зазначити, що важливим окремим міжнародним стандартом, що окреслює питання аудиторських доказів та процедур їх отримання є МСА 500 [4]. Адже надійність та своєчасність надання аудиторських доказів буде залежати від їх джерела походження та форм (усних або письмових). Крім цього, аудиторські докази отримані з незалежних джерел є більш достовірними та прийнятними, що безперечно впливає на результат аудиторської перевірки [6, ст. 29]. Варто також зазначити, що аудиторські докази в документальній формі є більш достовірними, ніж докази, отримані в усній формі, які можуть бути релевантними, але не достатньо надійними.

Як висновок, з метою надання обґрунтованої аудиторської думки та можливості формування висновку про правдивість фінансової звітності, аудитору необхідно зібрати прийнятну та достовірну інформацію, що складатиме аудиторські докази. Об'єктивний аудиторський висновок має на меті надати впевненість основним користувачам інформації. Тобто, процес зібрання доказів, які відповідатимуть необхідним вимогам, є надзвичайно важливим та ефективним елементом процесу аудиторської перевірки.

Список використаних джерел:

1. Гончарук Я. А., Рудницький В. С. Аудит: Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. Львів: Оріана-Нова, 2004. 292 с.
2. Грицак І. І., Чубай В. М. Аудиторські докази: вимоги, процедури отримання та процес оцінювання. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.14. С. 173-183.
3. Подолянчук О. А. Процедури одержання аудиторських доказів. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 1- 2(2). С. 60-63.
4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII.
5. Редько О. Ю., Редько К. О. Процедури аудиту як основа професійної практики. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 6. С. 45-50.
6. Томчук О. В., Фабіянська В. Ю. Концепція суттєвості в обліковій та аудиторській практиці. *Економіка Фінанси Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 6.С. 72-86.
7. Мельничук Б. В. Розвиток аудиторського обслуговування аграрного сектору України. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 2. С. 69-72.

ІЛЛЯШЕНКО К.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток цифрової (постіндустріальної) економіки впливає на всі види діяльності соціуму, у тому числі й на обліково-аналітичні процеси, в зв'язку з чим бухгалтерський облік, як наука і як сфера людської діяльності, переживає значні зміни, що пов'язані з інноваціями в технології передачі, зберігання та обробки інформації.

Розвиток цифрових технологій дозволяє значно прискорити процес роботи з інформацією, збільшити швидкість і обсяги її обробки та зберігання, а також створити умови для доступності й оперативності даних для користувачів, при тому, що не тільки кількість, але й якість інформації значно зростає [1, с. 85].

Світ розбудовується, стає усе більш автоматизованим і цифровим, багато дій тепер комп'ютеризовані. Підприємства змушені міняти свої інноваційні процеси за допомогою впровадження нових технологій, удосконалених стратегій ведення бізнесу для того, щоб не відставати від прогресу та цифрового розвитку конкурентів. Уже давно

бухгалтерський облік не ведеться вручну й у багатьох підприємств він автоматизований. Автоматизація є зараз практично обов'язковою умовою господарської діяльності. Як правило, першим кроком автоматизації є впровадження облікових програм.

Такі ключові слова, як «цифровізація», «великі дані» та «аналіз даних» зараз широко поширені у фінансовому секторі – незалежно від розміру підприємства та галузі. Цифровізація економічних процесів дозволила використовувати не тільки якісно нові формати взаємодії, але й висунула нові вимоги до ідентифікації об'єктів обліку й аналізу, структуризації обліково-аналітичної інформації у рамках обліково-аналітичної системи, орієнтацією її на прийняття управлінських рішень.

Цифрова трансформація підприємств відбувається не тільки в основних областях діяльності по всьому ланцюжку створення доданої вартості, але і в таких центральних функціях, як закупівлі, управління персоналом, фінанси тощо. Фірми, як агенти створення доданої вартості змушені модернізувати свою структуру, удосконалювати професійні навички працівників та змінювати практику найму. Всі сервіси та бізнес-процеси фірми починають базуватися на «великих даних», а їх використання та можливості обробки дають стратегічні переваги у виробництві, маркетингу, управлінні ресурсами кастомізації товарів та послуг, таргетування реклами та клієнтських сервісів [2, с. 168].

Удосконалення технологій, поява нових аналітичних інструментів і сервісів сприяє переходу на новий рівень якості здійснення діяльності. Нові технології породжують багато нових прийомів і методів, які раніше ніколи не використовувалися.

Розглянемо основні тенденції цифровізації бухгалтерського обліку та господарського аналізу.

Безпаперовий облік – здійснення оцифровки всієї документації або використання документації вже переведеної в цифрову форму.

Інтерфейси зовнішніх систем – отримання рахунків-фактур та іншої документації файли від партнерів (наприклад, постачальників, банків), які можуть бути прийняті за допомогою інтерфейсу безпосередньо в системі бухгалтерського обліку.

Управління якістю даних – регулярна перевірка якості та точності основних даних.

Автоматизація процесів – використання новітніх цифрових технологій для того, щоб максимально автоматизувати усі рутинні процеси.

Однаковість (сумісність) систем – приведення автоматизованих систем бухгалтерського обліку до уніфікованого стандарту, коли за допомогою програмних алгоритмів різні системи зможуть бути єдині.

Інтегрована система консолідації – отримання прямого доступу до даних корпоративних підрозділів, дочірніх підприємств, філій.

Звітність в режимі реального часу – оперативний доступ до усіх баз даних для швидкого аналізу.

Забезпечення прозорості – системи дозволяють проводити аналіз від керівництва групи до деталей наскрізних процесів, таких як закупівлі та продаж, а також гарантують відсутність навмисних перекручень у фінансових результатах.

Аналіз великих даних – за допомогою програмних алгоритмів масштабні набори даних (від Терабайту до Екзбайту) можуть бути швидко оброблені та проаналізовані.

Візуалізація – використання інструментів цифрової візуалізації для підготовки результатів аналізу даних в графічній формі і з різним ступенем деталізації для відповідної цільової аудиторії.

Хмарні технології – використання бухгалтерського програмного забезпечення і даних, розміщених на чужому сервері і доступних через Інтернет-з'єднання з будь-якого місця на будь-якому пристрої.

Трансформація сучасної економіки в нову, інформаційну, потребує змін в методології обліку й аналізу. Зараз, національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку передбачено три види діяльності: операційну, фінансову, інвестиційну [3, с. 169]. У зв'язку з вище наведеним, ми вважаємо, що до вже існуючих видів діяльності, тобто операційної, фінансової та інвестиційної, в обліку та звітності необхідно також додати показники інформаційної діяльності [4, с. 11].

Швидкий розвиток технологій із застосуванням штучного інтелекту вже зараз дозволяє вивести аналітичну роботу на новий рівень. Автоматизація аналізу призвела не тільки до скорочення часу розрахунків, але й до формування логічно побудованих та обґрунтованих висновків, які формуються програмними алгоритмами.

Цифровізація обліково-аналітичних процесів на даному етапі часу розвивається набагато швидше, ніж відбувається їх методологічна та нормативна адаптація до викликів нової цифрової дійсності. У зв'язку із чим необхідний системний підхід до формування обліково-аналітичного забезпечення підприємницької діяльності у сучасних умовах цифровізації економічних процесів.

Список використаних джерел:

1. Спільник І., Палюх М. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Вип. 1-2. С. 83-96.
2. Соколенко Л. Ф. Розвиток процесів цифровізації як передумова трансформації організаційно-методологічних засад бухгалтерського обліку. *Економіка, управління та адміністрування*. № 4(90). 2019. С. 167-175.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
4. Ілляшенко К. В. Методологія обліку доходів і витрат інформаційної діяльності. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. № 4(15). Том 1. 2016. С. 9-13.
5. Павлюковець М. П. Теоретико-методологічні засади запровадження клоуд-комп'ютерної форми обліку. *Облік і фінанси АПК*. 2012. № 1. С. 149-151.

КАНЦЕДАЛ Н.А., к.е.н., доцент,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Полтавський державний аграрний університет

**РОЛЬ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ
НОВИХ ЗАПИТІВ ДО ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ**

В сучасну добу широкомасштабне впровадження Інтернету речей дозволяє створювати взаємозв'язки комп'ютерних мереж з виробничими потужностями, що дає можливість дистанційного управління технологічним процесом, його візуалізацію та досягнення очевидного економічного ефекту від господарської діяльності, зокрема в аграрному сегменті. Поряд з цим вчені відмічають і негативні сторони надмірної автоматизації у сільському господарстві, що спричиняють спотворення об'єктивних даних, які можуть містити інформацію про реальні загрози, недбале ставлення до навколишнього середовища, свідоме чи несвідоме порушення етичних норм збалансованого природокористування.

Проблема руйнівного впливу механізації, електрифікації та комп'ютеризації виробничих процесів стала предметом активних наукових дискусій навколо Industry 4.0, а на сучасному етапі пошук шляхів її вирішення є життєво необхідним [3].

Тому в основі управлінських цінностей аграрного виробництва повинно стати не лише революційне впровадження інновацій для

нарощування обсягів виробництва, а й інтеграція технологій із обліково-інформаційними системами, що дозволяють визначати реальні параметри господарських операцій та оцінювати їх наслідки як локально, так і у глобальних масштабах.

Управлінська концепція повинна бути націлена на «цифрове лідерство» – лідерство у сфері цифрової економіки, що передбачає здатність імпортувати та інтерпретувати стратегічно важливі показники [4].

Отже, загальна модель нової інформаційної парадигми організації сільськогосподарської діяльності повинна ґрунтуватися на спритності передачі знань та аналітичних даних у ціннісну інформацію. Вважаємо, що в агросекторі її вихідним продуктом повинні стати «Великі бази даних сільськогосподарської діяльності», здатні до систематичного оновлення та генерації максимально релевантної інформації. Відправним моментом у формуванні такої моделі з однієї сторони, мають бути інноваційні технології сільськогосподарського виробництва, з іншої – інформаційні технології передачі даних про сільськогосподарську діяльність.

Успішна реалізація подібних проєктів сприятиме досягненню максимального синергетичного ефекту еколого-економічних систем: на стадії впровадження інноваційних технологій сільськогосподарського виробництва буде більш виражений інвестиційний ефект, обумовлений бажанням зменшити витрати, збільшити обсяги виробництва продукції. Фінансовий ефект дотягатиметься з урахуванням строку окупності інвестицій. Операційний ефект визначатиметься в результаті систематизації й аналізу економічної інформації про операційну діяльність окремих сільськогосподарських підприємств. Операційний та управлінський ефекти ґрунтуватимуться на превалюванні екологічної складової сільськогосподарського виробництва (боїбезпека та ощадливе використання ресурсів).

Необхідність інтегрованого підходу до створення «Великих баз даних сільськогосподарської діяльності» пов'язана із зростанням потреби людства у продуктах харчування, а також вирішенням нагальної проблеми людства – збереження ґрунту та води.

Наростаюча потреба суспільства у контролі негативних проявів діяльності, орієнтованої на «lose less and feed more» (менше витратити, більше годувати) потребує узгодженої взаємодії об'єктів-інститутів для створення релевантних даних про реальні параметри сільськогосподарської діяльності. Прикладом такої інституційної одиниці є Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), що генерує важливі екологічні показники [2, с. 12-13].

Про необхідність посилення ролі обліку наголошують деякі дослідники галузі сільськогосподарських наук, зокрема, ті, що займаються проблематикою взаємодії окремих компонентів в агроєкосистемах. Так, наприклад, I. Kegen у дослідженні впливу шкідників на врожайність сільськогосподарських культур наголошує на необхідності статистичного обліку прямих та непрямих взаємодій між численними шкідниками в агроєкосистемі та подальшій інтеграції цієї інформації у модель, що використовується для прийняття управлінських рішень [5, с. 6]. Таким чином, первинна інформація нефінансового характеру може бути у подальшому проаналізована за декількома сценаріями для прийняття оптимального рішення, а також на предмет розрахунку прогнозованих фінансових втрат, зумовлених втратою врожайності сільськогосподарських культур за тим чи іншим сценарієм.

Цифрові інновації потребують одночасних інституційних інновацій з метою ефективної комунікації ключових інститутів, що приймають участь у створенні, накопиченні, передачі, зберіганні та аналізу інформації для прийняття рішень.

Отже, створення інституційного простору для генерації даних про діяльність сільськогосподарських суб'єктів є ключем до реалізації повного потенціалу цифрових інновацій. У цьому контексті систему бухгалтерського обліку аграрного підприємства слід розуміти як інститут первинної інформації про сільськогосподарську діяльність, що реагує на нові зовнішні запити фінансового та нефінансового характеру (рис. 1).

З огляду на це, не втрачає актуальності потреба вдосконалення механізму здійснення вибору суб'єктом ведення обліку з наявних альтернатив таких методів облікового супроводу і способів розкриття інформації про сільськогосподарську діяльність, які б у повній мірі відповідали: 1) умовам господарської діяльності конкретного підприємства; 2) узгодженості підсистеми аграрного обліку запитам галузевого управління та інституцій [1, с. 52].

Суб'єктами інституційного середовища, що формують нові інформаційні запити в даному випадку є: держава як регуляторний інститут національного рівня; домогосподарства як інституційні одиниці споживання продукції; неурядові аналітичні структури (інститути громадянського суспільства), а також глобальні регуляторні інститути.

Рис. 1. Класифікація нових інформаційних запитів інституційного середовища до суб'єктів сільськогосподарської діяльності

У свою чергу, реагування інституційних суб'єктів на інформаційні запити та потреба в налагодженні зворотного зв'язку потребує розробки нових мультиагентних систем генерації інформації про сільськогосподарську діяльність. Тим самим підсилюється роль інституційного середовища в розширенні базових функцій бухгалтерського обліку (інформаційної, контрольної, управлінської та виховної).

Вважаємо, що сучасна інтерпретація функцій бухгалтерського обліку потребує перегляду і доповнення, зокрема в частині застосування багаточислової статистичної методології, яка описує взаємодію між економікою та навколишнім середовищем. Це дасть можливість легко імпортувати бухгалтерські дані до інформаційних систем нового типу (наприклад, таких як OECD), що використовують поняття, класифікації та принципи бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Канцедал Н. А. Інституціональний підхід до формування в обліку інформації про біологічні активи та сільськогосподарську діяльність. *Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки та практики*. 2018. №1 (27). С. 44-55. URL: <http://dSPACE.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/228>
2. Канцедал Н. А., Лега О. В. Інформаційна роль обліку в результативності інвестиційної стратегії аграрних підприємств. *Агроевіт*. 2021. № 11. С. 11-20. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.11.11
3. Olsen T. & Tomlin B. Industry 4.0: Opportunities and Challenges for Operations Management. *Manufacturing & Service Operations Management*, 22(1), 2019. P. 113-122. DOI: <https://doi.org/10.1287/msom.2019.0796>
4. Kankaew K. The evolution of agribusiness management values from labor to brain mechanism that shape leadership style. In *XIII International Scientific and Practical Conference "State and Prospects for the Development of Agribusiness – INTERAGROMASH 2020"*, (175). DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202017513033>
5. Keren I., Menalled F., Weaver D. & Robison-Cox J. Interacting Agricultural Pests and Their Effect on Crop Yield: Application of a Bayesian Decision Theory Approach to the Joint Management of *Bromus tectorum* and *Cephus cinctus*. *PLoS ONE* 10(2). 2015, February. P. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0118111>

ОЛІЙНИК А.В., старший викладач,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький національний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Основним завданням державного антикризового управління в банківській системі є недопущення появи кризових ситуацій, тобто здійснення постійної оцінки та контролю за сильними і слабкими сторонами банківської системи країни з метою підвищення фінансової стабільності та зниження ймовірності її краху, а в крайньому випадку – завчасна діагностика ризиків та вироблення системи заходів відвернення чи ефективної та швидкої локалізації й усунення негативних наслідків.

НБУ відіграє особливу роль у процедурі антикризового управління банківським сектором. Тому до інструментів державного антикризового управління необхідно включити, окрім фінансових, операційних та структурних, інструменти, які спрямовані на своєчасне виявлення та розв'язання проблем щодо запобігання кризі, а також інструменти

державного управління, що спрямовані на мінімізацію можливості повторення кризової ситуації в майбутньому.

З метою попередження банківських криз, їх локалізації та нівелювання необхідно мати чітко налагоджений механізм антикризового управління, направлений на організацію та проведення комплексу заходів щодо упередження та виходу банку із кризи. Саме комплексний підхід до проблеми антикризового управління та регулювання в системі «діагностика кризових явищ – удосконалення механізму антикризового управління – моделювання процесів управління банком» є запорукою успішної реалізації стратегії банківського менеджменту в цілому.

У зв'язку з цим, попередження банківських криз є однією з пріоритетних задач в управлінні банком, а усвідомлення загроз, що несуть в собі банківські кризи для економіки, стало стимулом для розвитку та удосконалення антикризового управління, яке покликане стати важливим елементом банківського менеджменту та сприяти виявленню внутрішніх і зовнішніх факторів ризику, симптомів і причин криз та неможливості переходу одних видів ризику в комплексну (системну) банківську кризу.

Слушною є пропозиція В. Костогриз розглядати три види антикризового управління в банку:

- передкризове управління (для своєчасного виявлення та прийняття рішень для запобігання кризи, що передбачає систему профілактичних заходів);

- управління в умовах кризи, що передбачає стабілізацію нестійких станів і оцінку кризової ситуації, виявлення факторів, що зумовили виникнення кризи, вивчення слабких і сильних сторін установи, оцінку потенційних можливостей щодо подолання кризи, пошук шляхів мінімізації негативних її наслідків, відновлення фінансової стійкості;

- управління процесами виходу з кризи, яке здійснюють для мінімізації втрат і втрачених можливостей під час виведення установи з кризи, обґрунтування стратегічної програми виходу з кризи, оперативне виявлення відхилень фактичних результатів реалізації програм оздоровлення від передбачених стратегічною програмою та розробка системи заходів щодо їх ліквідації [1, с. 157].

Оздоровлення банківської установи як процес представляє: по-перше, подолання проблем (і причин їх виникнення); по-друге, відновлення нормальної, стабільної роботи. Лише у разі необхідності оздоровлення може містити компоненту реорганізації, зокрема зміну

структури банку, форми власності, політики у сфері активних і пасивних операцій, капіталізації, управління ризиками тощо.

Головною метою оздоровлення банку є досягнення довготривалої фінансової стабільності, адекватності капіталу та прибутковості. Безрезультатність заходів щодо оздоровлення означає необхідність ліквідації банку. Отже, сферою дослідження є саме діяльність зацікавлених осіб у подоланні проблем, а не в напрямі виведення неплатоспроможного банку з ринку (шляхом його закриття, передачі активів і пасивів, створення перехідного банку, поглинання тощо).

Критеріями успішного виходу банку з кризи можна вважати [2]:

- припинення відтоку коштів клієнтів, відсутність скарг на погане обслуговування та закінчення паніки серед вкладників;
- створення достатнього запасу ліквідних коштів у інтервалі (до 31 дня) на випадок раптового відтоку коштів у майбутньому;
- досягнення оптимального балансу між активами і зобов'язаннями за строками;
- відсутність заборгованості банку у виконанні платіжних документів клієнтів;
- досягнення домовленості про реструктуризацію з усіма або абсолютною більшістю кредиторів;
- відсутність простроченої заборгованості банку перед контрагентами;
- позитивні тенденції у поверненні боргів позичальниками, збільшення частки стандартних кредитів; завершення реструктуризації боргів та/або продаж боргів клієнтів колекторним агентствам;
- стійка тенденція до скорочення збитків і згодом – прибутковості роботи;
- підвищення капіталізації з достатнім буфером капіталу на випадок стресових подій і стійкого перевищення регулятивного капіталу над статутним;
- стабілізація керівного складу на рівні правління та ключових підрозділів;
- завершення програми скорочення надлишкового персоналу;
- запровадження системи мотивації персоналу і керівників, орієнтованої на прийняття тільки припустимого ризику та отримання довгострокових прибутків;
- закриття нерентабельних або неперспективних і довгострокових проєктів розвитку бізнесу банку;
- закінчення реструктуризації філійної мережі банку (закриття, ліквідація, об'єднання).

Не менш важливим напрямком у забезпеченні антикризового управління банком є необхідність підвищення рівня капіталізації. Досягнути цього банки можуть шляхом: стабільного генерування чистого прибутку, що передбачає ефективне управління з боку банку спредом, контроль за витратами, підвищення операційної ефективності, залучення коштів за найоптимальніших умов; залучення коштів на умовах субординованого боргу; розроблення планів реінвестування дивідендів; створення програми щодо купівлі акцій службовцями банку. Банкам необхідно поступово адаптуватися до нових вимог Базельського комітету, в даному контексті оптимізація процесу управління власним капіталом передбачає: постійне нарощення капітальної бази, зважаючи на обсяги активних операцій та прийняті ризики; активне проведення рекапіталізації прибутку; розроблення внутрішньої методики щодо розрахунку мінімального обсягу регулятивного капіталу з урахуванням ризикового профілю [3].

Серед фінансових методів антикризового управління у банківській сфері важливе місце посідає диверсифікація ресурсної бази за рахунок груп клієнтів з лінією поведінки, яка має низьку кореляцію між собою, що дозволяє уникати масового вилучення коштів із рахунків; залучення довгострокових ресурсів у вигляді інструментів капіталу, які органом нагляду вважаються прийнятними для врахування в регулятивному капіталі; пошук домовленостей із кредиторами про реструктуризацію боргів та/або конверсію боргу в статутний капітал банку [4].

Одним із найважливіших фінансових методів антикризового управління діяльністю банків є реструктуризація фінансових активів та робота з непрацюючими кредитами, що в свою чергу передбачає: диференційований підхід до позичальників залежно від їхнього фінансового стану, дисципліни погашення боргу, терміну, що залишився до кінця строку погашення, а також бажання самого клієнта вести діалог із банком-кредитором; моніторинг платіжної дисципліни і фінансового становища позичальників; реструктуризація боргів на внутрішньому та зовнішньому ринках; реалізація заставленого майна; звільнення банку від "токсичних" активів шляхом продажу колекторським агентствам та іншим кредитним установам із дисконтом; використання усіх можливих механізмів реструктуризації фінансової заборгованості: розстрочка виконання грошових зобов'язань; перегляд розміру процентних ставок та інших умов кредитного договору; відстрочка виконання окремих зобов'язань; залучення нових інвестицій; передача права власності на майно боржника кредитору; конвертація боргу в статутний капітал; реорганізація та структурування бізнесу;

зміна керівництва боржника чи структури корпоративного управління боржника, а також надання нового фінансування.

Ми вважаємо, що фінансово життєздатною установою можна вважати банк, в якому: по-перше, виконуються у повному обсязі всі вимоги, ліміти та нормативи, встановлені органом нагляду; по-друге, акціонери готові і здатні за потреби нарощувати капітал, так щоб із запасом покривати прийняті та майбутні ризики; наявний капітал не виснажений зустрічними операціями кредитування основного бізнесу акціонерів; по-третє, розроблено та регулярно переглядається на критичній основі програма заходів на випадок тривалих (до 2 кварталів поспіль) стресових подій на ринку й у самому банку (загострення ліквідності, погіршення якості кредитів); керівництво банку вміє проводити внутрішню реорганізацію, упевнено реагуючи на зовнішні загрози.

На нашу думку, антикризове управління в банківських установах повинно бути щоденним, безперервним, триваючим протягом всього періоду їх функціонування, дієвим управлінським процесом, де суб'єктом виступають органи державного управління, а об'єктом – банки та банківська система. Комплексний підхід до проблеми антикризового управління банківською системою, якісна взаємодія (горизонтальна та вертикальна) всіх рівнів управління дозволить отримати довготривалий ефект. У сучасних умовах розвитку економіки України та вітчизняної банківської системи до першочергових заходів щодо подолання негативного впливу фінансово-економічної кризи на діяльність вітчизняних банків в рамках реалізації системи антикризового управління необхідно:

- розробка економічного механізму виникнення кризових ситуацій і створення системи сканування зовнішнього і внутрішнього середовища банку з метою раннього виявлення «слабких сигналів» щодо загрози виникнення кризи;

- впровадження стратегічного контролінгу діяльності банку і розробка стратегії запобігання його фінансовим проблемам, оперативна оцінка і аналіз фінансового стану банку, виявлення можливості настання банкрутства;

- розроблення політики діяльності банку в умовах кризи та виходу з неї;

- постійний облік ризику кредитної діяльності і розробка заходів щодо його зниження;

– на законодавчому рівні потребує негайного вирішення проблема відповідальності власників банків за агресивний менеджмент, який призводить до накопичення ризиків банку.

Використання вищезазначених рекомендацій, на наш погляд, дозволить подолати негативні наслідки кризи, забезпечуючи при цьому надійний та стійкий розвиток вітчизняної економіки та її сектору – банківської системи.

Висока ймовірність виникнення кризових явищ в фінансовій діяльності банків зумовлює необхідність впровадження спеціалізованих заходів антикризового управління (нормативно-правових, інформаційно-аналітичних, організаційно-управлінських та фінансових), спрямованих на протидію та нейтралізацію даних явищ. Такі заходи повинні мати комплексний характер і сприяти стабільності роботи банку та відновленню довіри до нього. Це дасть змогу створити гнучку систему управління, яка своєчасно реагуватиме на негативні зміни внутрішнього і зовнішнього середовища, а також сприятиме відновленню позитивних тенденцій у розвитку установи банку.

Список використаних джерел:

1. Костогриз В. Аспекти антикризового управління банківською діяльністю в Україні. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 7. С. 156–158.
2. Олійник А. В. Напрями вдосконалення антикризового управління вітчизняними банками. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 3. Том 3. С. 193-197.
3. Манжос С. Б. Антикризове управління банківською діяльністю: форми і технології. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. Вип. 6. Ч. 5. С. 16-20.
4. Пшик Б. І. Сучасні методи антикризового управління фінансовою діяльністю банку. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5961>

ПІНЧУК Т.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Херсонський національний технічний університет

ШАЛЯ Ю.О., магістрант,
Херсонський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

На сучасному етапі розвитку економіки екологічний механізм є однією з основних його складових. Це обумовлено тим, що екологічна економіка базується на ефективному використанні природно-ресурсного потенціалу й відновленні якості навколишнього природного середовища. Слід зазначити, що екологічний облік є запорукою аналізу та контролю за раціональною природоохоронною діяльністю підприємства.

Екологічний облік слід розглядати як систему виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення і підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства у сфері природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень [1].

Екологічний облік бурхливо розвивається у всьому світі. Широкому його застосуванню сприяють такі професійні організації бухгалтерів, як Міжнародна федерація бухгалтерів (International Federation of Accountants, IFAC), Асоціація дипломованих бухгалтерів (Association of Chartered Certified Accountants, ACCA), Інститут бухгалтерів у сфері управлінського обліку (Chartered Institute of Management Accountants, CIMA) тощо.

Метою екологічного обліку є забезпечення формування екологічної інформації в бухгалтерському обліку для оптимізації природоохоронних витрат, підвищення ефективності використання матеріалів, зменшення відходів і викидів, зниження екологічного ризику і негативного впливу на навколишнє середовище, ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Загальну структуру екологічного обліку можна представити схемою, наведеною на рис. 1.

Рис. 1. Структура екологічного обліку

Джерело: розроблено на основі [1, 2].

Економічна інформація про господарські операції, пов'язані з використанням природного середовища та впливом господарської діяльності на його стан, формується на рівні підприємства і використовується для управління та формування звітності (зовнішньої та внутрішньої).

Неекономічна інформація охоплює насамперед геологічну інформацію про наявність природних ресурсів, можливості їх використання в господарській діяльності, а також інформацію про якісний стан природного середовища. Ця інформація відображається в натуральних, якісних та географічних вимірниках.

У процесі екологічного обліку, як і статистичного, оперативного обліку, використовують натуральні, вартісні, відносні вимірники.

Частину неекономічної інформації можна оцінити у грошовому вимірнику та використати для економічних розрахунків. Некономічна екологічна інформація збирається на різних рівнях (мікрорегіон, регіон, країна, сукупність країн, глобальний рівень).

Об'єктами екологічного обліку є активи, пов'язані з екологічною діяльністю, доходи від екологічної діяльності, екологічні витрати, джерела фінансування екологічної діяльності (рис. 2).

Екологічний облік підприємств повинен діяти як система, що включає такі складові: фінансовий облік, управлінська звітність за екологічними показниками, екологічний контролінг, екологічний аудит, оскільки це забезпечить ефективне функціонування природоохоронної системи та належний рівень управління екологічними чинниками [3].

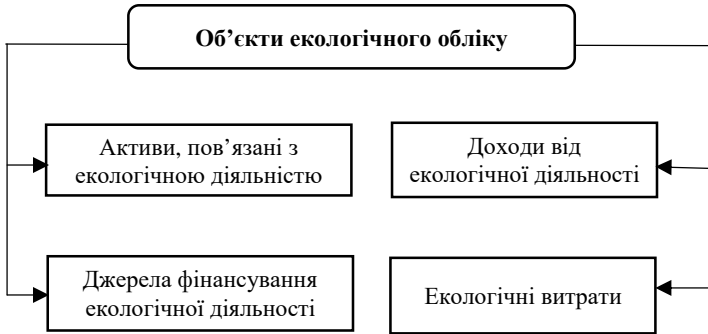

Рис. 2. Об'єкти екологічного обліку

Джерело: розроблено на основі [2, 3].

Основними завданнями екологічного обліку є:

- забезпечення контролю за екологічними витратами підприємства;
- забезпечення збереження природних ресурсів для суспільства та як сировини для підприємства;
- оцінка впливу екологічних чинників на фінансові результати підприємства;
- формування та надання повної, своєчасної та достовірної інформації про екологічні витрати для ефективного управління екологічною діяльністю підприємства: прийняття рішення щодо співпраці та здійснення інвестування в суб'єкт господарювання.

Для бухгалтерського обліку, як елементу системи управління, характерні такі функції: інформаційна, контрольна, оціночна, аналітична, соціальна. Екологічний облік також має свої функції, які представлені в табл. 1.

Методи екологічного обліку включають в себе:

- 1) методи бухгалтерського обліку (документування, інвентаризація, оцінка та калькуляція, рахунки і подвійний запис, звітність);
- 2) методи статистичного обліку (збір, контроль, редагування, зведення і групування первинних статистичних екологічних даних);
- 3) еколого-параметричні методи (результати хімічних і фізичних експериментів, розрахункові методи, методи комп'ютерного моделювання).

Таблиця 1

Основні функції екологічного обліку

Функції екологічного обліку	
1. Організаційна робота, взаємодія внутрішніх інформаційних зв'язків.	Формування та пред'явлення достовірної та повної інформації про екологічну діяльність підприємства для всіх зацікавлених внутрішніх та зовнішніх користувачів
2. Оцінка та виконання заходів щодо екологізації аграрного виробництва	Формування інформації про виробництво екологічно чистої продукції (обсяг виробництва, структура виробленої продукції, собівартість продукції тощо)
3. Планування та прогнозування	Планування заходів щодо впровадження екологобезпечних технологій, прогнозування майбутніх показників екологічної діяльності підприємства
4. Стимулювання	Розмежування сфер відповідальності менеджерів та вироблення способів оцінок та заохочення ефективності роботи підрозділів
5. Регулювання	Запобігання негативних наслідків діяльності підприємства та виявлення внутрішніх резервів забезпечення екологічної стійкості
6. Контроль	Екологічна експертиза, екологічна оцінка, екологічна сертифікація, екологічний аудит, екологічний маркетинг, екологічна діагностика

Джерело: [2].

Л.М. Пелиньо відзначив перелік перешкод, які заважають впровадженню екологічного обліку на підприємствах [3]:

– витрати підлягають вирахуванню із суми оподаткованого податком доходу лише після того, як вони проведені. Внаслідок цього немає стимулу враховувати зобов'язання, зокрема екологічні;

– оскільки інвестори уважно стежать за величиною прибутку виходячи з однієї акції, підприємства відкладають вживання заходів, які могли б призвести до зменшення прибутків;

– надмірна складність виділення витрат на природоохоронні заходи із загальних витрат;

– відсутність конкретних рекомендацій стосовно надання інформації про природоохоронну діяльність і організацію екологічного обліку на підприємствах.

На думку науковця, екологічний облік має знайти відображення в загальній системі бухгалтерського обліку, адже лише у цьому випадку він стане ефективним інструментом природоохоронної діяльності на підприємстві [3].

Отже, екологічний облік є ключем до екологічної та економічної безпеки держави [4], оскільки екологічна ефективність може бути виміряна тільки за допомогою його ведення, а саме надання точної інформації з природоохоронних витрат, заощаджень і впливу виробничо-господарської діяльності на навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Лук'яніхин В. А., Кірсанова Т. А. Облік екологічних витрат в системі управління підприємствами. *Вісник СумДУ*. 2020. № 6(27)–7(28). С. 89–100.
2. Вороновська О. Сутність і розвиток екологічного обліку. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2(31). С. 195–200.
3. Пелиньо Л. М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення в сфері охорони довкілля. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Вип. 18.2. С. 70–75.
4. Шевчук В. О. Активи як об'єкти обліку, контролю та аналізу: проблеми еколого-економічної ідентифікації та інтерпретації. *Облік і фінанси*. 2013. № 1(59). С. 66–73.

Секція III. Фінанси та оподаткування: пошук балансу інтересів бізнесу і держави

БІЛОУСОВА О.С., д.е.н.,

*провідний науковий співробітник відділу державних фінансів,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТОРГОВИХ ВІЙН

Глобальна конкуренція, яка створює передумови збільшення інтенсивності світової торгівлі, торгових конфліктів, зміни зовнішньої торгової політики, перебудови усталених світових ланцюгів формування доданої вартості, привалювання національних інтересів, зокрема на ринках інноваційної продукції та стратегічних сировинних товарів, активізує зміни у процесах фінансової взаємодії держави та підприємств.

Нові виклики глобалізаційних процесів під впливом обмежень економічної діяльності, уведених різними країнами світу для запобігання поширенню COVID-19, доповнюються проблемами опосередкованого впливу зміни торговельних відносин Китаю та США, США та окремих країн Європи на зовнішньоекономічну діяльність підприємств та відповідно на фінансовий простір. Напруженість у торговельних відносинах між США та Китаєм разом знизила рівень світового ВВП майже на 0,8% у 2020 р. Темпи зростання в країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються, також були знижені до 3,9% у 2019 р., порівняно з 4,5% у 2018 р., частково через невизначеність у торговельній політиці, а також через структурний спад у Китаї [1]. Торгові війни між США та Китаєм прямо чи опосередковано впливають на зміни торгових відносин третіх країн, підвищення мита, збільшення невизначеності у світовій торгівлі, зменшення експортних та імпорتنих операцій, ВВП, інвестицій та податкових надходжень у короткостроковому та середньостроковому періодах.

На фоні цього в Україні відбувається ослаблення експортного потенціалу (питома вага сукупного експорту товарів та послуг України у світовому експорті зменшилася з 0,35% у 2013 р. до 0,25% у 2019 р. [2]) і слабке включення у нові конкурентні середовища [3].

За даними опитування промислових підприємств оцінка поточного обсягу іноземних замовлень на виробництво продукції (експортного

попиту) упродовж 2019 р. (рік поширення економічних наслідків торгової війни між США та Китаєм, що розгорталася з початку 2018 р.) погіршувалася: у січні достатній (нормальний для сезону) обсяг експорту був у 29% опитуваних підприємств, а недостатній (нижче норми) у 21% підприємств; у жовтні достатній (нормальний для сезону) обсяг експорту був лише у 27% опитуваних підприємств, а недостатній (нижче норми) у 25% підприємств.

У 2020-2021 рр. продовжувалася тенденція зниження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. У цей період індикатор ділової впевненості (в промисловості) знизився порівняно з 2019 р. на 10-25% [4]. У 4 кв. 2021 р. оцінка поточного обсягу іноземних замовлень на виробництво продукції (експортного попиту) у промисловості становить мінус 23%, у переробній промисловості – мінус 28% [4].

В Україні динаміка експортно-імпортних операцій має високу залежність з динамікою податкових надходжень, зокрема, податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість з увезених на митну територію України товарів [5]. Погіршення зовнішньоекономічної діяльності створює додаткові фінансові ризики для країни.

За даними Державної служби статистики України падіння експорту у 2020 р., порівняно з 2019 р. становило 862,8 млн дол США, або 1,7%, зокрема за рахунок скорочення експортних операцій з країнами ЄС (28); скорочення імпорту у цей період становило 6464,1 млн дол США, або 10,6%, що призвело до скорочення податкових надходжень експортерів від податку на прибуток підприємств та суттєвого зменшення податку на додану вартість з увезених на митну територію України товарів (на 15,6 млрд грн або на 5,4%).

Для України, як країни з малою, відкритою та переважно сировинною економікою, опосередкований вплив глобальних торгових війн відбувається, зокрема через зменшення експортних операцій, обсягу іноземних замовлень на виробництво продукції, ВВП, рівень зайнятості у підприємств-експортерів, а також податкових надходжень.

Наслідками такого стану є також практика реалізації розрізних заходів взаємодії держави та підприємств. Запровадження стимулюючого, підтримуючого та регулятивно-адміністративного впливу держави на діяльність підприємств поки що не забезпечує прискореного розвитку підприємств реального сектору економіки. Відсутність належної державної політики та недостатня довіра підприємців до дій держави призводять до утворення специфічних податкових ефектів (при зниженні ставок податків на прибуток, єдиного

соціального внеску, наданні податкових пільг [6]), виведення капіталу за межі країни, існування високого рівня тіньової економіки, які загалом суттєво зменшують фіскальний простір. Недостатність фіскального простору, у свою чергу, обмежує можливості державної підтримки підприємств для формування їх конкурентних переваг на інноваційних засадах та активізації інноваційних факторів для забезпечення економічного зростання.

За таких умов важливого значення набувають відновлення довіри у взаємовідносинах держави та підприємств та трансформація фіскального простору для забезпечення економічного зростання. Трансформація фіскального простору розглядається як зміна сукупності фінансових можливостей уряду надавати бюджетні ресурси для вирішення актуальних соціально-економічних завдань без порушення стійкості фінансової позиції уряду [7]. У широкому значенні фіскальний простір передбачає формування фінансового потенціалу для забезпечення стійкості державних фінансів та розширення фіскального простору у середньостроковій перспективі через підтримку стійкого розвитку національної економіки, як передумови збільшення майбутніх фіскальних надходжень, а також зменшення витратів на пом'якшення фіскальних ризиків від зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз. Тож, політика розширення фіскального простору має враховувати обмеження, пов'язані із викликами та загрозами глобальних торгових війн, загостренням боротьби на ринках сировини, технологій, інновацій, фінансових ресурсів та інвестицій.

За умов ефективної взаємодії держави та вітчизняних підприємств можливі мінімізація втрат та використання можливостей від ефекту заміщення контрагентів на зовнішніх ринках та отримання нових іноземних замовлень на виробництво продукції (експортного попиту) у промисловості. Це вимагає удосконалення державної політики стимулювання, спрямованої на оновлення основного капіталу підприємств, і своєчасного фінансового забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

Фінансова взаємодія держави та підприємств, як система відносин, які виникають під впливом інструментів державного стимулювання та регулювання на фінанси підприємств, діяльності останніх – на державні фінанси, має відновлюватися через співфінансування державою та підприємствами інноваційно-інвестиційних процесів. Така взаємодія сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на внутрішньому та світових ринках.

Список використаних джерел:

1. Gopinath G. The world economy: Synchronized slowdown, precarious outlook. IMF Blog, 2019. URL: <https://blogs.imf.org/2019/10/15/the-world-economy-synchronized-slowdown-precarious-outlook/>
2. Розвиток національної торговельної політики для підвищення конкурентоспроможності економіки України: колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НААН України Т. О. Осташко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Електрон. дані. Київ, 2021. 313 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/353.pdf>
3. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні / наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Заповіт, 2019. 190 с.
4. Очікування промислових підприємств у IV кварталі 2021 року щодо перспектив розвитку їх ділової активності. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/rp/prom/prom_IVkv_2021_u.pdf
5. Луніна І. О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання: монографія / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ: 2020, 440 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/339.pdf>
6. Lunina I., Bilousova O., Frolova N. Tax Reforms for the Development of Fiscal Space. *Baltic Journal of Economic Studies*, 2020, 6(3), 48-58.
7. Heller P. Understanding Fiscal Space. IMF Policy Discussion Paper 05/4, 2005. International Monetary Fund, Washington, DC. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/pdp/2005/pdp04.pdf>

ГЛУХОВА В.І., к.е.н., доцент,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

ПОСИЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ PROZORRO

Однією з найгостріших проблем у сучасній Україні є підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів, а разом з тим, і піднесення суспільного добробуту. Тому пріоритетним напрямом державного управління є удосконалення бюджетного контролю як на макро-, так і на макrorівні [1-3]. Галузеві особливості формування та використання бюджетних ресурсів, звичайно, відбиваються і на механізмі бюджетного контролю. Так, наприклад, трансформація джерел, форм фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я на місцях в умовах реформування галузі [4-6] позначається і на контролі за використанням бюджетних ресурсів.

Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» [7] з 1 квітня 2016 року для центральних органів виконавчої влади та замовників, що здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, а з 1 серпня 2016 року для усіх замовників виник обов'язок здійснювати процедури публічних закупівель з використанням електронної системи ProZorro [8]. У Законі визначено, хто із замовників підпадає під його дію. Метою застосування ProZorro була економія державних коштів за рахунок:

- зниження рівня корупції в процесі закупівель;
- підтримка здорової конкуренції між суб'єктами господарювання, яка сприяла би зниженню ціни предмету закупівлі;
- контролю за ефективністю використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

На прикладі комунального некомерційного підприємства «Лікарня інтенсивного лікування «Кременчуцька» (далі – лікарня), яке знаходиться у м. Кременчук Полтавської обл., проаналізуємо закупівлі за останні два роки (2019-2020 рр.) через системи ProZorro (електронну систему закупівель) та ВІ ProZorro (статистичний сайт закупівель) [8].

Загальний аналіз процедур закупівель (тендерів) лікарні за 2019-2020 роки наведений у таблиці 1 [8].

Згідно даних табл. 1, чітко бачимо значний обсяг зростання закупівель лікарні з 62 тендерів до 660 шт. у 2020 р. Це пов'язано з внесенням до Закону від 19.04.2020 року [7] змін, внаслідок яких замовники змушені проводити закупівлі від 50 тис. грн, що й збільшило їх кількість, а також через хворобу COVID-19.

Зменшення суми очікуваної вартості закупівель у 2020 році (на 13,7%) є наслідком більш чіткої політики розрахунків лікарні у формуванні ціни (очікуваної вартості). Тому як бачимо, очікувана вартість закупівель знизилася, а сума завершених тендерів та поточна сума договорів зросла.

Як додатковий спосіб контролю більш широкого кола закупівель, є звітування у ProZorro від 1 копійки і проведення тендерів від 50 тис. грн.

Також згідно Закону від 19.04.2020 року існує такий важіль у ProZorro як «аномально низька ціна» учасника закупівель у конкурентних процедурах. Якщо учасник виходить на торги з ціновою пропозицією, меншою на 30% або більше відсотків від наступної ціни/приведеної ціни тендерної пропозиції за результатами проведеного електронного аукціону, такий учасник має право обґрунтувати аномально низьку ціну, а замовник має право його відхилити. Даний важіль є елементом контролю ефективності використання коштів замовників та антидемпінгових цін.

Таблиця 1

Загальний аналіз проведених тендерів лікарні за 2019-2020 роки

Показник	2019	2020	Відхилення, 2020/2019	Відхилення, % 2020/2019
Кількість тендерів, шт.	62	660	598	964,52
Очікувана вартість загальна по відкритим торгам, грн	95633683	82536019	-13097664,00	-13,70
Економія, грн.	1771356	1515368	-255988,00	-14,45
Відсоток економії від очікуваної вартості, %	1,85	1,83	-0,02	-1,08
Кількість завершених тендерів, шт.	50	629	579	1158,00
Сума завершених тендерів, грн.	38137662	55362297	17224635,00	45,16
Кількість договорів, шт.	51	629	578	1133,33
Поточна сума договорів	31484092	53045417	21561325,00	68,48
Середня кількість учасників на торгах (пропозицій), осіб	2,14	2,34	0,20	9,35
Кількість тендерів, що не відбулись, шт.	8	28	20	250,0
Кількість скасованих тендерів замовником, шт.	4	3	-1,00	-25,00

У червні 2020 року лікарнею проводилися відкриті торги на закупівлю дезінфекційних засобів. На дані торги вийшло 3 учасника. Перший учасник був визначений електронною системою закупівель як «учасник з аномально низькою ціною», за відведений час надання роз'яснень учасник не надав жодних підтверджень аномально низької ціни, тому лікарнею було «дискваліфіковано учасника процедури закупівлі, який не надав обґрунтування аномально низької ціни згідно ст. 29 Закону України «Про публічні закупівлі» [7,8].

Середня кількість учасників на торгах (пропозицій) за проаналізовані роки майже рівна, оскільки для проведення закупівель потрібно мінімум 2 учасники, як правило на торги виходять від 2 до 4 учасників.

Оскільки система ProZoggo спрямована на контроль закупівель, важливо зазначити, що під час проведення закупівель у учасників закупівель, громадськості та органів контролю (ДАСУ) є можливість задавати питання та скаржитися на неправомірні на їх погляд дії замовника. Саме тому кількість скасованих тендерів за 2019 рік становить 4 шт., а за 2020 рік 3 шт. Лікарнею було скасовано тендера з метою правомірного уникнення порушень, що виникли під час закупівлі. Кількість тендерів, що не відбулись, зросла за проаналізовані роки, що пояснюється відсутністю учасників на торгах, або виходу на торги менше одного учасника.

Більш детальний аналіз процедур закупівель по лікарні в розрізі медичних виробів, медичного обладнання та фармацевтичної продукції за 2019-2020 роки засвідчив наступне (табл. 2) [8].

Таблиця 2

Загальний аналіз проведених тендерів лікарні в розрізі медичних виробів, фармацевтичної продукції та медичного обладнання за 2019-2020 роки

Показник	2019	2020	Відхилення, 2020/2019	Відхилення, % 2020/2019
Кількість тендерів, шт.	12	146	134	1116,67
Частка тендерів в загальному обсязі, %	19,35	22,12	2,77	14,32
Кількість тендерів по медичним виробам, шт.	2	65	63	3150,00
Кількість тендерів по фармацевтичній продукції, шт.	3	47	44	1466,67
Кількість тендерів по медичному обладнанню, шт.	7	34	27	385,71
Кількість завершених тендерів, шт.	50	629	579	1158,00
Кількість скасованих тендерів замовником, %	1	0	-1	1116,67

Лікарня як опорний заклад охорони здоров'я у м. Кременчуці, повинна закуповувати медичне обладнання на запобігання COVID-19 (кисневі концентратори, ШВЛ), засоби індивідуального захисту, фармацевтичну продукцію (антибіотики). Саме тому загальна кількість закупівель по медичній частині зросла саме у 2020 році.

Важливо, зазначити, що через контроль за закупівлями у ProZorro тільки за 2020 рік у лікарні було виявлено 7 неправомірних вимог учасників закупівель у відкритих торгах лікарні у тендерах по медичному обладнанню та конструкційних матеріалах, завдяки яким замовник вчасно усунув порушення та невідповідності у закупівлях.

Таким чином, через дану систему не тільки органи державної влади, але й самі учасники і замовники можуть контролювати один одного для здійснення доброчесних закупівель, у цілому посилюючи бюджетний контроль за використанням централізованих фінансових ресурсів, які надходять з Національної служби охорони здоров'я України, а також коштів місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Гузар Б. С. Бюджетний контроль як складова бюджетного менеджменту та напрями його удосконалення. *Економіка та держава*. 2021. № 7. С. 66–70. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.7.66 (дата звернення 17.12.2021).
2. Дідур С. В., Касич А. О., Глухова В. І. Бюджетний контроль і його результативність в Україні. *Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії*: Збірник наукових праць. Вип. 1 (20): Економічні науки. Чернівці: Технодрук, 2011. С. 17-23.
3. Метелиця В. М. Контроль за надходженням і використанням бюджетних коштів фінансової підтримки сільського господарства. *Облік і фінанси АПК*. 2007. № 3-5. С. 123–128.
4. Павлюк К. В. Удосконалення механізмів фінансування медичних послуг в Україні. *Фінанси України*. 2016. № 2. С. 64-82.
5. Глухова В. І., Скрипник Л. І. Державне фінансове забезпечення охорони здоров'я на рівні місцевих бюджетів. *Облік і фінанси*. 2018. № 1(79). С.80-87.
6. Прус Н. В., Савченко Н. Г. Підходи до управління фінансовими ресурсами в контексті реформування системи охорони здоров'я України. *Економіка та держава*, 2018. № 10. С. 27–32.
7. Про публічні закупівлі: Закон України від 19 квітня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
8. Prozorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/>

ГЛУХОВА В.І., к.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку і фінансів,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

МАР'ЯНЧЕНКО С.Г., бакалавр,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У БЮДЖЕТІ УКРАЇНИ

Система формування доходів державного та місцевих бюджетів України знаходиться під впливом постійних трансформаційних змін в економіці та адаптується до нових макроекономічних умов. Провідна роль у забезпеченні виконання функцій держави, зокрема формування дохідної частини бюджетів України різних рівнів, належить податковим надходженням. В час постійних змін стану економіки актуальних питань набуває дослідження розмірів податкових надходжень фізичних осіб до бюджету.

Питання податків та оподаткування багатогранні, тому над їх вирішенням працювало не одне покоління науковців. [1-5]

Розглянемо динаміку структурних складових податкових надходжень фізичних осіб у бюджетах різних рівнів (табл. 1, рис. 1, 2, 3).

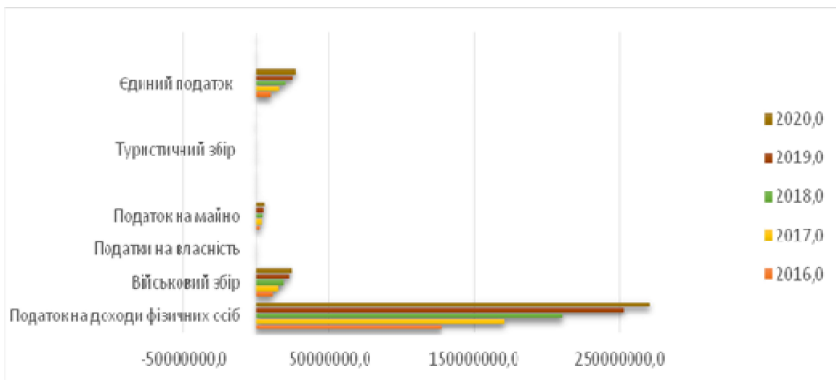

Рис. 1. Динаміка складових податкових надходжень фізичних осіб у зведеному бюджеті, тис. грн. [1]

Таблиця 1
Динаміка структурних складових податкових надходжень фізичних осіб у бюджетах різних рівнів упродовж 2016-2020 рр., тис. грн.

	Зведений бюджет						Відносне відхилення (2020/2016)	8
	2016	2017	2018	2019	2020	7		
1	2	3	4	5	6	7	8	
Податок на доходи фізичних осіб	127 324 575,1	170 619 092,9	211 177 140,2	253 032 949,8	271 177 803,0	143 853 227,9	113,0	
Військовий збір	11 457 211,5	15 067 038,6	18 723 464,2	22 425 508,4	23 929 471,6	12 472 260,1	108,9	
Податки на власність	597,5	254,3	115,8	43,0	-43,2	-640,7	-107,2	
Податок на майно	3 280 905,0	3 997 477,0	4 766 704,0	5 508 161,1	5 940 919,8	2 660 014,8	81,1	
Збір за місця для паркування транспортних засобів	9 812,6	12 563,6	12 974,0	15 958,4	14 927,9	5 115,3	52,1	
Туристичний збір	17 067,2	22 946,8	31 420,9	66 464,4	50 762,8	33 695,6	197,4	
Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, що справлявся до 1 січня 2015 року	-5 406,4	-2 282,4	-8,2	81,3	4,3	5 410,7	-100,1	
Єдиний податок	10 326 512,6	15 446 988,2	19 875 621,8	24 952 761,4	27 626 583,9	17 300 071,3	167,5	
Збір за забруднення навколишнього природного середовища	9,7	7,9	26,3	-21,8	9,8	0,1	1,0	
Разом:	152 411 284,8	205 164 086,9	254 587 459,0	306 001 906,0	328 740 439,9	176 329 155,1	513,7	

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8
		Державний бюджет					
Податок на доходи фізичних осіб	48 353 253,6	59 966 365,0	73 018 321,5	87 528 525,2	93 351 797,3	44 998 543,7	93,1
Військовий збір	11 457 211,5	13 067 038,6	18 723 464,2	22 425 508,4	23 929 471,6	12 472 260,1	108,9
Разом:	59 810 465,1	73 033 403,6	91 741 785,7	109 954 033,6	117 281 268,9	57 470 803,8	201,9
		Місцеві бюджети					
Податок на доходи фізичних осіб	78 971 321,5	110 632 727,9	138 158 818,7	165 504 424,6	177 826 003,7	98 854 684,2	123,2
Податки на власність	597,5	254,3	115,8	43,0	-43,2	-640,7	-107,2
Податок на майно	3 280 905,0	3 997 477,0	4 756 704,0	5 508 161,1	5 940 919,8	2 660 014,8	81,1
Збіра мисля для гарування транспортних засобів	9 812,6	12 563,6	12 974,0	13 958,4	14 927,9	5 115,3	52,1
Гурстичний збір	17 067,2	22 946,8	31 420,9	66 464,4	50 762,8	33 695,6	197,4
Збіра провадження деяких видів підприємницької діяльності, що стикається до 1 січня 2015 року	-5 406,4	-2 282,4	-8,2	81,3	43	5 410,7	-103,1
Єдиний податок	10 326 312,6	15 446 988,2	19 875 621,8	24 957 761,4	27 626 583,9	17 300 071,3	167,9
Збіра за брудування навколишнього природного середовища	9,7	7,9	26,3	-21,8	9,8	0,1	1,0
Разом:	92 600 819,7	130 130 683,3	162 345 673,3	196 047 872,4	211 459 171,0	118 838 351,3	417,1

Джерело: складено авторами на основі [1].

Рис. 2. Динаміка складових податкових надходжень фізичних осіб у державному бюджеті, тис. грн. [1]

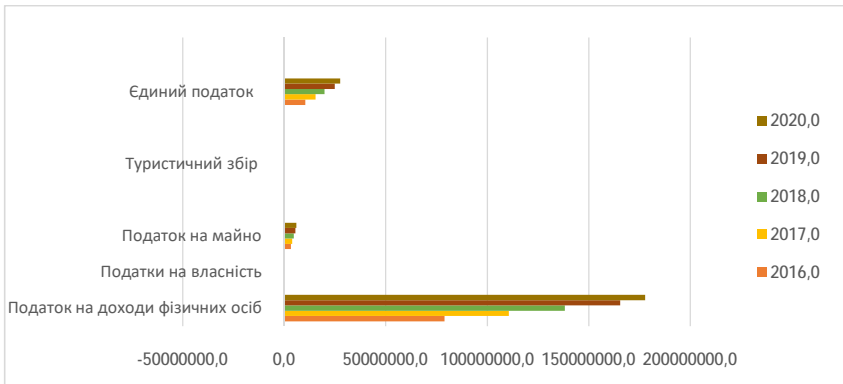

Рис. 3. Динаміка складових податкових надходжень фізичних осіб у місцевих бюджетах, тис. грн. [1]

Аналізуючи таблицю 1 та рис. 1-3, можна зробити висновок, що у бюджетах різних рівнів податок на доходи фізичних осіб займає найбільшу частину. Протягом останніх п'яти років тенденція збільшення надходжень ПДФО до місцевих бюджетів (у 2020 р. порівняно з 2016 р. збільшився на 98 854 684,2 тис. грн.) є неоднозначною. Серед факторів, що вплинули на це, можна відмітити зростання мінімальної заробітної плати, покращення показників дисципліни платників ПДФО, оптимізацію ставок оподаткування, а також об'єктивні інфляційні процеси.

Податок на майно поступово збільшувався з 3280905 тис. грн. у 2016 р. до 5940919,8 тис. грн. у 2020 р., або на 81,1%. Дані вказують про зростання обсягу туристичного збору, який збільшився на 33596,6 тис. грн., або на 197,4%.

Єдиний податок збільшився на 17 300 071,3 тис. грн., або на 167,5%. Збільшення суми цього податку спричинене покращенням рівня адміністрування податків, зокрема спрощенням умов ведення бізнесу та оптимізацією груп платників спрощеної системи.

Отже, у результаті проведеного аналізу стає очевидним, що податкові надходження фізичних осіб посідають важливе місце у бюджетних доходах та займають найбільшу питому вагу в структурі доходів бюджету, що у свою чергу впливає на соціально-економічний розвиток держави, а також є одним із інструментів державного регулювання економіки. Для вдосконалення системи оподаткування фізичних осіб пропонуємо легалізувати доходи та підвищити податкову свідомість громадян, визначити більш справедливу базу оподаткування шляхом оптимізації звільнень від оподаткування, удосконалити механізм податкового кредиту, збільшити купівельну спроможність малозабезпечених шляхом удосконалення податкової соціальної пільги, оптимізувати податкові ставки з метою справедливого перерозподілу, покращити податкову дисципліну через реформу податкового адміністрування та створити зручні умови сплати податків.

Для підвищення доходів Державного бюджету України необхідно, перш за все, удосконалити чинну систему оподаткування, вносити певні зміни щодо порядку справляння доходів та їх ефективного використання.

Список використаних джерел:

1. Глухова В. І., Іванова А. П. Аналіз податкових надходжень до державного бюджету України в сучасних умовах. *Інтернаука*. 2017. № 5. С. 111–114. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14928002456247.pdf>
2. Городецька Т. Е., Поровай А. С. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету. *Молодий вчений*. 2017. № 2(42). С. 243–247.
3. Дубенецька П. П. Податкове регулювання в системі управління національним господарством: дис. ... канд. економ. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Львів, 2015. 254 с.
4. Савчук В. А. Податкове регулювання економіки: сутність та проблеми реалізації в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 1. С. 62–64.
5. Федосов В. М. Податкова система України: підруч. / В. М. Федосов, В. М. Опарін, Г. О. П'ягаченко [та ін.]. К.: Либідь, 1994.
6. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua>

КРАВЧЕНКО Ж.В., студентка спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування», 4 курс,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

ГЛУХОВА В.І., к.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку і фінансів,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРИКЛАДІ МІСТА КРЕМЕНЧУКА

Охорона довкілля є одним із найбільш нагальних питань сьогодення, так як активний розвиток різноманітних технологій та впровадження модернізованого обладнання призвели до стрімкого погіршення екологічної ситуації в нашій країні та в усьому світі. Виходячи з цього та в умовах постійної нестачі грошових ресурсів, гостро стоїть питання про фінансування природоохоронних заходів і вирішення екологічних проблем [1-3]. Розглянемо стан бюджетного фінансування видатків на захист навколишнього середовища за останні роки на прикладі міста Кременчука, великого індустріального центру Полтавщини (табл. 1).

Таблиця 1

Видатки на охорону природи в бюджеті м. Кременчука за функціональною класифікацією, грн

Показники	2018	2019	2020	Абсол. відхилення
Інша діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища	7 412 580,09	3 292 453,33	5 279 321,24	-2 133 258,85
Збереження природно-заповідного фонду	–	617 521,20	851 313,44	851 313,44
Всього	7 412 580,09	3 909 974,53	6 130 634,68	-1 281 945,41
Виконання плану, %	41,46	70,8	76,7	35,24

Джерело: складено авторами за даними [4].

Як видно з наведеної інформації (табл. 1), видатки на охорону навколишнього природного середовища мали тенденцію до зменшення протягом аналізованого періоду (1 281,95 тис. грн), що відбулося, в основному, через суттєве зменшення видатків на іншу діяльність у сфері

охорони навколишнього природного середовища (на 2 133,26 тис. грн). Також слід зазначити про щорічне недовиконання плану фінансування видатків на ці цілі, що пояснюється обмеженістю фінансових ресурсів місцевих бюджетів та невиконанням планів їх доходної частини.

Слід відмітити, що чільне місце серед джерел фінансових ресурсів, що спрямовуються на природоохоронні заходи, відводиться екологічному податку. Загалом, основою ідеології екологічного оподаткування є встановлення податкового навантаження на використання природних ресурсів, за забруднення навколишнього природного середовища та виробництво товарів та послуг, які мають високий рівень екологічного ризику [2; 3]. Таким чином, екологічне оподаткування є одним із важливих стимулів раціонального природокористування.

Проаналізуємо динаміку обсягів надходжень екологічних платежів до бюджету міста Кременчука протягом 2018-2020 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Екологічні платежі в бюджеті м. Кременчука, грн

Показники	2018	2019	2020	Абсол. відхилення
Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення	4 286 064,81	2 245 782,76	2 128 255,38	-2 157 809,43
Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	139 926,97	143 561,11	122 002,34	-17 924,63
Надходження від розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини	1 391 519,72	864 506,59	1 122 842,83	-268 676,89
Екологічний податок, всього	5 817 511,50	3 253 850,46	3 373 100,55	-2 444 410,95

Джерело: сформовано авторами за даними [4].

Аналіз екологічних платежів в бюджеті міста Кременчука (табл. 2) також говорить про зменшення загальних обсягів надходжень екологічного податку до бюджету (на 2 444,41 тис. грн., або на 42,02 %), в тому числі за рахунок всіх його складових. Таке зниження рівня сплати екологічного податку відбулося через зміну пропорцій його зарахування в бік державного бюджету, а саме, з 2019 року розподіл екологічного податку відбувається таким чином: до державного бюджету – 45 %, до місцевих – 55%, на відміну від 2018 р. (20 % та 80 % відповідно). Також дане зниження, за поясненням спеціалістів пов'язано із зменшенням нарахувань екологічного податку основними платниками у зв'язку із скороченням обсягу викидів забруднюючих речовин.

Проаналізуємо наскільки екологічними платежами компенсуються витрати на охорону довкілля у м. Кременчук (рис. 1).

Рис. 1. Компенсація витрат на охорону навколишнього природного середовища екологічними платежами до бюджету м. Кременчука протягом 2018-2020 рр.

Джерело: розраховано та складено авторами на основі [4].

Як свідчить аналіз (рис. 1), в місті Кременчук частка компенсації екологічними платежами витрат на охорону навколишнього природного середовища є дуже низькою. Крім того, вона суттєво знизилась за останній рік (на 0,28), а за досліджуваний період зменшилась на 0,23, що є негативною тенденцією. З огляду на це, можна сказати, що державне фінансове забезпечення витрат на охорону природи за

рахунок екологічних платежів до бюджету в м. Кременчук знаходиться в неналежному стані.

Отже, підсумовуючи результати аналізу бюджетного фінансування охорони довкілля у м. Кременчук, можна сказати наступне:

– бюджетні витрати на охорону навколишнього природного середовища в місті мають тенденцію до зменшення;

– аналіз екологічного оподаткування також говорить про зменшення загальних обсягів надходжень екологічного податку до бюджету міста, що відбулося у зв'язку зі зміною пропорцій його зарахування до різних рівнів бюджетів;

– частка компенсації екологічними платежами бюджетних витрат на охорону навколишнього природного середовища є дуже низькою.

Таким чином, проблеми фінансування охорони довкілля на сьогодні залишаються відкритими й актуальними, особливо на локальному рівні, в промислових містах, екологічний стан у яких потребує особливої уваги.

Для збільшення власних джерел бюджетного фінансування охорони природи в регіонах

пропонуємо на законодавчому рівні підвищити долю екологічних платежів, що залишаються на місцях, а саме; змінити пропорції на користь місцевих бюджетів, наприклад, збільшити частку до 80 %, як це було у 2018 році.

Список використаних джерел:

1. Бабіченко В., Глухова В., Кравченко Х. Бюджетне фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища в Україні. *Облік і фінанси*. 2021. № 3(93). С. 39-47.
2. Веклич О. О. Перші підсумки фінансово-бюджетної децентралізації екологічного оподаткування. *Економіка України*. 2016. № 3. С. 60-74.
3. Конєва І. І. Державна фінансова підтримка природоохоронної діяльності в Україні. *Регіональна економіка та управління*. 2020. № 1(27). С. 119-123.
4. Портал Відкритий бюджет. URL: <https://openbudget.gov.ua/>

КРАВЧУК С.П.*, студентка магістратури,
кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу ФМВ,
Національний авіаційний університет

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРШЕННЯ БОРГОВОЇ КРИЗИ В КРАЇНАХ ЄС

В умовах пандемії «COVID-19» в усіх країнах світу, у т.ч. в країнах ЄС, суттєво збільшилась фінансова бюджетна допомога домашнім господарствам, малому бізнесу та іншим бізнес-структурам для підтримки їх платоспроможності внаслідок дії затяжних локдаунів та припинення економічної активності. За таких обставин, після руйнівної світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. та кризи суверенного боргу, що супроводжувала цей процес та сколихнула зону євро, країни світу знову можуть опинитися в ситуації нарощування фінансової та боргової кризи. Зокрема, у зоні ризику перебувають Іспанія та Італія, що найбільше постраждали від пандемії та мають слабкі фіскальні позиції. Держави Південної Європи також потрапили у зону ризику і станом на 2021 р. все ще відновлюються після років жорсткої економії. Ці процеси поєднані з високими показниками державного боргу, стрімким постарінням населення та збільшенням кількості безробітних (що вимагає додаткових бюджетних виплат). Поряд з цим, держава продовжує виконувати інші обов'язкові функції щодо забезпечення національної безпеки та соціального забезпечення, що збільшує витрати з бюджету і супроводжується нарощуванням бюджетного дефіциту.

За даними статистичного бюро Європейського Союзу, державний борг країн єврозони стрімко зріс саме 2020 р., оскільки уряди країн ЄС брали значні позики, для того, щоб підтримувати платоспроможність населення та повільне економічне зростання на внутрішньому ринку під час карантину і пандемії.

* Науковий керівник – Біла С.О., професор, д.н.д.у. (к.е.н.), заслужений економіст України, професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу факультету міжнародних відносин, Національний авіаційний університет.

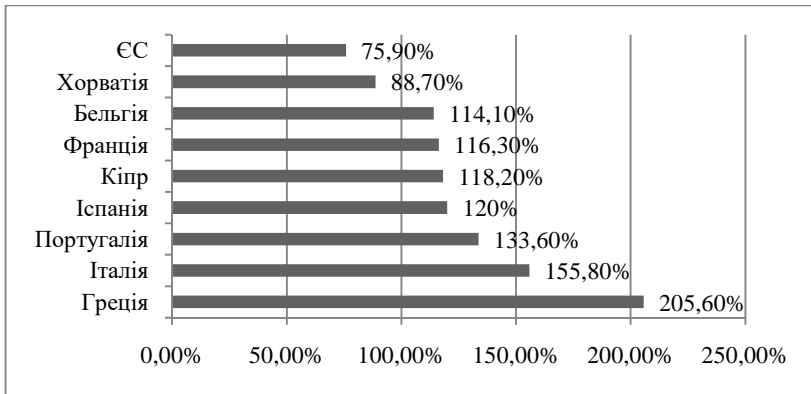

Рис. 1. Державний борг країн ЄС
(за підсумками 4 кварталу 2020 р., у відсотках до ВВП, %) [1]

За даними Eurostat, державний борг у 19 країнах ЄС, які перебувають у зоні євро, зріс у 2020 р. (порівняно з 2019 р.) на 1,24 трлн євро і досяг 11,1 трлн євро. Це становить 98% від ВВП країн євросони у 2020 р. (порівняно з 83,9% від ВВП у 2019 р.) [1]. Згідно положень Маастрихтського договору, уряди країн ЄС мають жорстко дотримуватись вимог: обсяг державного боргу не повинен перевищувати 60% від обсягу ВВП. Водночас, з урахуванням руйнівних наслідків пандемії «COVID-19», дія цього обмеження була призупинена. Так, для Греції, економіка якої декілька років поспіль хронічно перебувала у стані дефіциту державного бюджету (та навіть, декілька разів опинялась на грані дефолту), у 2020 р. показники суверенного державного боргу Греції у номінальному вимірі зросли до 341 млрд євро, або до 205,6 % ВВП [1]. Італія у 2020 р. мала друге за величиною співвідношення суверенного державного боргу до її ВВП, що становило – 155,8% від ВВП (це на 21,2 відсоткових пунктів більше, ніж за 2019 р.) (див. рис. 1).

Одним з механізмів покриття дефіциту державного бюджету в країнах ЄС, а також – засобом, що дозволяв і надалі здійснювати соціальну допомогу в умовах «COVID-19» найбільш вразливим верствам населення навіть в умовах економічного занепаду, стає емісія. Такі гроші часто ще із сарказмом називають «гелікоптерними грошима» (тобто грошима, що «впали з неба»).

Європейський центральний банк (ЄЦБ) здійснює контрольовану емісію євро. У ЄС діє базова програма APP (Asset Purchase Programme),

у рамках якої ЄЦБ емітує до 20 млрд євро на місяць. До кінця липня 2021 р. ЄЦБ емітував та запустив у обіг для підтримки економіки Євросоюзу біля 1,23 трлн євро, призначених для боротьби з наслідками пандемії «COVID-19». До кінця першого кварталу 2022 ЄЦБ планує емітувати у обіг ще близько 620 млрд євро. Така емісійна політика ЄЦБ, частково (на короткостроковому часовому періоді), дозволяє зменшити дефіцит державного бюджету, але негативним є те, що це здійснюється за рахунок «розкручування інфляційної спіралі», у т.ч. – за рахунок стрімкого зростання «інфляції попиту».

Механізм емісії та зовнішніх запозичень впливає й на інфляційні процеси. Так, зростання споживчих цін у Євросоюзі досягло найвищого рівня за період більш ніж 13 років. За даними Eurostat, у жовтні 2021 р. ІСЦ (інфляція, у перерахунку на рік по всій Єврозоні) зріс до 4,1% (хоча у вересні 2021 р. цей показник становив 3,4%) [1].

Неконтрольована інфляція та вливання грошей в економіку країн ЄС буде мати негативні макроекономічні наслідки. Так, збільшення грошової емісії хоча й підтримує бюджети країн зони євро, але «тисне» на курс європейської валюти (станом на 20 грудня 2021 р., євро знецінився на 6% з січня 2021 р. – до 1,13 дол США за євро) [3].

Для стабілізації економічної ситуації, ЄС впроваджує нові програми підтримки та фінансування. 27 травня 2020 р., Європейська Комісія представила «Стратегію Відновлення ЄС», у якій було закріплено необхідність «зеленого» переходу як головного двигуна економічного підйому, майбутнього зростання та процвітання Європи, а енергія вітру визначалась як ключовий інструмент політики відновлення.

Європейська Стратегія Відновлення передбачає створення Фонду Відновлення «Наступне покоління ЄС», загальний фінансовий баланс якого становитиме 750 млрд євро [4]. Гроші, зібрані для фонду, будуть інвестовані за основними пріоритетами:

1. Перший напрямок – підтримка країн-членів ЄС у питанні інвестицій та реформ. З цією метою буде створено новий «Фонд Відновлення та підвищення стійкості» (Recovery & Resilience Facility) з балансом у 560 млрд євро. Мета цього Фонду – надання фінансової підтримки реформам у рамках переходу до «зелених» і цифрових технологій, забезпечення стійкості національних економік як одного з пріоритетів ЄС. Крім того, з бюджету ЄС буде виділено додатково 190 млрд євро на фінансову підтримку «Фонду «Зеленого» переходу» (Just Transition Fund) для прискорення транзиту країн-членів ЄС до вуглецево-нейтральної економіки.

2. Другий напрямок – відновлення ЄС шляхом стимулювання приватних інвестицій. Заплановано оновлення європейської програми InvestEU, до рівня 15,3 млрд євро задля мобілізації приватних інвестицій у проекти на території усього ЄС.

3. Третій напрямок – врахування «уроків» сучасної кризи. Йдеться про інвестування понад 94,4 млрд євро у програму «Horizon Europe» для фінансування життєво важливих наукових та науково-технічних досліджень у галузі охорони здоров'я, сталого розвитку, у розвиток «зелених» та цифрових технологій [4].

Передбачено, що функціонування Фонду «Наступне покоління ЄС» буде фінансуватися за рахунок запозичень Єврокомісії на світових фінансових ринках та гарантуватиметься обов'язком держав-членів ЄС щодо сплати внесків до бюджету ЄС [4]. Фонди відновлення ЄС відіграватимуть важливу роль у прискоренні переходу до «зеленої» та цифрової економіки, а також у стимулюванні потенційного економічного зростання. За експертними оцінками, до 2023 р. за рахунок фінансової підтримки ЄЦБ та грантових програм Фондів ЄС очікується зростання реального ВВП країн ЄС на 3-4 % (як мінімум).

Політика ЄЦБ узгоджена з політикою сталого економічного зростання. Так, у жовтні 2021 р. Єврокомісія «випустила» свої перші «зелені облігації» «COVID-19», а у майбутньому збирається стати найбільшим у світі емітентом «стійкого боргу». В цілому, обсяг емісії «зелених облігацій» ЄС оцінюється на рівні 250 млрд євро на період до 2026 р., що зробить ЄС найбільшим емітентом «зелених» облігацій у світі [5].

Єврокомісія перевірятиме плани витрат країн-членів ЄС, щоб зібрані кошти цільовим порядком пішли виключно на проекти сталого та інноваційного розвитку, а у майбутньому – вивели економіку країн ЄС на новий, вищий рівень конкурентоспроможності. Зазначимо, що уряди країн-членів ЄС повинні щорічно витрачати щонайменше 37% від загального Фонду Відновлення на досягнення екологічних цілей – на енергоефективність, транспорт і охорону природи [4].

Отже, можна зробити висновок, що нарощування державного боргу країни ЄС планують використати не на потреби короткострокового «проїдання», а на потреби середньо- та довгострокового стимулювання економічного зростання, у т.ч. шляхом інвестування у проекти сталого розвитку, екологізації, у розвиток відновлюваної енергетики та інші інноваційні проекти, пов'язані з переходом ЄС до вищого рівня конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку. Такий підхід, у перспективі, дозволить країнам ЄС прискорити економічне зростання та зменшити показники державного боргу до безпечного рівня.

Список використаних джерел:

1. Офіційна сторінка Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
2. Офіційна сторінка Європейського центрального банку. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>
3. Euro Dollar Exchange Rate. URL: <https://tradingeconomics.com/euro-area/currency>
4. Європейська стратегія відновлення. URL: <http://uwea.com.ua/ru/news/entry/evropejskaya-strategiya-vosstanovleniya-dlya-stimulirovaniya-razvitiya-vie/>
5. EU launches world's largest green bond issuance to date. URL: <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-launches-worlds-largest-green-bond-issuance-to-date/>

ЛЕГА О.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Полтавський державний аграрний університет

ЯЛОВЕГА Л.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Полтавський державний аграрний університет

ПРИЙДАК Т.Б., к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Полтавський державний аграрний університет

РОЛЬ ЄДИНОГО ПОДАТКУ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Малий бізнес, домінуючи за чисельністю та обсягами виробництва, забезпечує гнучкість та стійкість економічної системи, наближує її до потреб конкретних споживачів. Водночас виконується соціальна функція – надання робочих місць та джерело доходу для значних прошарків населення. Функціонування суб'єктів малого підприємства та фізичних осіб-підприємців супроводжується позитивним ростом податкових надходжень до місцевих бюджетів (єдиний податок).

Аналіз структури діючих ФОП за видами економічної діяльності (табл. 1) показав, що у відсотках до загальної кількості суб'єктів господарювання відповідного виду найбільша частка припадає на ФОП у сфері надання інших видів послуг – у 2010 році 96,4 %, у 2020 році – 97,2 % та торгівлі, ремонту автотранспортних засобів – відповідно 90,8 та 88,1 %.

Таблиця 1

Структура діючих фізичних осіб-підприємців за видами економічної діяльності у 2010 та 2020 рр., %

Вид економічної діяльності	у % до загального показника суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності		У % до загальної кількості одиниць	
	2010 р.	2020 р.	2010 р.	2020 р.
Сільське, лісове та рибне господарство	36,9	32,6	1,7	1,5
Промисловість	68,5	62,2	5,9	5,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	90,8	88,1	61,5	57,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	90,7	82,1	7,4	5,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	80,5	89,3	2,3	4,0
Фінансова та страхова діяльність	60,3	59,7	0,6	0,4
Операції з нерухомим майном	45,2	61,6	1,4	3,7
Професійна, наукова та технічна діяльність	73,3	78,8	5,0	6,9
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	77,9	64,9	3,1	2,2
Освіта	77,4	83,6	0,5	0,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	74,3	80,3	0,8	1,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	82,5	85,2	0,5	0,8
Надання інших видів послуг	96,4	97,2	6,8	7,1
Будівництво	49,2	44,4	2,1	1,6
Інформація та телекомунікації	67,9	68,1	0,5	0,4
Усього	82,7	81,1	100,0	100,0

Джерело: узагальнено на підставі [1].

У структурі діючих ФОП переважає частка підприємців у сфері саме торгівлі та ремонтних послуг для автотранспортних засобів, у 2010 році 61,5 %, у 2020 р. – 57,9 %.

Станом на 01.01.2020 р. в Україні 80,4 % складають фізичні особи-підприємці в загальній кількості суб'єктів господарювання. В динаміці кількість ФОП зменшилася на 1,7 % порівняно з 2015 р. Найбільша частку ФОП зареєстрована у Чернівецькій області, в середньому за 2015 – 2019 рр. – 91,2 %, Закарпатській області відповідно – 88,9 %, Хмельницькій області – 88,5 %, що, на нашу думку, пов'язано з територіальним розміщенням. Найменша частка фізичних осіб-підприємців зареєстрована в м. Києві, в середньому за досліджуваний період – 65,7 %.

Значну роль малі підприємства відіграють в розвитку регіонів та забезпеченні соціальних потреб населення. Для органів місцевого самоврядування найбільшим мотиваційним фактором підтримки суб'єктів малого підприємництва та фізичних осіб-підприємців є сплата податкових надходжень – доходів місцевих бюджетів. Розглянемо структуру єдиного податку (ЄП) у складі податкових надходжень місцевих бюджетів в розрізі областей України (рис. 1, табл. 2).

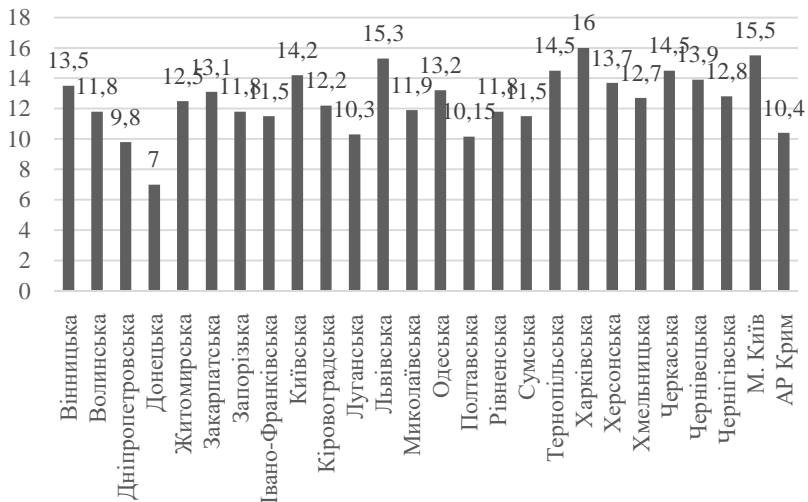

Рис. 1. Єдиний податок у податкових надходженням до місцевих бюджетів станом на 01.11.2021 р., %

Джерело: узагальнено на підставі [2].

Таблиця 2

Аналіз надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів за даними зведеного бюджету України (станом на 01.11.2021 р.)

Область	Єдиний податок		
	з юридичних осіб	з фізичних осіб	4 групи (с.- г. товаровиробників)
Вінницька	10,1	67,5	22,5
Волинська	10,3	79,7	10,0
Дніпропетровська	12,9	76,2	10,9
Донецька	11,5	69,0	19,5
Житомирська	10,4	76,6	13,1
Закарпатська	12,6	86,3	1,2
Запорізька	12,2	71,9	15,9
Івано-Франківська	14,3	80,4	5,3
Київська	10,8	80,1	9,1
Кіровоградська	7,7	49,4	42,9
Луганська	9,1	50,5	40,4
Львівська	13,3	84,2	2,5
Миколаївська	12,0	62,9	25,2
Одеська	16,0	69,7	14,2
Полтавська	11,7	63,0	25,3
Рівненська	13,7	76,2	10,1
Сумська	9,7	62,8	27,4
Тернопільська	12,7	66,7	20,6
Харківська	13,1	76,9	10,0
Херсонська	13,7	60,1	26,2
Хмельницька	11,0	63,9	25,1
Черкаська	10,2	65,9	24,0
Чернівецька	11,8	81,6	6,6
Чернігівська	10,2	69,5	20,3
М. Київ	18,6	81,4	0,0
АР Крим	0	39,2	60,8

Джерело: узагальнено на підставі [2].

За даними проведених розрахунків встановлено, що в середньому у структурі податкових надходжень єдиний податок складає 12,5 %, найвищими є показники у Харківській, Львівській областях та м. Києві. Юридичними, особами сплачено 11,5 % в середньому єдиного податку до місцевих бюджетів, фізичними особами відповідно 69,7 %, сільськогосподарськими підприємствами – платниками єдиного податку 4 групи 18,8 відсотків.

Забезпечення балансу органів місцевого самоврядування та малого бізнесу вбачаємо через:

- а) розробку регіональної програми розвитку малого підприємництва;
- б) інформаційно-консультативну підтримку у сфері юридичних, організаційних, облікових питань та оподаткування бізнесу;
- в) удосконаленні підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого підприємництва;
- г) фінансовій підтримці, зокрема інноваційних проєктів, підприємств, які виробляють екологічно чисту продукцію тощо.

Список використаних джерел:

1. Казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення 20.12.2021).
2. Державна служба статистики: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 20.12.2021).

МАКУРІН А.А., *к.е.н., доцент,*
доцент кафедри міжнародних відносин і аудиту,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

На початку 2018 року ринкова капіталізація криптовалют досягла свого піку. Криптовалютами не можна нехтувати в плані залучення до частки багатства як держави, так і окремих суб'єктів. Основною практичною проблемою при визначенні відповідного обліку можна вважати розбіжність підходів до трактування криптовалюти, що надалі накладає свій відбиток на методи обліку, які мають величезний вплив на фінансові ринки. Посилюється асиметрія інформації між керівництвом та зацікавленими сторонами, що надалі впливає на управління доходами при нерегульованості обліку. Класифікація таких активів та подальша їх оцінка має величезні наслідки не тільки для суб'єкта господарювання який звітує, а й для економіки держави в цілому. На рисунку 1 наведено найкращу ефективність пар криптовалют на початок 2020 року.

Для кращого розуміння створення об'єкта обліку, такого як криптовалюта доцільним є аналіз процесу майнінгу з виокремленням певних калькуляційних статей витрат та розгляд основних етапів з яких формується діяльність суб'єктів господарювання на ринку криптовалют.

Найкраща ефективність пар криптовалют »

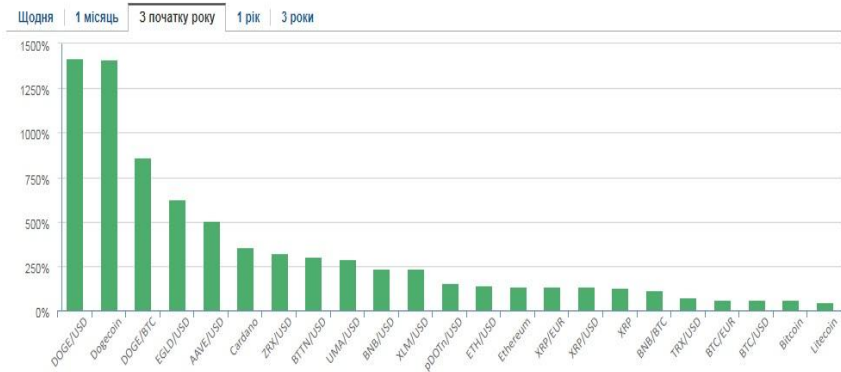

Рис. 1. Найкраща ефективність пар криптовалют на початок 2020 року

Джерело: сформовано автором на основі [1].

Майнинг криптовалют (від англ. mining – видобуток) – це процес створення цифрових валют. Але не варто порівнювати його з емісією грошей, адже в майнингу закладені певні функції та завдання для виконавця. Річ у тому, що більшість криптовалют працюють за принципом децентралізації. Це означає, що всі транзакції в мережі не обробляються якимось одним центральним органом, наприклад, у вигляді звичного для нас Національного або Центрального банку, а будь – яким користувачем, підключеним до мережі. А для того, щоб у користувачів була мотивація витратити свій час і комп’ютерні потужності для обробки операцій – система створює, і нараховує майнеру винагороду у вигляді криптовалюти або її частини за певну кількість оброблених транзакцій. Але не все так просто, як виглядає на перший погляд.

Більшість криптовалют працюють на технології блокчейн, тобто кожна транзакція містить інформацію про всі проведені раніше операції в мережі з моменту створення цифрової валюти. Тому, складність обробки транзакцій з криптовалютами постійно зростає, до того ж винагороду отримує лише один майнер, який перший обробив операцію. Таким чином, майнинг – це не спекуляція і гра, а серйозна робота, що вимагає певних знань; інвестиція, яка може принести як прибуток, так і збиток.

Отже, першим етапом створення криптовалюти, тобто її емісії є набуття певних прав власності. Отримати криптовалюту можна декількома способами. Перший спосіб вимагає використання певного обладнання для видобутку криптовалюти, швидкість інтернету, потужність обладнання та споживання електроенергії. Певна техніка (асік чи ферма) повинна підібрати із мільйонів комбінацій один правильний геш-код, який сформує заголовок блоку в блокчейні. Як тільки необхідне число згенероване, блок зі всіма транзакціями закривається, і майнери переходять до пошуку наступного.

Після формування кожних 210 000 блоків (приблизно раз в 4 роки) запрограмовано розмір винагороди новими біткоїнами зменшувати вдвічі, тобто це значення є спадною геометричною прогресією (розмір винагороди $50 \rightarrow 25 \rightarrow 12,5 \rightarrow 6,25$). Загальний обсяг емісії біткоїнів обмежений, тому що є сумою членів спадної геометричної прогресії, і не перевищить 21 млн. На травень 2014 року в обігу перебувало 12,7 мільйона біткоїнів [2]. Спочатку розмір емісії при створенні блоку становив 50 біткоїнів. 28 листопада 2012 відбулося перше зменшення емісійної нагороди з 50 до 25 біткоїнів. 9 липня 2016 року стався друге зменшення емісійної нагороди з 25 до 12,5 біткоїнів. 11 травня 2020 – третя до 6,25 [2, 3]. У 2031 році розмір емісії при створенні блоку складе менше одного біткоїна і продовжить прагнути до нуля. Передбачається, що емісія зупиниться у 2140 році, оскільки нагорода за блок не зможе перевищувати 10^{-8} BTC, однак задовго до цього поступово основним джерелом винагороди за формування нових блоків стануть комісійні збори за правильний геш-код майнери отримують нагороду – 12,5 біткоїнів та 6,25 біткоїна (станом на 2021 рік).

Наступною важливою складовою процесу майнингу є оренда приміщення, певне відведення тепла та температурний режим у приміщенні. З 2013 року з'являються репортажі у мережі інтернет про «фабрики біткоїнів» – спеціалізованих безлюдних підприємствах, на яких «працюють» тисячі ASIC-процесорів. Місячний дохід фабрики може перевищувати мільйон доларів (кілька тисяч біткоїнів) [4]. На початку 2015 року, навіть якщо припустити, що всі майнери використовують найбільш енергоефективні процесори ASIC, сумарні витрати електроенергії на майнинг оцінювався в 1,46 мегават-години на рік, що еквівалентно річному споживанню: 135 000 американських будинків (середній рівень близько 10, 8 МВт·ч за рік).

Список використаних джерел:

1. Аналіз ринку криптовалюти у реальному часі. URL: https://www.investing.com/stockscreener/?sp=country::61|sector::a|industry::a|equityType::a|exchange::70%3Ceq_market_cap;1
2. Україна – четверта у світі. Експерти склали рейтинг найвигідніших країн для майнінгу. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/finance/ukrajina-chetverta-u-sviti-eksperti-sklali-reyting-nayvigidnishih-krajin-dlya-mayningu-2448801.html>
3. Макурін А. А. Бухгалтерський облік зносу обладнання для майнінгу. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2021. Вип. 7. С. 97-108.
4. Makurin A., Tarasova O. Identification of the Real Value of Digital Assets for Accounting Purposes. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series Economics*, 2021. 8(1), P. 9-17 DOI: 10.52566/msu-econ.8(1).2021.9-17

МАТУШЕВСЬКИЙ О.В., здобувач
кафедри фінансів і банківської справи,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЮРЧИШЕНА Л.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДАННЯ ПОДАТКІВ

В процесі діяльності у підприємств формуються певний рівень податкового навантаження, що може супроводжуватися диспропорціями розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів між підприємствами, домогосподарствами і державою. Перекладання податків властиво між виробниками і кінцевими споживачами, при цьому важлива роль відводиться державі. Тож розуміння всіх аспектів, які мають вплив в межах цієї сфери є одним з першочергових завдань, зокрема, механізм перекладання податків. Цей процес суттєво змінює картину розподілу податків, а перекладання податків завжди було важливою проблемою оподаткування в усіх країнах світу.

Перекладання податків досліджували такі вчені, як: Сідельникова Л.П., Костіна Н.М., Савченко Ю. М., Галаганов В.О., Василюшин Р.С., Литвиненко Я.В., Власюк Н.І., Мединська Т.В.

Метою дослідження є визначення теоретичних аспектів сутності поняття «перекладання податків», визначення їх видів та механізму перекладання податкового навантаження від одного суб'єкта господарювання до іншого.

Для дослідження механізму перекладання податків потрібно визначити його сутність. Згідно з визначенням, яке подає Литвиненко Я.В., перекладання податків – це процес повного або часткового перерозподілу сплати податків між різними суб'єктами оподаткування, між якими існують господарські та економічні взаємовідносини [1].

За визначенням Власюк Н.І., перекладання податків розуміють як процес повного або часткового передавання податкового зобов'язання між різними суб'єктами господарювання [2].

Довгалюк В.І. у свою чергу дає наступне визначення, перекладання податків – це процес уникнення податкових зобов'язань шляхом переміщення їх з платника на носія цього зобов'язання [3].

Перекладання податків можливе завдяки державним актам, які вводять різні податки, як наприклад, податки на споживання та непрямі податки. Важливим є те, що визначається платник податку, який може бути як формальним, так і фактичним. У ситуації з сплатою акцизного збору та ПДВ, то їх сплачує кінцевий споживач, хоча формально ця роль покладена на виробника.

В процесі сплати, податки можуть перекладатися на фізичну, юридичну особу або громадян, як кінцевих споживачів продукції.

Здебільшого перекладання податків можливе у сфері обігу, де воно відбувається за рахунок непрямих податків та податків, які включаються до собівартості товару [4, 5].

Німецький економіст К. Рау досліджував перекладання податків та сформулював наступні закони перекладання податків:

- перекладання податку може відбутися лише за умови зміни ціни на товар;
- перекладання податку з виробника є легшим там, де податкове зобов'язання сплачується з ціни товарів;
- вважається, що перекладання податку з окремих особистих доходів є неможливим;
- податки на товари, котрі не встановлюються за кількістю товарів є такими, які важко перекласти;
- податок із джерела доходу можливо перекласти за умови, що він може бути використаний іншим чином [1].

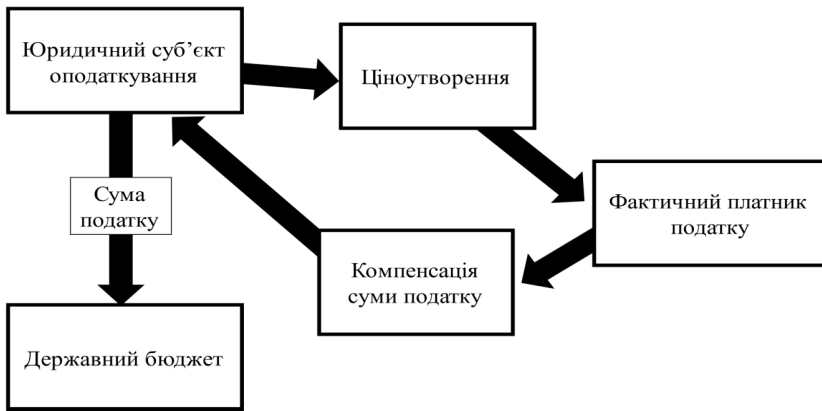

Рис. 1. Схема перекидання податків

Джерело: складено авторами на основі [5].

Серед широкого спектру теорій перекидання податків найбільш поширеними є: абсолютна, оптимістична, песимістичні теорії, теорія дифузії, закони перекидання податків, теорія перекидання податків маржиналістів, теорія перекидання податків в умовах монополії і вільної конкуренції, теорія перекидання американської економічної і фінансової школи. Узагальнюючи всі вищеописані теорії визначено певні типи перекидання податків за такими ознаками:

1. За механізмом залучення податку до ціну виділяють:

1.1. Пряме перекидання (передбачає проведення податку від продавця до споживача, за якого на споживача лягає весь податковий тягар через включення податку до ціни виробу).

1.2. Зворотне перекидання (передбачає зниження ціни виробу виробником, тобто виробник бере на себе обов'язок сплати податку).

2. За розмірами перекиданого навантаження виділяють:

2.1. Повне перекидання (відбувається часткове перекидання суми податку)

2.2. Часткове перекидання (відбувається повне перекидання суми податку) [6].

Прикладом прямого перекидання може слугувати будь-який непрямий податок, котрий спочатку сплачується виробником, а потім передається кінцевого споживача.

Особливістю зворотного перекидання є те, що його застосовували у періоди економічних криз, що має наступне пояснення: в часи економічних крих відбувалось зростання інфляції та цін на товари, що в

свою чергу призводило до збільшення непрямого податку, затримання застою виробництва та продаж, як наслідок спонукаючи продавців до зниження цін на товари.

Перекладання податків може бути повним або частковим, залежно від мети платника податку. Якщо виробник має на меті інтегруватися в ринкове середовище, то він частково перекладає податок. Якщо виробник закріпив свої позиції на ринку, то податок перекладається на споживача повністю.

Отже, перекладання податкового навантаження являє собою багатofакторну економічну та фінансову категорію. Сутність якої полягає в перекладанні податкового навантаження з юридичного суб'єкта оподаткування на фактичного платника податку. Особливістю цього процесу є добровільність перекладання податків, тобто виробник самостійно приймає рішення щодо доцільності перекладання податкового навантаження.

Перекладання податків має значну різницю між прямими і непрямими податками, що зумовлено специфікою податків та суб'єктами господарювання.

В загальному процес перекладання податків можна описати як механізм взаємодії між суб'єктами господарювання та державою, який може мати як ефект ускладнення придбання певних товарів, так і можливість зниження податкового навантаження.

Список використаних джерел:

1. Литвиненко Я. В., Податкова політика: Навчальний посібник. К.: МАУП, 2003. 224 с.
2. Власюк Н. І., Мединська Т. В. Податкова система: Навчальний посібник. Львів: Магнолія-2006, 2009. 230 с.
3. Довгалюк В. І., Ярмоленко Ю. Ю. Податкова система: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 360 с.
4. Савченко Ю. М. Напрями і форми перекладання податків. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.6.200
5. Галаганов В. О., Василичин Р. С. Теоретичні основи механізму перекладання податків. *Причорноморські економічні студії*. 2016. № 10. С. 196-200.
6. Сідельникова Л. П., Костіна Н. М. Податкова система: Навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп.. Київ: Ліра-К, 2013. 604 с.
7. Гринчук Ю. С., Гринчук В. Ю. Податковий менеджмент в системі управління підприємством. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 3. С. 125-128.

СЕРГЄЄВА О.С., к.е.н.,доцент кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет**КРИСА К.М.**, студентка 34 гр. ФФБС,

Одеський національний економічний університет

МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ШАХРАЙСТВА В УМОВАХ COVID-19

На сьогодні, платіжні картки є багатофункціональним та затребуваним продуктом, яким користується майже кожна людина. Платіжні картки є основою всіх розрахунків, особливої популярності вони набули під час карантину, саме тоді частка дистанційного отримання банківських послуг почала неухильно зростати. А це означає, що населення вирішило користуватися порадами та обмежити себе у використанні готівки і відвідувати відділення банку лише за крайньої потреби.

Дуже швидкими темпами розвивається ринок платіжних карток, тож можна стверджувати, що платіжні карти активно використовуються серед суспільства, однак це за собою тягне і негативні наслідки, адже всі карткові розрахунки супроводжуються великою кількістю ризиків шахрайства. Всім нам відомі такі види шахрайства як: скімінг, шиммінг, трапінг, фішинг, вішинг та як основа всіх видів шахрайств – соціальна інженерія.

За даними НБУ, у першому півріччі 2020 року Україні було скоєно 47 тис. шахрайських випадків пов'язаних з платіжними картками на суму 86,4 млн. грн, а за 2019 рік – 34,7 тис. випадків, на суму 72,6 млн. грн. Можна помітити значне збільшення обсягів шахрайства. І все це через те, що українці стали обирати безготівкові платежі, онлайн покупки. Директор Департаменту платіжних систем та інноваційного розвитку Національного банку Олексій Шабан наголошував на тому, що раніше боролися із накладками на банкомати, завдяки шахраї дізнавалися потрібну їм інформацію, а зараз потрібно боротися з обізнаністю людства, адже населення страждає через своє незнання основних правил безпеки користування платіжними картками [1].

Всі вищезазначені методи шахрайства були поширені до появи COVID-19. Захворюваність на COVID-19 в світі спричинила загрозу не тільки фізичному здоров'ю населення, а й загрозу втрати коштів. Користуючись сьогоденною нестабільністю та страхом, шахраї

вимагають останні кошти у населення, запроваджуючи нові схеми, або адаптують все звичні їм схеми під сучасні умови. Наразі виділяють різні схеми шахрайства, тож асоціація ЄМА виділяє найпоширеніші схеми, деякі з них можна побачити в табл.1 з їх характеристиками.

Таблиця 1

Методи фінансового шахрайства

Метод шахрайства	Характеристика
1	2
Фейковий продаж усього антикоронавірусного	Тобто на просторах інтернету продають дезинфікуючі засоби, ліки, вакцини, тести, які можуть бути підроблені, або зовсім неіснуючі. Продавці вимагають передплату, а потім зникають з грошима.
Шкідливі посилання на сайти «відстеження COVID-19»	На електронну пошту або месенджери шахраї надсилають інформацію про поширення вірусу, переходячи на сайт, потрапляєш на фішинговий сайт, який викрадає логіни і паролі від платіжної карти.
Фішингові сайти оплати комунальних послуг	Наразі кількість онлайн платежів комунальних послуг зросла, разом з цим зросла кількість фішингових сайтів, які працюють під виглядом платіжних онлайн-сервісів, а насправді викрадають гроші або реквізити карток.
«Вашого сина відправили на обсервацію з коронавірусом»	Дуже відома схема, яку і раніше використовували шахраї, телефонували людям, казали, що їх донька/син потрапив в аварію, диктували карту задля перерахування коштів. Зараз схема адаптувалась. Нічні дзвонарі повідомляють самоізолюваним людям, що їхній син, донька чи онук відправлені на обсервацію. Далі шахраї від імені лікарів пропонують спробувати дорогу сироватку та диктують номер картки, на яку потрібно перерахувати кошти.
Перевірка даних по кредитам під час карантину	Ця схема полягає у тому що, шахраї телефонують від імені банків під легендою «Перевірка даних, щоб уникнути штрафів за невчасну сплату кредитів під час карантину». Насправді – вони вимагають карткові реквізити, банківські смс-коди та інформацію для віддаленої ідентифікації у банку, наприклад, кодове слово.

1	2
«Пенсійне посвідчення недійсне» – дзвінки з «ПФУ»	Шахраї телефонують вже наляканим коронавірусом пенсіонерам і кажуть, що їх пенсійне посвідчення на час карантину буде недійсним. І коли розуміють, що пенсіонер в паніці, пропонують негайну переказати всі заощадження на нову картку, начебто вже відкрито на ім'я пенсіонера.
Шахрайство у туристичній індустрії	Ця схема продумана для тих людей, які до початку введення карантину вже купили квитки на літак, путівки, забронували готель, але не встигли відпочити через спалах коронавірусу. Оскільки всі шукали можливість повернути свої кошти, шахраї вигадали велику кількість сервісів, завдяки яких, вони начебто зможуть повернути свої кошти, після введення свої банківських реквізитів.
ВЕС-атаки: «У нас змінився банківський рахунок»	Шахрай під виглядом постачальника звертається телефоном або електронною поштою до співробітника компанії, який відповідальний за оплату товарів, та повідомляє про зміну банківських реквізитів у зв'язку зі спалахом коронавірусу та надає для оплати свої власні реквізити.

Джерело: розроблено авторами на основі [1].

Отже, всі наведені методи шахрайства є широко розповсюджені та активно застосовуються шахраями, з кожним днем кількість різних методів збільшується, з кожною новою дією, яка стосується коштів, з'являється нова схема одержання їх з боку шахраїв. 3 грудня 2021 року в Україні набула популярності тисяча від президента, яку можуть отримати вакциновані люди. Оскільки це нововведення пов'язано з грошима, шахраї вирішили скористуватися цим і використати у своїх цілях. Були придумані безліч сервісів, фішингових сайтів, які начебто допомагають отримати цю саму тисячу, а насправді – люди вводили дані своїх карток, з яких було знято останні кошти.

Підсумовуючи зазначені проблеми, можемо виділити наступні рекомендації:

- у жодному разі не повідомляти: ПІН-код від картки; термін дії картки; CVV-код (три цифри, які знаходяться на зворотній стороні картки; пароль до онлайн банкінгу; паролі, які надходять в SMS від банку або мобільного оператора;

– у будь-якій незрозумілій ситуації, при будь-яких дзвінках стосовно карти – краще відключитися та передзвонити на гарячу лінію банку, номер вказаний на звороті картки;

– перед покупкою в інтернеті не здійснювати передплату, або перевіряти сайт у сервісі «Стоп фразд» Кіберполіції;

– підключіть функцію SMS-інформування про всі операції за картковим рахунком, при будь-яких підозрілих операціях, блокуйте картку та телефонуйте на гарячу лінію банку.

Банк також впроваджують свої рекомендації, які інформують населення про можливі шахрайські дії та методи боротьби з ними. Прикладами можуть слугувати: інформаційна компанія НБУ – Шахрай Гудбай; рекомендації АБ «Південний» та їх офіційному сайті – як захистити свої кошти та не потрапити до рук шахраїв; рекомендації ПАТ «ПриватБанк», які також можна знайти на офіційному сайті банку.

Список використаних джерел:

1. Інтерактивна графіка коронашахрайство кіберзагрози під час карантину. URL: <https://cutt.ly/9Y5Hfo7>
2. Платіжні картки в Україні, 9 місяців 2021 року. Офіційний сайт Національного банку України: URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/oversite>
3. Домінова І. В. Ризики електронного банкінгу та їх класифікація. *Облік і фінанси*. 2016. № 3(73). С. 63-76.

СЕРГЄЄВА О.С., к.е.н.,

доцент кафедри банківської справи,

Одеський національний економічний університет

ЧЕПРАЗОВА Д.І., студентка 34Ф гр. ФФБС,

Одеський національний економічний університет

МОТИВИ ШАХРАЙСТВА В БАНКІВСЬКІЙ ПРАКТИЦІ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

На сьогоднішній день є актуальною проблема поширення шахрайства у фінансовому секторі в усьому світі. І Україна не є винятком. Згідно зі звітом Report to the Nations за 2018 рік, найбільша кількість таких випадків буди зафіксовані в банківському секторі.

Впровадження в діяльність банків нових інформаційних технологій, сприяє виникненню та розширенню кримінальних ризиків. Розвиток глобальних систем автоматизації різноманітних операцій, електронного

зв'язку, дистанційного доступу до інформації спричинив значну «інтелектуалізацію» злочинності та шахрайства.

За оцінкою міжнародної аудиторської компанії Price Water house Coopers, щорічний збиток банківського сектору в європейських країнах від злочинів складає приблизно 33 млрд. дол. США [1].

Банківське шахрайство – це прихований процес систематичного ураження фінансової безпеки банківської установи, що завдає фінансових збитків, втрати довіри та репутації серед клієнтів, а в деяких випадках може спричинити до банкрутства банку.

За походженням банківське шахрайство буває двох видів: внутрішнім та зовнішнім. Незначна частина шахрайських випадків були спричинені безпосередньо лише клієнтами або ззовні. До таких випадків можна віднести: фальсифікація даних, приховання обставин та фактів, організація фіктивного підприємства, фальсифікація результатів діяльності.

Безумовно, існує велика кількість шахрайських випадків, що здійснюються з зовні, але майже в усіх, в тій чи іншій мірі, приймає участь співробітник банку, оскільки привласнити певну суму грошей без залучення співробітника банку практично неможливо. Шахраї за допомогою співробітників дізнаються про внутрішню організацію діяльності банку.

Сьогодні попередити шахрайство за участю співробітників банків, за допомогою технологічних засобів, практично неможливо.

Основна проблема таких випадків – менталітет працівників, які беруть участь. Крім того, зазвичай шахрайство всередині банку залишається безкарним і шахраї переходять в інший банк. Причиною виникнення таких ситуацій є небажання керівників банків робити такі випадки публічними, розкривати імена співробітників, які приймали участь у шахрайстві, адже це буде негативно впливати на репутацію банку.

До співробітників банку, які використовуючи свої службові повноваження, можуть вчинити шахрайські дії, відносять:

- Системні адміністратори, які мають можливість вносити зміни в системі обліку.
- Касові співробітники, мають доступ до готівки, касових журналів та документів.
- Операційний персонал, володіють інформацією про стан рахунків клієнтів та внутрішніх рахунків банку.
- Керівники, мають доступ до великої кількості інформації, а також мають можливість приймати рішення на користь чи збиток клієнта.

За даними дослідження, яке було проведено KPMG, 61% опитуваних повідомили про зростання кількості зовнішнього шахрайства, а 59% про збільшення сум шахрайських операцій.

Водночас більшість респондентів повідомили що загальна кількість, середня вартість та кількість випадків внутрішнього шахрайства за цей період скоротилися або залишилися незмінними. Однак як показує досвід, більшість зовнішніх злочинів є результатом співпраці досвідчених злочинів з співпрацівниками, які детально знають банківські системи, процеси, а також «слабкі місця» систем контролю [2].

Потенційна шкода від співробітників є не меншою за шкоду від зовнішнього шахрайства, тому що працівник має можливість використовувати слабкі місця засобів контролю для того, щоб привласнити цінні активи банку. Банки мають більше уваги приділяти цьому увагу і надалі діяти на випередження шахрайства з боку працівників.

У дослідженні, яке було проведено компанією SAS на основі аналізу роботи у найбільших банках та компаніях, було виявлено низку причин виникнення корпоративного шахрайства. Понад 61 % співробітників здійснили протиправні та шахрайські дії через відсутність моніторингу та аудиту процесів, 45% – через професійні компетенції та можливості, оскільки їх діяльність пов'язана з роботою бек-офісу, бухгалтерською та операційною роботою, 27% – за наявністю технічної спроможності [3].

Розглянемо причини, які спонукали працівників здійснювати шахрайство. Серед них – жадібність, можливість вчинення протиправні дії безкарно, недоліки внутрішньої культури та бажання досягти KPI. Як зазначено у дослідженні, 21 % робітників були залучені до шахрайських схем під тиском вищих осіб; 11 % – скоїли шахрайство, стверджуючи, що їх недооцінили на роботі.

Одним з основних факторів, які провають та спрощують можливість здійснення внутрішнього корпоративного шахрайства є слабкий внутрішній контроль. На другому місці можливість самостійно обійти систему контролю.

Отже, проаналізувавши основні причини та мотиви поширення шахрайства у банківській сфері, можна дійти до висновку, що основною причиною – недостатньо приділяється уваги перевірки персоналу перед прийняттям на роботу. Тому, на нашу думку, банки мають більше приділяти уваги при прийнятті робітників на роботу, мають проводити тести, співбесіди та інші заходи, для того щоб дізнатися про майбутнього працівника більше. А також вони мають удосконалювати свою систему контролю, щоб запобігти шахрайських випадків.

Список використаних джерел:

1. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2020. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2020/economic-crime-survey.html> (дата звернення: 07.11.21)
2. Глобальне дослідження з питань шахрайства у банківській сфері. 2019. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2020/01/Global-Banking-Fraud-Survey.pdf> (дата звернення: 07.11.21)
3. Рішення SAS для противодейства внутрішньому шахрайству. 2019. URL: <https://www.sas.com/content/dam/SAS/documents/infographics/2019/ru-sas-solution-for-internal-fraud-prevention-infographic.pdf> (дата звернення: 07.11.21)

ЮШКО С.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

КРИВОРУЧКО О.С., студентка,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Важливу роль у становленні та зміцненні місцевого самоврядування в Європі відіграє підписана у жовтні 1985 р. країнами – учасницями Ради Європи Європейська хартія. Провідне місце в хартії займають питання фінансового забезпечення функціонування місцевого самоврядування, тому що жодні права та автономія місцевих органів не можуть бути реалізовані ефективно і повною мірою, якщо не будуть забезпечені реальними, чітко визначеними стабільними джерелами фінансових ресурсів. Даний документ визначає основні принципи системи формування доходів місцевих бюджетів, зокрема: право органів місцевого самоврядування на власні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень; відповідність обсягу фінансових ресурсів функціям місцевої влади; формування частини фінансових ресурсів за рахунок місцевих податків та зборів, розміри яких встановлюють органи місцевої влади [1].

Не зважаючи на те, що Україна ратифікувала Хартію ще у далекому

1996 р., протягом тривалого часу норми даного документа по суті ігнорувалися. Тільки в 2014 р. в Україні зрештою стартує реформа децентралізації. Її метою визначено формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад [2].

Найбільш суттєві зміни, яких зазнала процедура формування доходів бюджетів місцевого самоврядування у зв'язку із започаткуванням реформи децентралізації та причини зростання дохідної частини бюджетів територіальних громад, насамперед громад сіл, селищ, міст районного значення пов'язані з:

а) передавання переважної частини коштів з районних бюджетів бюджетам таких новоутворених територіальних громад. Так, протягом 2015-2020 рр. суттєві преференції отримали бюджети територіальних громад, які об'єдналися відповідно до норм Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3]. Наведемо тільки один приклад. Такі громади з моменту їх утворення набули право на зарахування до доходів їхніх бюджетів 60 % податку на доходи фізичних осіб (до такого об'єднання надходження від цього податку оминало їхні бюджети). На початок 2021 р. внаслідок адміністративно-територіальної реформи в Україні ліквідовано 488 районів і на їх базі створено 133 райони з новими межами та складом міст, селищ та сіл, які до них увійшли. Відповідно, замість 488 районних бюджетів віднині формується тільки 133 із суттєво зменшеною дохідною базою у зв'язку з передачею лівової частки ресурсів таких бюджетів до територіальних громад [4]. З 2021 р. в Україні замість близько 10 тисяч бюджетів місцевого самоврядування функціонує 1725 територіальних громад [5].

б) переведенням бюджетів громад на прямі відносини з Державним бюджетом України у частині проведення фінансового вирівнювання податкоспроможності територій (отримання базової дотації чи передавання центральному бюджету реверсної дотації), отримання основних трансфертів (медичної (до 2020 р. включно) та освітньої субвенцій, субвенції на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах тощо) [6];

в) надання можливості новоутвореним громадам отримати субвенції з державного бюджету на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку відповідної територіальної громади;

г) переглядом складу місцевих податків і зборів, їх ставок та об'єктів оподаткування. З 2015 р. до складу місцевих податків входять: 1) податок на майно, який включає податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортний податок; плату за землю; 2) єдиний податок для осіб, які обрали спрощені системи оподаткування. Місцеві ради мають право запровадити такі місцеві збори: за місяця для паркування транспортних засобів і туристичний збір. Абсолютно новими для бюджетів місцевого самоврядування стали податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та транспортний податок, надходження від яких мали забезпечити зростання доходів місцевих бюджетів. Зазначені зміни обумовили суттєве зростання частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, посилили їхню самостійність [7, 8];

д) розширенням переліку складу надходжень територіальних громад з включенням до нього, зокрема, плати за надання адміністративних послуг, державного мита; запровадження з 2015 р. акцизного податку з реалізованого суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів, частини акцизного податку з виробленого в Україні та з ввезеного на митну територію України пального тощо [6].

Доходи бюджетів територіальних громад необхідні для забезпечення життєдіяльності таких громад, виступають матеріальною і фінансовою основою існування сіл, селищ, міст та їх об'єднань. Внаслідок реформи децентралізації територіальні громади отримали нові джерела доходів, які мають забезпечити належне виконання громадами своїх видаткових повноважень, створення і підтримку повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. Офіційний переклад. Верховна Рада України. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-

- VIII від 5 лютого 2015 р. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
4. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної ради України від 17 липня 2020 р. № 807-IX. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20>
 5. Офіційний сайт Верховної Ради України. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
 6. Бюджетний кодекс України: Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
 7. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
 8. Юшко С. В. Доходи бюджету: оцінка стану та перспектив формування: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. 190 с.

Секція IV. Інноваційні технології виробництва та просування товарів і послуг

ДЕМЕНТЬЄВА О.М.*,

*здобувачка 1-го курсу магістерського рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою «Міжнародний бізнес»,
Національний авіаційний університет*

РОЛЬ І МІСЦЕ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГЛОБАЛЬНОМУ ІННОВАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасних умовах прискороеного розвитку ІТ-технологій виникає новий вид інноваційних технологій – фінансові технології або Фінтех (від англ. FinTech). Ринок FinTech сьогодні є надзвичайно привабливим для інвесторів та споживачів ринку фінансових послуг. Надання фінансових послуг за допомогою мобільних технологій має потенційну здатність приносити користь мільярдам людей у всьому світі. Згідно з дослідженнями Міжнародного валютного фонду та Світового банку, на сьогодні в світі все ще залишається близько двох мільярдів людей, які не мають доступу до традиційних фінансових послуг. Тому саме FinTech можуть підвищити рівень фінансової інклюзії, що, в свою чергу, може протягом найближчих десяти років збільшити ВВП країн, що розвиваються, на 3,7 трильйонів доларів США. На сьогоднішній день ринок фінансових технологій вважається одним з найбільш активно зростаючих [4].

Передумовами виникнення фінансово-технологічних трендів можна вважати:

– наслідки кризи 2008 року, під час якої модель взаємозв'язку між клієнтами і традиційним банкінгом продемонструвала свої слабкі сторони;

– формування аудиторії споживачів, що активно використовує смартфони і мобільний інтернет та цінує швидкість, прозорість і мобільність.

Під фінансовими технологіями слід розуміти технології, що використовуються для опису інноваційних рішень, призначених для

* Науковий керівник – Пічкурова З.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу, Національний авіаційний університет.

автоматизії та удосконалення процесів надання та використання фінансових послуг. Фактично, FinTech застосовуються з метою надання допомоги компаніям, власникам бізнесу та споживачам щодо більш ефективного управління власними фінансовими операціями, процесами та поточними справами шляхом використання спеціалізованого програмного забезпечення та алгоритмів, які використовуються на комп'ютерах і, дедалі частіше – на смартфонах.

З моменту зародження у XXI столітті Фінтех, даний термін застосовувався до технологій, що використовуються в серверних системах авторитетних фінансових інститутів. Однак, з того часу відбувся перехід до послуг, більш орієнтованих на споживача. На даний час FinTech охоплює різноманітні галузі та сектори, зокрема, такі як освіта, роздрібний банкінг, збір коштів і діяльність некомерційних організацій, а також управління інвестиціями, розробка і використання криптовалют та багато інших. У широкому сенсі термін «фінансові технології» може застосовуватися до будь-яких інновацій у способах ведення бізнесу, у сфері електронних грошей, бухгалтерського обліку тощо. FinTech дозволяє реалізовувати різноманітні фінансові операції, такі як грошові перекази, кредитні операції, краудфандинг, управління інвестиційними ресурсами тощо без необхідності відвідування банківської установи.

FinTech є індустрією, що динамічно розвивається, оскільки дана галузь демонструє революційний прорив у бізнесі та у сфері фінансових послуг. Незважаючи на те, що це відносно молода галузь у часових масштабах, сучасний FinTech є незалежною галуззю зі своїми тенденціями та правилами. Темпи розвитку Фінтех вказують на позитивну динаміку, однак, через спалах пандемії COVID-19, що супроводжується загальним економічним спадом, темпи фінансування фінтех-компаній за перший квартал 2020 року становили 6 млрд дол. США, і, таким чином, повернулися до показників 2017 року.

Фінтех-стартапи, що започаткували свій бізнес у сфері фінансової діяльності, відзначаються своїми міцними позиціями на ринку. Як результат, вони користуються широкими можливостями, реалізують ідеї щодо презентації та тестування нових продуктів для охоплення нових груп населення та нових регіонів. Сьогодні вони є невід'ємною частиною ланцюжка створення вартості фінансових послуг. Сфера промисловості також розвивається відповідно до світової тенденції цифровізації послуг, яка впливає практично на всі аспекти людського життя, включаючи поточні фінансові операції. Особливо актуальним це

є сьогодні, коли у всьому світі цифрові інструменти витісняють традиційні засоби зв'язку та традиційну торгівлю.

Постійне зростання очікувань споживачів та прагнення задоволення потреб клієнтів також змінюють форму фінансових послуг, дозволяючи FinTech визначати і формувати сильні сторони галузі. Задовольняючи конкретні потреби клієнтів, Фінтех-компанії, безсумнівно, здійснили значні стрибки у створенні інфраструктури фінансових технологій, орієнтованої на клієнтів [2]. Наведемо основні інновації у сфері фінансових технологій, які відзначились стрімким розвитком у 2020 році.

1. Цифровий банкінг. З поширенням передових цифрових технологій, і особливо смартфонів, традиційні постачальники фінансових послуг були змушені перейти до наступної стадії розвитку банківської справи [5]. FinTech знаходиться в авангарді впровадження цифрових технологій та інновацій. Перехід до банківського обслуговування виключно у цифровому форматі є актуальним завданням, що направлене на спрощення процесу надання банківських послуг через цифрові платформи, такі як мобільні пристрої, планшети та Інтернет [1].

2. Платіжні шлюзи. Стрімке зростання онлайн-купівель за допомогою електронної комерції приводить до появи значної кількості платіжних шлюзів. Платіжні шлюзи дозволяють клієнтам здійснювати оплату декількома способами з використанням дебетових і кредитних карт, криптовалюти і цифрових гаманців, не турбуючись про компрометацію конфіденційних даних. Згідно з прогнозами, в Індії ринок платіжних шлюзів буде зростати із середньорічним темпом у 15 % протягом прогнозованого періоду 2020-2025 рр.

3. Електронні гаманці. У зв'язку з активізацією традиційних способів оплати банківський сектор став свідком збільшення кількості альтернативних платежів, серед яких особливе місце належить електронним гаманцям. Цей спосіб оплати товарів в мереж Інтернет стає дедалі більш популярним. На більш зрілих ринках електронної комерції, таких як США і Великобританія, продавці активно приймають оплату через нові електронні гаманці від традиційних платіжних систем. Дані ресурсів Statista та LearnBonds.com вказують, що у 2020 році через мобільні гаманці здійснено транзакцій на суму понад 1 трлн дол. США.

4. Цифрове страхування. В сучасну цифрову епоху для збереження актуальності послуг та економічної стійкості економічним суб'єктам необхідно використовувати наявні цифрові можливості, і страхові компанії не є винятком. Страховики дедалі частіше звертаються до цифрових рішень, щоб залишатися конкурентоспроможними для своїх

клієнтів. Вони створюють унікальний клієнтський досвід, інтегруючи інформацію, бізнес-ресурси та цифрові технології. Крім того, вони використовують клієнтоорієнтований підхід організації та впроваджують інноваційні стратегії, продукти, процеси та досвід для створення нових потоків доходів.

5. Криптовалюта. Криптовалюта, як цифровий актив, призначений для функціонування в якості засобу обміну, продовжує свій розвиток. Платежі в криптовалютах можуть сприяти розвитку глобальної економіки, одночасно усуваючи фінансову нерівність, надаючи швидкі і безпечні варіанти фінансових послуг людям, які не мають доступу до банку.

Отже, аналіз FinTech дає підстави стверджувати, що вона переростає від моменту свого зародження як інноваційний сектор у зріле фінансове середовище з надзвичайно потужними можливостями. Крім того, дана галузь розвивається відповідно до загальносвітових тенденцій, і ключовим гравцям потрібно постійно спостерігати за цими тенденціями, щоб уникнути відставання та залишитися конкурентоспроможними. Сьогодні FinTech охоплює значну кількість сфер, включаючи особисті фінанси, страхування, грошові розрахунки, ринки капіталу, управління майном, нерухомість, регуляторні технології (Regtech) та криптовалюту. Усі вони мають свої індивідуальні специфікації та характеризуються новініми тенденціями розвитку [3]. Однак, FinTech найбільш ефективно взаємодіє з найбільш динамічними галузями та залежить від соціально-економічних та політичних процесів, що виникають внаслідок глобалізації. Зокрема, значний вплив на дану сферу здійснив спалах коронавірусу в глобальному масштабі. Можемо припустити, що постійний економічний спад сприятиме зменшенню витрат бізнесу та споживачів значно більше, ніж у попередні періоди, а поточна економічна стагнація стане серйозним викликом для тих гравців на ринку Фінтех, які не зможуть зменшити видатки в умовах кризи.

Список використаних джерел:

1. Банки и финтех-компании: сила – в единстве. URL: <https://finclub.net/overview/banki-i-fintekh-kompanii-silavedinstve.html>
2. Дудинець Л. А. Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 794-798.

3. Дегтярьова Н. В. Інфраструктурна складова розвитку інноваційних біржових фінансових інструментів. *Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрями розвитку*: наук.-практ. конф. (м. Київ, ДВНЗ КНЕУ ім. В. Гетьмана, 15 листопада 2013 р.). К.: Криниця, 2013. С. 39-41.
4. Поченчук Г. М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1193-1197.
5. Костогриз В. Г. Фінансові інновації в банківській сфері: сучасні аспекти, проблематика. *Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків*. 2018. С. 26-28.
6. Зайонц А. В. Банківські інновації в системі забезпечення конкурентоспроможності банків. *Облік і фінанси*. 2020. № 1(87). С. 100-106. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1\(87\)-100-106](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1(87)-100-106)

КОВБИЧ Т.К., аспірант

кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу,
Національний авіаційний університет

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ФАХУ ПРАЦІВНИКІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Прискорене використання та розширення мережі Інтернет, як засобу комунікації, мобільного Інтернету, соціальних мереж, комерційних платформ, які зазвичай сприймаються як цифровізація, значно вплинули на функціонування та стан економіки, на діяльність підприємств, державних установ та окремих осіб. Стан оцифрування бізнесу та різних секторів економіки варіюється між країнами та регіонами Європейського Союзу (ЄС). Кожна країна ЄС реалізує власну модель цифровізації для забезпечення стійкого економічного росту, продуктивності праці населення та конкурентоспроможності.

Динаміка інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) має тенденцію до зростання в країнах ЄС, та висвітлюється у показниках використання комп'ютерної техніки, що визначають потенційну силу та переваги перед іншими країнами, відносно того, як міцно використовуються інформаційні технології в усіх сферах діяльності на ринку праці. Комп'ютеризація застосовується у різних галузях, зокрема, у фінансовій та страховій діяльності; у наданні кредитів; у галузях виробництва товарів та наданні послуг, наприклад у сфері електроенергії; у міському транспорті; в операціях з нерухомим

майном; у сфері телебачення та готельно-ресторанного бізнесу; у сфері освіти та охорони здоров'я і т.д.

В країнах ЄС впровадження ІКТ зумовлюють потребу у навчанні використанню новому програмному забезпеченню, комп'ютерному обладнанню (21%), або зміну завдань персоналу в результаті введення нових ІКТ (12%), подальшого навчання для виконання власних обов'язків, пов'язаних з використанням програмного забезпечення (7%). Серед людей, які на роботі використовують будь-який тип комп'ютерів, портативні пристрої, комп'ютеризоване обладнання або машини, показники відповідно становили 20%, 12% та 24%. Треба відмітити, що в межах ЄС серед працівників та самозайнятих, хто використовує Інтернет протягом останнього року ці ж показники були такими: 15%, 9% та 18%. При цьому 35% фахівців володіють навиками, відповідним вимогам ринку праці та посади при роботі з програмним забезпеченням, 14% володіють більш складними навиками роботи з програмним забезпеченням або комп'ютерами, 11% фахівців залучені до вибору, модифікації та тестування програмного забезпечення. Серед людей, які на роботі використовують будь-який тип комп'ютерів, портативні пристрої, комп'ютеризоване обладнання або машини, зазначені вище показники відповідно становили 37%, 62% та 20%, а серед працівників та самозайнятих, хто використовує Інтернет протягом останнього року ці показники були наступними: 27%, 46% та 15%. Таким чином, від специфіки роботи залежить рівень розвитку цифрових навиків фахівців на ринках праці ЄС [1].

Використання ІКТ впливає на умови праці населення ЄС. Кількість робітників, що використовують мережу Інтернет, становить 14%, а серед тих, які на роботі використовують будь-який тип комп'ютерів, портативні пристрої або комп'ютеризоване обладнання або машини – 34%; серед працівників та самозайнятих, які використовували Інтернет протягом останнього року – 25%. Проте частка осіб які ніколи не працювали віддалено переважає: в цілому показник становить 25%; серед тих, які на роботі використовують будь-який тип комп'ютерів, портативні пристрої або комп'ютеризоване обладнання або машини – 62%; серед працівників та самозайнятих, які використовували Інтернет протягом останнього року – 46% [2].

Треба також відзначити, що в межах ЄС 29% населення володіють низьким рівнем цифрових навиків зі значним рівнем диференціації за країнами (відхилення 10,277). Базові загальні цифрові навики є у 25% населення з відхиленням 5,413%, високий рівень цифрових навиків

наявний у 31% населення та для 56% характерний базові або вище базових цифрових навиків з відхиленням в межах країн 16,926% [3].

Широке розповсюдження ІКТ призводить до виникнення розриву між наявними навиками трудових ресурсів та вимогами до компетенцій працівників на ринку праці, де в результаті виникає необхідність постійного їх оновлення в процесі практичної діяльності, навчання, підвищення кваліфікації. В межах ЄС високий рівень використання працівниками ІКТ, висока частка підприємств з доступом до мережі Інтернет, веб-сайтом, соціальними мережами, підприємств, які працевлаштовують ІКТ-фахівців.

Особливістю ринків праці ІКТ в умовах цифровізації є постійне зростання рівня інтенсивності застосування мережі Інтернет працівниками. Зокрема, це стосується дистанційної роботи, про що вказує частка осіб у розмірі 75%, які працювали віддалено хоча б один раз в тиждень. Ці тенденції суттєво впливають на умови праці, даючи змогу персоналу працювати віддалено, а компаніям залучати фахівців з країн, де витрати на оплату праці значно менші.

Важливим напрямом ефективності використання ІКТ на ринку праці ЄС є участь громадян у навчанні підвищення цифрової обізнаності за рахунок коштів приватного сектору, що становить 8%. При цьому, щоб підвищити свою цифрову кваліфікацію, частка громадян які пройшли навчання на приватних підприємствах, до всього загалу працюючих, становить 10%. В цілому, економіка країн ЄС, залежно від секторів та залучення інформаційно-комунікаційних технологій, визначає нерівномірність інформатизаційного ринкового простору їх інтеграційного угруповання. Найбільш розвинутою є фінансова сфера та державний сектор, де країни в останньому застосовують оптимальні методи поєднання світового досвіду з інформаційних питань, та включають їх у завдання щодо розвитку цифрової економіки у глобальний напрям цифрового реформування ринку праці країн ЄС.

Список використаних джерел:

1. Eurostat (2021). Enterprises that employ ICT specialists. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_ske_itspen2&lang=en
2. Eurostat (2021). Enterprises – ICT functions performed. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_ske_fct&lang=en
3. Eurostat (2021). Individuals – internet use. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_ci_ifp_iu&lang=en

МНИХ О.Б., *д.е.н., професор,*
професор кафедри маркетингу і логістики,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЯРИЧ Б.М., *студент,*
Національний університет «Львівська політехніка»

ЛАВРИК К.Р., *студент,*
Національний університет «Львівська політехніка»

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ І ТРАНСФЕРУ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ: ДОСВІД ГЛОБАЛЬНИХ КОМПАНІЙ

Цифровізація бізнесу в світі стала новим трендом світової економіки. Завдяки технологічному прогресу компаній в ІТ-сфері з кожним роком більш масштабно впроваджуються програмні продукти у різні сфери життєдіяльності.

Цінними для менеджерів та маркетологів є дані про Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI) – щорічного звіту, що друкується Європейською комісією. У ньому відображено прогрес країн-членів ЄС у сфері цифрових технологій, подано характеристики країн, які допомагають державам-членам визначити сфери пріоритетних дій, а також тематичні розділи, що містять аналіз на рівні ЄС у чотирьох основних сферах політики: людський капітал, застосування фіксованого широкосмугового доступу, фіксованого широкосмугового покриття, мобільного широкосмугового та широкосмугового доступу; цифровізація бізнесу та електронна комерція. Подано бачення політичних структур ЄС щодо розвитку цифрової трансформації та конкретні цілі на 2030 рік у чотирьох основних пунктах: навички, інфраструктура, цифрова трансформація бізнесу та державних послуг [1].

Нові тренди цифровізації економіки світу та кількості трансферів технологій яскраво проявляються навіть в умовах пандемії (особливо в ІТ-сфері, на ринку фармацевтичних препаратів і відеоігор). Для прикладу, діяльність американської компанії Adobe Inc. (заснована у 1982 р., займається розробкою програмного забезпечення) спрямована на розкриття креативності, зосередженість на інноваціях і завоювання позицій лідерства, а також на прискорення роботи з документообігом та підтримку цифрового бізнесу, що дає клієнтам реальну конкурентну перевагу. Такий інноваційний і маркетинговий потенціал Adobe Inc.

став у свій час привабливим для Стіва Джобса, який намагався у 1982 р. купити цю компанію за 5 млн.дол., але засновники Уорнок і Гешке відмовились (згодом було прийнято рішення про продаж 19% акцій компанії). Покупка та передоплата зробили Adobe першою компанією в історії Кремнієвої долини, яка стала прибутковою у перший рік [2].

Інноваційні продукти Adobe, такі як Illustrator та Photoshop, оцінюються багатьма дизайнерами як найкращі інструменти дизайну. Впровадження Adobe Acrobat та PDF позитивно змінило галузь цифрового видавництва. Окремі продукти компанії отримали більшу популярність, ніж вона сама, тому важливо підвищити впізнаваність бренду. Маркетингові рішення та PR, як правило, націлені не тільки і не стільки на збільшення прибутку, скільки на підвищення цінності бренду [3]. За період 2008-2021 рр. Brand Finance визначала вартість бренду Adobe 12 разів. Оцінка бренду Adobe була представлена в 27 рейтингах брендів, включаючи найсильніші та найцінніші технологічні бренди, найбільші бренди США та найкращі світові бренди.

Adobe продає своє програмне забезпечення он-лайн через свій веб-сайт. При цьому для кожної країни, де представлена їхня продукція, існує свій сайт. І наприклад, користувачу з України, який зайдє на американський веб-сайт, буде запропоновано перейти на український. Органічною складовою моделей ціноутворення на продукти в Adobe також виступають спеціально розроблені програми: компанія дотримується моделі підписки під назвою «творча хмара» та стратегії змінних цін. Споживач може придбати пакет всіх програм. Подібна цінова політика даної компанії зазнала жорсткої критики, адже підприємству або користувачу, що не є американським, потрібно платити майже вдвічі, ніж громадянину США. Протест проти несправедливого ціноутворення у певній мірі приніс репутаційні втрати для Adobe, яка зіткнулася з певною ганьбою (увійшла до найбільш ненависних компаній в Інтернеті). Разом з тим відчутним є покращення рейтингу для Adobe від 2015 до 2021р.: на глобальному ринку програмного забезпечення компанія піднялася від 340 – до 155 позицій; на ринку США – від 125-до 63 позиції; серед високотехнологічних компаній – з 35- до 31 позиції [4]. Сьогодні в компанії працює понад 22 500 співробітників у всьому світі. На рис. 1 показано динамку рентабельності показника EBITDA, розрахованого на основі фінансових звітів компанії. Таким чином спостерігаємо постійний ріст прибутковості компанії.

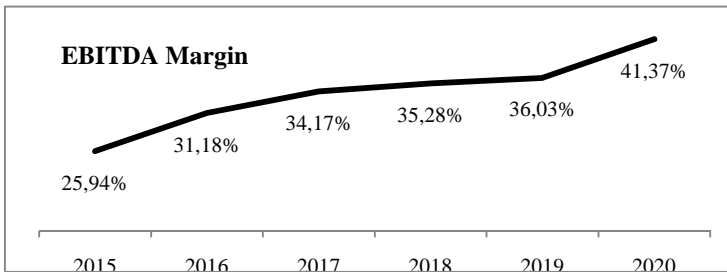

Рис. 1. Графік динаміки рентабельності EBITDA Adobe Inc. у 2015-2020 роках

У 2020 фінансовому році Adobe досягла рекордних продажів у понад 12,8 млрд. дол. США., що пов'язано з вмілим використанням шансів в умовах пандемії, Протягом багатьох років компанія переходила від локальної бізнес-моделі – до бізнес-моделі на основі підписки. Всі клієнти компанії мають річну передплату. Крім того, Adobe захопила значну частину ринку цифрових інструментів. Через високу затребуваність її продукції, компанія має можливість диктувати ціни, навіть під час економічних криз. Поки-що компанія орендує дата-центри Microsoft, що впливає на її операційні витрати, змушена працювати в умовах жорсткої конкуренції на високотехнологічних ринках та активно проводити комерціалізацію інновацій. Найбільш відома своїм форматом файлів PDF і рішенням для редагування графіки Photoshop, компанія надає різноманітну лінійку продуктів і послуг у трьох сегментах: цифрові медіа, цифровий досвід, публікація та реклама. Adobe Market Cloud зараз є одним з найпопулярніших рішень для автоматизації маркетингу, поступаючись лише Hubspot [5].

Згідно із найновішим прогнозом щодо ринку праці на замовлення Федерального міністерства праці та соціальних питань Німеччини у його сценаріях оцифрування, до 2035 року 300 000 робітників будуть замінені новими технологіями та істотно зміняться функції робочих місць. Згідно даного дослідження, очікується збільшення потреби в професійній адаптаційній діяльності та готовності працівників до освоєння нових технологій (Новий закон про імміграцію та нова стратегія розвитку Німеччини відображають сприяння уряду безперервній освіті та навчанню). У 2015-16 рр. активізувався діалог «суспільство-бізнес-наука» (Arbeiten 4.0 Dialogprozess) у контексті Work 4.0. Гнучке виробництво з використанням цифрових технологій стало

фактором впливу і на суть контрактних відносин з працівниками, зокрема, на їх тривалість. Так, у 2018 р. в Німеччині частка працівників, які мали строкову зайнятість контрактів становила лише 8,3% [6]. Нові умови глобалізації бізнесу ставлять менеджмент перед необхідністю зміцнення технологічних конкурентних переваг на макро-і мікрорівнях, які формуються як динамічні.

Список використаних джерел:

1. Questions and Answers: Digital Economy and Society Index (DESI) 2021. URL: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA>
2. Історія компанії. URL: <https://www.zippia.com/adobe-careers-189/history/>
3. Маркетинговий мікс. URL: <https://www.mbaskool.com/marketing-mix/products/17365-adobe.html>
4. ADOBE BRAND PROFILE. URL: <https://brandirectory.com/brands/adobe/>
5. Adobe Inc. Statistics & Facts. URL: <https://www.statista.com/topics/7703/adobe-inc/>
6. The employment and social situation in Germany. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/648803/IPOL_STU\(2020\)648803_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/648803/IPOL_STU(2020)648803_EN.pdf)

МРИГЛОЦЬКА О. А. *, студентка
економічного факультету,

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Оскільки інноваційна діяльність в структурі національної економіки є обов'язковою складовою для її зростання, то аналіз такої діяльності стає важливим інструментом в розробці продуктивної політики країни для її конкурентоспроможності на світових ринках.

Метою даного дослідження є проведення аналізу інноваційної діяльності в економіці України та розроблення пропозицій щодо її активізації.

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1, с. 1].

* Науковий керівник – Кміть В.М., к.е.н., доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту, Львівський національний університет імені Івана Франка.

Основними регуляторними актами в сфері розвитку інновацій є Закони України «Про інноваційну діяльність» [1] та «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [2].

Для аналізу інноваційної діяльності підприємств як складової частини економіки потрібно звернути увагу на кількість інноваційно активних підприємств та їх загальну ефективність. Ці дані можна знайти у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка кількості інноваційних підприємств [3]

Кількість	Роки									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
інноваційно активних підприємств	1679	1758	1715	1609	824	834	759	777	782	837
підприємств, що впроваджували інновації	1327	1371	1312	1208	723	735	672	739	687	781

Судячи з даних наведених у таблиці 1 даних, можна зробити висновок, що кількість інноваційних підприємств в Україні зменшилась у 2,1 рази у 2020 році, порівняно з 2012, коли Україна досягла своєї пікової концентрації інноваційних підприємств. Потрібно зауважити, що різке скорочення кількості інноваційних підприємств пов'язане також з анексією Криму та захопленням частини українських територій окупантами, адже у період з 2014 по 2015 кількість підприємств скоротилась майже на 50%. Проте варто зауважити, що в період з 2017 по 2020 роки спостерігалось збільшення кількості інноваційно активних підприємств. Також, помітна тенденція, що кількість підприємств, що впроваджували інновації завжди нижча за кількість інноваційних підприємств, тобто частина з них просто залишається пасивною через певні чинники, які можуть бути як економічними (падіння попиту, недостача капітальних інвестицій, відсутність державної підтримки) так і політичними (нестабільна політична ситуація в країні, окупація територій, невпевненість в завтрашньому дні).

Дослідження рівня інноваційності країн щорічно публікується у The Global Innovation Index (Світовий Індекс Інновацій) [4]. У 2021 Україна в цьому рейтингу зайняла 49 місце серед 131 досліджуваних країн. За результатами дослідження цього індексу також повідомили,

що Україна є набагато більш інноваційною, ніж очікувалось від країни з таким рівнем доходу та ВВП. Серед інноваційних країн з невисоким рівнем доходу вона посіла 3 місце, але, нажаль, країни Європи далеко попереду. Так, серед 39 досліджуваних економік країн Європи українська економіка посіла 32 місце. Саме тому для ефективної роботи вітчизняної економіки держава повинна визначити вразливі місця в питанні впровадження інновацій та провадити політику підтримки такої сфери виробництва. Так, світовий індекс інновацій (ГІІ) виокремлює декілька основних бар'єрів, які, на їх думку, стримують розвиток інновацій в Україні [5, с. 6]:

- нестабільне політичне середовище;
- верховенство права (його брак для України);
- складні умови ведення бізнесу;
- низький валовий капітал;
- низький рівень інвестицій та венчурного капіталу в країні.

Проаналізувавши ці недоліки, можна зробити висновки, що Україні для стимулу інноваційної діяльності потрібно не лише стимулювати таку діяльність матеріальними заохоченнями, але на сам перед, стабілізувати ситуацію в країні. Оскільки такий вид діяльності вимагає високих капіталовкладень і вже за своєю суттю є дуже ризиковим, то невизначеність в країні, корупція та значне коливання валютних курсів лише сповільнюють та мінімізують процес введення інновацій.

Одночасно з цим, Україна має і сильні сторони, які роблять її країною з високим інноваційним потенціалом, до них за рейтингом ГІІ можна відносять [5, с. 6]:

- доступність освіти;
- велика кількість жінок-підприємців з вищою освітою;
- хороша база для розвитку мобільних програм;
- висока концентрація стартапів та знавців ІТ;
- висока кількість успішних торгових марок започаткована в країні.

Питання державної підтримки завжди гостро стояло перед Україною через постійний брак коштів, але саме в сучасних умовах, коли велика кількість малого та середнього бізнесу постраждала в кризу COVID-19, багато підприємств закрились через нещадний вплив карантину, а іноземні інвестори вважають українське середовище ненадійним, держава повинна підтримати своїх підприємців та їм опору для подальшого розвитку.

Програма державної підтримки інноваційної діяльності в країні вже розроблена та опублікована в Законі «Про пріоритетні напрямки

інноваційної діяльності». В ньому основними кроками стимуляції розвитку інноваційних продуктів є [2, с. 2]:

- розвитку інноваційної інфраструктури;
- першочергового розгляду заявок на винаходи, що відповідають середньостроковим пріоритетним напрямам загальнодержавного рівня;
- прямого бюджетного фінансування та співфінансування;
- відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання у банках;
- часткової компенсації вартості виробництва продукції;
- кредитів за рахунок коштів державного бюджету, кредитів і грантів міжнародних фінансових організацій, залучених державою або під державні гарантії;
- субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам;
- податкових, митних та валютних преференцій.

Але, опираючись на вище наведені дані та усі недоліки перераховані ГП, можна сказати, що заходів, які здійснює український уряд є недостатньо для стимуляції інноваційної діяльності у вітчизняній економіці. Тож, нами було виокремлено декілька напрямків які повинна розвивати Україна для ефективної підтримки інноваційної діяльності:

1. Стимулювання НДДКР та іншої інноваційної діяльності шляхом їх популяризації серед учнів та студентів. До цього пункту можна віднести організацію науково-інноваційних виставок в навчальних закладах з подальшим фінансуванням винаходу, який посів призове місце та виведенням його на ринок за можливості. Це дозволить сфокусувати увагу молодого покоління на розвитку інновацій та заохотить їх до вирішення проблем новітнім шляхом. Цей метод дасть помітний результат через певний період часу, коли учні закінчать навчання та будуть шукати вільні ніші для самореалізації. Дана стимуляція широко застосовується в розвинутих країнах, зокрема США.

2. Поширення інформації про існуючу політику підтримки інновацій. Однією з причин неефективної роботи державної політики підтримки інноваційної діяльності є недостатня поінформованість населення. До того ж до цього пункту можна віднести як брак інформації про ринкові перспективи провадження інноваційної діяльності так і недостатню обізнаність населення в уже існуючій політиці підтримки та можливостях фінансування інноваційної діяльності.

3. Надавати фінансову подушку для розвитку та реалізації інноваційних проєктів з нуля.

4. Надавати гарантії щодо захисту права власності на результати інноваційної діяльності. Захист інтелектуальної власності в Україні

знаходиться на дуже низькому рівні. Так, за рейтингом, складеним Альянсом права власності (Property Rights Alliance) у 2020 році за ступенем захищеності інтелектуального права власності Україна посіла 105 місце серед 130 досліджуваних країн. Така ситуація в країні стимулює виїзд науковців та інших осіб, що хочуть займатись інноваційною діяльністю, за кордон.

5. Приділяти особливу увагу підтримці малого та середнього бізнесу шляхом надання податкових пільг, фінансування, оголошення грантів та створення ринкових умов для їх розвитку. Оскільки основну потребу в провадженні інноваційної діяльності відчуває саме малий та середній бізнес, то заохочення саме цих суб'єктів господарювання принесє найшвидший результат.

6. Провести освітню реформу спрямовану на покращення якості освіти та використання сучасних матеріалів та обладнання у освітньому процесі. Оскільки провадити НДДКР не можливо без глибокої бази знань в певні сфері, то логічним є те, що освіта та інноваційна діяльність є нерозривно пов'язані і покращення якості освіти стимулюватиме збільшення кількості осіб спроможних розробляти інновації.

7. Вдосконалити механізм комерціалізації результатів наукових досліджень та розробок. Метою розвитку новітніх технологій та створення інновацій часто є отримання прибутку і чим легше буде комерціалізувати результати власної інноваційної діяльності тим більша буде зацікавленість в такій діяльності.

Для ефективної стимуляції інноваційної діяльності потрібно використовувати всі ці методи комплексно. До того ж, потрібно врахувати, що саме окупація українських територій та війна на сході України стала причиною різкого зниження кількості підприємств, що займаються інноваційною діяльністю у 2014-2015 рр., то можна зробити логічні висновки, що без стабілізації політичного становища, проведення політики активізації інноваційної діяльності є беззмістовним.

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 05.12.2012 р. № 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
2. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 05.12.2012 р. № 19-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
3. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України 2020» за редакції М. Кузнецової. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf

4. Global Innovation Index 2021. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf
5. Global Innovation Index Ukraine 2021. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf

ШУМАК Л.В.*, аспірантка
кафедри економіка будівництва,
Київський національний університет будівництва та архітектури

ФІЛІППОВ О.В.**, аспірант
кафедри організація управління будівництвом,
Київський національний університет будівництва та архітектури

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОСУВАННЯ ПОСЛУГ ПРОЕКТНИХ ПІДПРИЄМСТВ У БУДІВНИЦІ В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Кожен із нас на побутовому рівні занурений від народження до системи управління: кимось управляємо ми, а хтось управляє нами. Управлінню потрібно вчитися. Сучасні менеджери діють з натхнення — вони мають уявлення у тому, що таке менеджмент. І лише кілька відсотків менеджерів вважають навчання цінністю та використовують на практиці те, що почули у процесі навчання. Ми здатні керувати, якщо знаємо моделі управління, способи та інструменти. У сучасному світі це дуже важливо, оскільки світ дуже швидко розвивається, отримавши навіть спеціальну назву — VUCA-світ (від англ. volatility, uncertainty, complexity, ambiguity — нестабільність, невизначеність, складність та неоднозначність). Виклики VUCA-світу надають можливості для інноваційного розвитку, пошуку нових напрямків бізнесу. Це призводить до посилення потенціалу майбутнього зростання та ринкового лідерства.

У різних сферах діяльності будівництва, зокрема у проектних підприємствах, відповідне бачення викликів та можливостей сучасного менеджменту обумовлює напрямки пошуку шляхів їхнього обліку у

* Науковий керівник – Сорокіна Л.В., д.е.н., професор кафедри економіка будівництва, Київський національний університет будівництва та архітектури.

** Науковий керівник – Беленкова О.Ю., д.е.н., професор кафедри економіка будівництва, Київський національний університет будівництва та архітектури.

розробці управлінського інструментарію. Однієї інтуїції сьогодні вже недостатньо. Компетенції, які були потрібні від менеджерів 50-70 років тому, вже не актуальні, потрібні інші. У той час процеси розвивалися повільно, продукти проектування та послуги проектувальників з'являлися на ринку рідко. Наразі більшість проектних підприємств не встигають за розвитком подій. Нова дійсність вимагає від них розумних підходів, гнучкості та швидкості. Більшість менеджерів інтуїтивно розуміють, що треба прискорюватися, але не у всіх це виходить.

Питання про цифрову трансформацію проектних підприємств у будівництві, сьогодні є найгострішим. Це пришвидшить розвиток бізнесу. Щоб швидко міняти процеси, їх треба оцифрувати. Щоб диференціюватися від усього світового ринку, сьогодні технології надають будь-якому проектному підприємству можливість змінити власну бізнес-модель. Шлях до зміни бізнес-моделі називається цифровою трансформацією, тому що будь-який сучасний бізнес тепер ІТ-бізнес. Проектні підприємства вважають за краще наймати фахівців із цифрової трансформації. Але часто ні управлінці, ні фахівці з трансформації до кінця не розуміють сенсу цього процесу. Як тільки стало зрозуміло, що будь-якому бізнесу, та кожній людині доступні комп'ютерні потужності та технології, які раніше не уявлялися можливими, одразу з'явилося поняття цифрової трансформації.

Початком цифрової трансформації можна вважати входження світу до IV індустріальної революції, заявленої на Всесвітньому Економічному Форумі в Давосі. Диджиталізація – це подорож, якій не буде кінця, хіба що тільки в часі існування, наприклад, проектного підприємства у будівництві. З появою обчислювальних машин почали розвиватися цифрові технології. Розвиток комп'ютерної галузі було викликано потребою у вирішенні завдань, пов'язаних з розвитком ракетної техніки та проведенням значних математичних обчислень. У будівництві обчислювальна техніка та цифрові технології впроваджувалися там, де були великі обсяги обчислень, насамперед в економічних розрахунках.

Значний внесок у розвиток цифровізації будівництва зробив А.А. Гусаков, доктор технічних наук, директор ЦНДПАСБ (Центральний науково-дослідний та проектно-експериментальний інститут автоматизованих систем у будівництві).

Загальносвітова тенденція розвитку сучасних комп'ютерних технологій вимагає впровадження в проектування, будівництво та експлуатацію BIM-технологій. BIM (Building Information Modeling): інформаційне моделювання будівель, процес спільної роботи над

створенням та використанням інформації про спорудження. Сучасне будівництво за допомогою таких програм отримує не тільки 3D модель, а й базу даних про інженерно-будівельні та архітектурні, технологічні та технічні, економічні та кошторисні характеристики об'єкта. Це дозволяє будь-якої миті часу отримувати повну документацію проекту та актуальну інформацію.

В останні десятиліття темпи технологічних та ділових інновацій швидко та стабільно зростали. А зараз відбувається різкий розвиток. Проектні підприємства будівельної галузі, щоб удосконалити та розширити своє підприємство, застосовують стратегії цифрової орієнтації. Інтернет дозволяє створювати нові види бізнесу. Успішний бізнес спирається на цікавість співробітників. Щоб створювати додану вартість для проектного підприємства та генерувати нові ідеї, співробітники потребують середовища, де вони можуть шукати та засвоювати нову інформацію, а також встановлювати нові зв'язки. Сьогодні більшість українських проектних підприємств мають у штаті віддалених співробітників (Super job). Віддалену роботу, прийнято вважати, складно організувати та контролювати. Вона тягне за собою витрати на переведення робочих місць у цифровий формат: це і повнота інформації, і безпека, і доступність.

Сьогодні потрібно вставати на шлях цифрової трансформації та міняти бізнес-модель проектного підприємства, ставлячи його на рейки доступних технологій або диджиталізувати, мається на увазі наступне: 1) Нові способи залучення клієнтів; 2) Зміна проектних послуг із використанням технологій. Не можна виконувати роботу XXI століття, користуючись інструментами XX ст. Забезпечення співробітників проектних компаній сучасними технологіями, щоб ефективно виконувати щоденну роботу в умовах цифровізації, є важливим завданням керівників. Щоб стати на шлях цифрової трансформації українські проектні підприємства та керівники зараз на етапі вивчення світових практик та існуючих технологій. Цифрова трансформація тягне за собою те, як виглядатиме життєвий цикл проектних фірм, зміну парадигми та корпоративної культури, а також підходів до роботи. Це дуже добрий знак і дуже важливий момент.

Етапами цифрових трансформацій/інновацій є:

1. Становлення та зародження бізнесу. Створювати компанію потрібно так, щоб не втратити гнучкість та швидкість роботи, зберігши звичний стиль. Щоб її діяльність легко можна було масштабувати на локальному та зовнішньому ринках. Створюючи бізнес, потрібно закладати інноваційну складову до фундаменту чи ІТ. Будь-які стартапи

можуть бути прикладом, а також середовищем для щоденної роботи з поштою, спільної роботи над проектами або документами.

2. Етап зростання: розквіт, стабільність. Для забезпечення зростання необхідно: знайти нові шляхи залучення замовників; дати проєктувальникам інструменти підтримки темпу зростання; оптимізувати існуючі процеси; надати проєкту додаткову вартість за допомогою технологій. На цьому етапі інновації можуть бути різними.

Технологічні інновації мають, і світлу, і темну сторони, що зачіпають різні аспекти життя проєктного підприємства і діяльності людини. Трансформація та інновації — це складно. Потрібно щодня вивчати найкращі практики, нові інструменти, вчити та переучуватися користуватися ІТ-продуктами. Все це потрібно для того, щоб жити та працювати в ІТ-світі. Адже сьогодні будь-який бізнес – ІТ-бізнес. В інноваціях та змінах слабою ланкою є люди, тому що вимагають більшої уваги з боку керівництва. Людей потрібно акуратно та поступово вводити у трансформаційні проєкти, використовуючи при цьому *change management* (управління змінами) методики та звання до нових правил.

Характер конкуренції сьогодні заслуговує на те, щоб його називали конкуренцією наступного покоління, тому що він сильно відрізняється від суперництва попереднього століття. Змінився спосіб співробітництва та суперництва проєктних підприємств, а також спосіб їх дій. Основними характеристиками змагань наступного покоління є: 1) Динамічна конкуренція; 2) Світовий світ; 3) Винаходи, що включають безліч патентів; 4) Екосистеми бізнесу; 5) Організаційні можливості.

Проєктні компанії мають орієнтуватися у складніших інноваційних умовах, протистояти ширшому колу конкурентів як з очікуваного, так і з несподіваного рівня, будувати та підтримувати багатший набір альянсів. Для нинішнього покоління менеджерів життєво необхідно зрозуміти та розширити весь спектр можливостей свого проєктного підприємства, якщо вони розробляють чи впроваджують інноваційні бізнес-моделі, що відстежують розвиток технологій. Цифрові технології значно розширили свої можливості, дозволивши легку взаємодію систем, що базуються на загальних стандартах.

Актуальним стає питання поділу праці між людиною та комп'ютером. Комп'ютеру дістанеться рутинна, розповсюдження продуктів, цінностей та тиражування. За людьми ж залишається творча та інтелектуальна робота: дослідження, організація та конструювання, які працюють із високою невизначеністю та ризиками. До 2035-2050

років весь світ перейде від паперово-людських систем управління до систем на основі цифрових моделей. Термін цифрова трансформація наголошує на технологічні зміни. Фактично – це фундаментальне переосмислення моделі підприємства (від бізнес-моделі та бізнес-процесів до інновацій, джерел фінансування та залучення талантів).

Частиною загальносвітової тенденції розвитку сучасних комп'ютерних цифрових технологій, що впроваджуються у проектування, будівництво та експлуатацію є застосування програм у системі автоматизованого проектування (САПР). САПР це складний комплекс програмних, технічних та інших засобів автоматизації діяльності проектування. САПР є важливою ланкою в промисловому та архітектурному проектуванні, промисловому конструюванні, що широко використовується в багатьох галузях. Цифрові технології можуть істотно вплинути на процеси будівництва та проектування. Демократизація даних про проект дозволяє покращити взаємодію всіх учасників інвестиційно-будівельного проекту, уникнути паперового документообігу. За впровадженням BIM-технологій – майбутнє будівництва – можливість досягти майже повної відповідності характеристик майбутнього об'єкта до вимог замовника. Переваги BIM-технологій для проектувальників – оптимізація проектних рішень методом варіантного проектування, підвищення якості проектів, зниження трудовитрат. Необхідно розуміти, які завдання можуть бути вирішені цифровими технологіями, як вони можуть бути використані в проектуванні та просуванні послуг проектувальників, а також у будівництві будівель та споруд. Цифрові технології дозволяють підвищити результативність.

У 2013 році країни Європейського Союзу розпочали впровадження BIM-технологій у будівельну галузь, а через п'ять років Робоча група ЄС з BIM опублікувала Посібник із впровадження технологій для європейських державних замовників. Використання цифрових технологій мають бути обґрунтовані потребами суспільства, а не їхніми можливостями. Сьогодні у суспільстві, у більшості країн, відбуваються дуже швидкі зміни, пов'язані зі стрімким розвитком інформаційних технологій: Казахстан та Білорусь, Нідерланди та Великобританія, США та Сінгапур та інші країни. Україна прагне не відставати у розвитку інформаційних технологій і це – запорука реалізації нових сучасних та якісних проектів у країні.

Список використаних джерел:

1. Беленкова О. Ю., Цифрова трансформація будівництва: механізм взаємодії бізнесу, науки, держави. *Журнал Будівельне виробництво*. 2019. № 66. С. 30-36. <https://doi.org/10.36750/252412555.66.30136>
2. Суніл Гупта. Цифрова стратегія. Посібник із переосмислення бізнесу. Пер. з англ. Ковалишеної І. Видавнича група КМ-БУКС. 2020. 320 с.
3. Шумак Л. В., Інновації та цифрова трансформація проектних підприємств в будівництві у VUCA-світі. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної Інтернет-конференція «Стратегія організації VS реалії VUCA-світу». К.: КНЕУ, 2021. С. 213-215.
4. Пашко П. В., Лазебник Л. Л. та ін. Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку: монографія. 2019. С. 74-101.
5. Цифра Т. Ю., Запечна Ю. О., Гриценко О. С. Економічні підходи до формування та оцінки стратегії будівельного підприємства. *Технологический аудит и резервы производства*. 2018.
6. Stetsenko S. P., Tytok V. V., Emelianova O. M., Bieliienkova O. Yu. and Tsyfra T. Yu. Management of Adaptation of Organizational and Economic Mechanisms of Construction to Increasing Impact of Digital Technologies на национальной экономике. *Journal of Reviews on Global Economic*. 2020. № 9. P. 149-164. DOI: <https://doi.org/10.6000/1929-7092.2020.09.15>

Секція V. HR-менеджмент в умовах карантину

БОНДАРЕНКО Л.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри туризму та економіки підприємства,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ШИКУНОВА К.Є., студентка групи 051м-20з-2,
кафедри туризму та економіки підприємства,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ТЕНДЕНЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В сучасних умовах розвитку ринкової економіки кадрова політика є складовою частиною всієї управлінської діяльності і виробничої політики підприємства. Ефективна кадрова політика сьогодні спрямована на те, щоб сформувати таку систему роботи з персоналом, яка була б спрямована не лише на отримання економічного ефекту, але й соціального. Сьогодні до кадрової політики висуваються надзвичайно високі вимоги, адже під час її формування необхідно врахувати ряд вимог, нюансів, факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, а також, що дуже важливо, його кадровий потенціал.

Дослідження підтверджують, що саме кадрова політика спрямована на закріплення лідируючих позицій підприємства на ринку та досягнення ним стратегічних цілей завдяки формуванню, розвитку та стимулюванню до високопродуктивної діяльності колективу працівників. Сьогодні якісний кадровий потенціал є головною конкурентною перевагою сучасного підприємства. Тому в сучасних умовах розвитку ринкової економіки ефективність функціонування та розвитку підприємства залежить від формування та реалізації саме ефективної кадрової політики, адже вона є запорукою продуктивної та результативної діяльності підприємства загалом.

На жаль, у результаті пандемії коронавірусу багато підприємств переживають зараз не найкращі часи. Загальною для всіх проблемою є нестабільність у забезпеченні матеріальними й енергоресурсами, несвоєчасна оплата замовниками готової продукції та послуг, пошук ринків збуту, що відображається на обсягах виробництва товарної

продукції та наданні послуг. Безперечно, ситуація, що склалася на вітчизняних підприємствах, впливає, в першу чергу, на трудовий потенціал, погіршуючи його кількісні та якісні характеристики.

Саме тому умови ринкової економіки в Україні вимагають зміни підходів до системи управління персоналом, насамперед, від її розуміння як функціональної складової управлінської і виробничої ланки підприємства до оптимізації її як стратегічного ресурсу зі значним і ефективним потенціалом, який включає професійні компетенції, здатність до розвитку, творчість і креативні ідеї. Особливу актуальність це питання набуває для малих і середніх підприємств, в яких система управління персоналом – нове явище, яке лише починає запроваджуватися, саме тому більшість методів і підходів, які використовуються для управління персоналом на таких підприємствах в межах удосконалення кадрової політики є інноваційними.

Дослідження показали, що сьогодні персонал варто розглядати як стратегічний ресурс, для ефективного управління яким необхідно максимально використовувати його явний і прихований потенціал. Основою такого потенціалу, на нашу думку, є не лише професійна майстерність, але і здатність до творчості, креативного мислення і генерації нових ідей. Саме останні можуть бути чинником підвищення конкурентоспроможності підприємства і розширення частки ринку.

Кадрову політику підприємства в сучасних умовах розвитку ринкової економіки можна розглядати як сукупність заходів, спрямованих на роботу з персоналом з метою оптимізації кадрового складу, який би задовольняв як запитам самого підприємства, так і вимогам ринку.

Азом з тим варто зазначити, що якщо кадрову політику розглядати лише з точки зору цілей підприємства і не враховувати при цьому потреби працівників, то це буде провокувати високу плінність кадрів. Навіть якщо можна знайти нових співробітників, це, зрештою, призведе до зниження продуктивності праці. Адже не завжди нові співробітники швидко адаптуються в колективі, або повною мірою одразу усвідомлюють своє місце на підприємстві. Тому регулярне удосконалення кадрової політики сприяє нормальному функціонуванню підприємства, його динамічному розвитку і, що саме головне, зміцненню конкурентоспроможності. Власники і керівник повинні розуміти, що саме трудові ресурси є рушійною силою підприємства.

Проведене дослідження дозволило виділити основні тенденції удосконалення кадрової політики підприємства в сучасних умовах розвитку ринкової економіки.

Перш за все, на наш погляд, варто акцентувати увагу на гуманізації управлінської діяльності. Дана тенденція зумовлена тим, що сучасні підприємства розглядають головне джерело досягнення власних цілей. Для того, щоб досягти поставлених цілей, необхідно турбуватися про свої кадри, сприяти їх розвитку і підвищенню професіоналізму.

Наступна тенденція тісно переплітається з першою і полягає в переході від кадрової роботи як звичайного обліку працівників підприємства до управління людськими ресурсами, до стратегії формування і використання людського потенціалу. Адже уже загальновідомо, щоб бути конкурентоспроможним, необхідно залучати на підприємство найкращих фахівців, мотивувати їх до високопродуктивної праці, гідно оцінювати результати їх праці, сприяти розвитку й удосконаленню своїх працівників, планувати їх просування кар'єрними сходами.

Наступна тенденція, яку ми виявили в процесі дослідження, пов'язана зі способами управління персоналом, зокрема, з необхідністю їх удосконалення. Варто зазначити, що сьогодні це стосується абсолютно всіх елементів кадрової політики (наймання, відбору, мотивації, оцінки, навчання, планування, звільнення).

Четверта тенденція пов'язана із запровадження інформаційних технологій в систему управління персоналом підприємства. Сьогодні, як відомо, підприємства використовують різноманітні програми кадрового обліку, контролю та ведення документації. Але інформаційні технології повинні застосовуватися і для планування, навчання, оцінки персоналу підприємства. Окрім того, у зв'язку з дистанційною формою роботи на багатьох підприємствах, кадрова політика також повинна підлаштовуватися під сучасні умови діяльності. Також в систему управління персоналом тісно вплітаються сучасні мережеві технології взаємозв'язку і взаємодії працівників підприємства.

Нарешті, п'ята тенденція пов'язана із загальносвітовими глобалізаційними процесами. Це зумовлено тим, що відповідно до критеріїв глобалізації людські ресурси стають все більш мобільними не лише всередині своєї країни, але і за її межами, а конкурентна боротьба за висококваліфіковані кадри сьогодні спостерігається не лише на рівні окремого підприємства, але і на рівні країн. Крім того, сьогодні з'явилося багато транснаціональних компаній, в яких працюють представники різних країн і культур. Саме в таких умовах, як показує практика, виникають нові, зовсім інші завдання в системі управління персоналом і зовсім інші вимоги до кадрової політики. Головне завдання, яке постає перед кадровою політикою в таких умовах, полягає

у формуванні безконфліктної й ефективної взаємодії працівників різної національності, різної системи цінностей, культури та релігійних уподобань.

Таким чином, проаналізовані тенденції свідчать про те, що перед кадровою політикою підприємств в сучасних умовах розвитку ринкової економіки стоїть завдання формування відповідальної, високорозвиненої і високопродуктивної робочої сили. Кадрова політика повинна не лише створювати сприятливі умови праці, але і надавати співробітникам підприємства можливості просування кар'єрними сходами і необхідний рівень впевненості у завтрашньому дні, що надзвичайно важливо в сучасних умовах. Адже результативна діяльність будь-якого підприємства в першу чергу залежить від його кадрового складу, тому на перший план і виходить необхідність контролю кадрової політики, її постійного удосконалення, щоб вона відповідала усім запитам і задовольняла усі вимоги.

Науково-практичне видання

НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ «ОБЛІК І ФІНАНСИ»

УНІВЕРСИТЕТ ШРИВІДЖАЯ (ІНДОНЕЗІЯ)

КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Матеріали

*Міжнародної науково-практичної конференції
(24 грудня 2021 р., м. Київ)*

Матеріали публікуються в авторській редакції

Комп'ютерний набір та верстка: *Ю. Волостюк*

Відповідальний за випуск: *С. Остапчук*

ТОВ «ВІПО»

03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4171 від 10.10.2011 р.

Підп. до друку 28.12.2021. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 5,7. Тираж 100 пр. Зам. 2-12/21.
